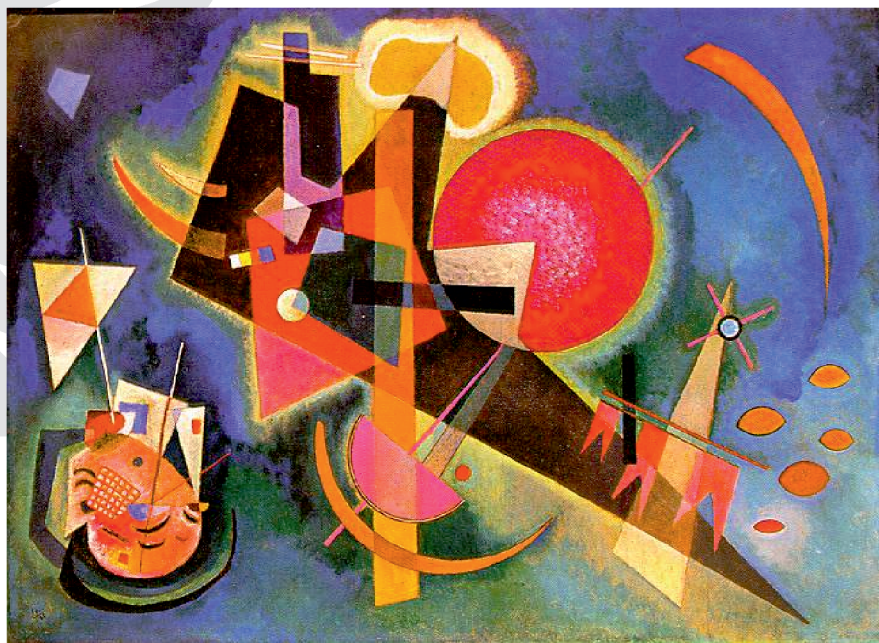

Irodalmi Jelen

XXIII. évfolyam, 259. szám

2023. MÁJUS

Irodalmi Jelen

Szerkesztőség és kiadó:

1081 Budapest, Rákóczi út 59. 3/5.,

310085 Arad, Eminescu utca 55–57.,

tel.: +40-257-280-751, +40-257-280-596 (fax),

<http://www.irodalmijelen.hu>, ij@irodalmijelen.hu.

ISSN: 1584-6288

Kiadja az **Occident Média Kft.**

Főszerkesztő: **Böszörményi Zoltán**

Főszerkesztő-helyettes: **Bege Magdolna**

Munkatársak: **Varga Melinda** (vers, interjú), **Bene Zoltán** (próza),

Laik Eszter (helyszíni tudósítások, műfordítás, esszé),

dr. Hegyi Pál (tudomány, esszé), **Lázár Kinga**, **Ferencz Nagy Zoltán**

(kritika), **Csornyij Dávid**, **Szalai Klaudia** (fotó, film)

Olvasószerkesztő: **Hudy Árpád**

Lektor: **Jámbor Gyula**

Örökös munkatársak: **Faludy György, Makkai Ádám,
Méhes György, Szócs Géza**

Rendszergazda: **Csipkár Nándor**

A borítón: **VASZILIJ KANDINSZKIJ (1866–1944)**
festménye

Böszörményi Zoltán

Felragyog a remény gyémántja

Mezey Katalin születésnapjára

Ha én is eltöltök a földön nyolcvan évet,
vajon szóba állnak-e velem is,
legalább az idő titkosírását ismerő,
tél ellenében virágzó növények?

(Mezey Katalin:

Anyám mindig tud valami újat)

*A gondolatot,
mint ajándékdobozt,
ha kibontod,
mennyi mindent
találsz benne,
ami mind-mind fontos.
Ne feledd:*

Ne hagyd a kertben azt, akit szeretsz.

*A nyugtalanságnak ősszel
virágmézillata és -íze van.
Szavainkat
harmatcseppek fényesítik,
szívünkben
emlékek kanóca füstölög,
halkan ketyeg
a mindenség órája
a naplemente ablakában.*

*De felvillan,
újra felragyog a remény gyémántja,
s a város reggel ötkor
felölti munkazubbonyát,
megtelik életzajjal a virradat,
a kertek alatt új vágy szalad.*

*Munkálkodni kell,
mert a munkát
befejezni nem lehet soha.
Aki erre adta fejét,
látja a jövőt,
érzi a dolgok lényegét,
hallja az éteri zenét.
A mindenség polcait,
kincsekkel rakja teli,
a fák ágaira rügyeket tervez,
megöntözi gyökereit,
ágyásait úgy gondozza,
a vérszegényebb virág is
szót fogadva kivirágzik.*

*Nagy, zöld madár ül a fészken,
elmúlt héten repült vissza,
tollait a szél borzolja,
szemében villó fénylevél,
körülötte látomások,
aki jót lát, így világol,
új világot teremt a világból.*

*A gondolatot,
mint ajándékdobozt,
ha kibontod,
mennyi mindent
találsz benne,
ami mind-mind fontos.
Ne feledd:*

Ne hagyd a kertben azt, akit szeretsz.

Varga Melinda

Húsvét utáni séta

imavers Mezey Katalin soraira

*Dobozba zárjuk az ünnepeket,
a feltámadt Krisztust
a nagypénteki gyónással,
a vasárnapi nagymisével együtt
polcra tesszük,
mint valami családi albumot.
A konyhaszagú hétköznapiok
ledarálják rólunk a húst,
újra éket ver
ember s ember közé
a rejtőzködő hübrisz.
Hamis aranypénz odafenn a Hold,
a csillagok ezüst-fénygomolyagok.*

Imádság fonala tartja
ég és föld között a várost,
*a felhőkből istenarcú
magány nyújtja ki karját,
ölebe vesz,
ringat a kegyelem.*

Ablakon túl elvérzik egy hegy,
fehér bordái közt vörös tölgylomb zuhog.
*A tavasz mintha őszbe váltott volna,
zizeg a színes avar a talpam alatt,
figyelem, a fák mit beszélnek,
lombnyelven tanul az emlékezet,
titkokat fúj szanaszét a szél,
fürjimás ez a napnyugta,
szarvasagancsba akad a csönd.*

Madár vagyok, lomb közül néző,
pacsirta szívű megbocsátás,
add Uram, hogy mindig
így maradjon,
borsmentaillatú álom
nőjön minden gondolatból,
kerüljön el a harag hőségfeketéje,
versem mélyről szóljon,
legyek az, ki befele énekel,
esőfelhőt hívjak,
zöldbegyű hullámot,
áldó szavakat,
sebeket befedőt.

Novák Valentin

Dr. Rotácsot beszögelik

Dr. Rotács befészkelte magát november elején egy gangos ház hátsó csigalépcsőjének fordulójába. Sok vizet nem zavart. Csak az éjszakákat horkolta szét, csak a kanálisból és a dohos, beázott pincéből érkező diszkrét bűzt tetézte, mert a házban végezte kis és nagy dolgait, közfürdön pedig ki tudja, mikor járt. A Blaha Lujza téri szökőkutat is messze kerülte... Nappal az utcán ödöngött, sötétedéskor pedig valami kifigyelt vagy kisfröccsért vett postáskóddal besurran az épületbe...

Lakott itt egy ügybuzgó, szociálisan túlérzékeny szósölvörker, aki éhező nyugdíjasokat is megszoptatna, ha lenne gyereke, és többletje, lehet, félművelt irodalomkedvelő volt a lelkem!, de mindenképp ön- és közfeláldozó, aki a *szereetet*, vagy inkább saját egójának kielégítése nevében bárkit kellemetlen helyzetbe hozott, mivel előszeretettel engedett be más házakba onnan kieb-rudalt potyalakókat a szívtelen lakóközösségek terhére. Ezen női személy, mikor észrevette, hogy dr. Rotács berendezte a cseléd-lépcsőházat biedermeiernek, de még szocreálnak sem nevezhető ízléssel a maga képére, először palack borokkal lepte meg, persze titokban csempészte a bűzfészek mellé, később már ételt is rakott a tetűjárta pokrócra, amíg dr. Rotács a kerületben ödöngött önfenntartandó magát. A fokozódó bűz miatt eszmélő lakók végül rendőrt hívtak, az kitessekelte dr. Rotácsot, aki kevéssel később visszatessékelte magát, és tényleg, teátrális mozdulatokat tett egyik énje a másik énje felé. Másnap kihívták a kaputelefonost, hogy a postáskódot vegye ki a készülékből, s az ismét tárcsázott fakabátok, ha ügyel-bajjal is, de újfent kirakták a hajléktalant. Hozzányúlni egyikőjüknek sem akaródzott. A házmaster undorral és gumikesztyűvel hajigálta be a kényszerlakó kényelmi eszközeit (például az ott felejtett dugóhúzó, műanyag poharakat), és

a felhalmozott mocskot és szemetet egy hulladékzsákba, a kar-nyújtásnyira éktelenkedő bélgyurmával egyetemben, majd egy liter ipari hipót áldozva a szeánszra felmosta a kétnégyszetmétert, az összehugyozott falszakaszt pedig fehér porral fertőtlenítette. Akadt dolga dölgivel, káromkodott is hozzá fennhangon. Lakótársi taps honorálta fáradozását.

Dr. Tuli Piros, a szociálisan túlérzékeny és a szociális szakmában önmagát mások kárára kiélő lakó, egy ideig az udvarra nyíló konyhaablakból leste a blaszfémikusnak ítélt történeteket, majd feltépve a második emeleti, gangra szolgáló lakásajtáját, melldüllesztve kezdett üvöltözni a szívtelen emberiséggel:

– Hogyan is gondolják, hogy a közelítő tél vasmarkába vetik ezt a szerencsétlent! Hát emberek maguk? Hát keresztények maguk?

– Én nem vagyok keresztény – kiáltott valaki a földszintről.

– Én ateista vagyok – kontrázott egy másik hang a tető alól.

– En szintoiszta, de szeletem, ha ninc büdösz, es nem szalnak ide az orom ala! – kontrázott a földszinti, kínai szatócs.

De dr. Tuli Piros mintha meg sem hallaná:

– Ennek az embernek joga van élni, joga van itt élni, itt átvészelné a telet! A földszint kettes lakást megszerzem neki, az üres már több éve!

– A mellettem lévő?! Azt ugyan soha! Vedd magadhoz, ha annyira tetszik! – harcoskodott Mállinkóné, miközben egy felmosópemzlit rázott Tuli Piros felé.

– Tényleg, miért nem fogadja be? – jött egy újabb mérges kérdés.

– Bolond maga? Csak ne fogadjon be itt senki hajléktalant! Akkor vége a háznak! Akkor elköltözöm, és még sokan elköltöznek, és a lakások ára is leesik, és aztán egyre cifrább népek jönnek majd ide, és végül lepusztul az egész ház, és olyan lesz, mint a Bósz utca! Ide aztán nem! Elég volt a türelemből – dühöngött Szvoboda szabó, akinek az udvar sarkában szerénykedett a boltja, s akinek már több méretfelvételre jött, régi kuncsaftja megjegyezte: az utóbbi időben egyre büdösebb van a házban, egy köl-

több, kisebb kabátra jogosult alak pedig hozzátette: még a télre elvackolt döglegyek is feltámadnak erre a bukéra.

– Asszonyom, hogy is gondolja, hogy ezt a badarságot meg lehet valósítani a lakóközösség kárára? – veselkedett a vitának a kukától visszatérő, a gumikesztyűktől megszabadult házmaster.

– Hát majd én megmutatom, hogy ez a keresztény ország mi-képp lép át minden elesetten és szenvedőn. Kihívom a tévét, a rádiót, a civileket, az egész szakmát. Itt lesz mindenki, és világgá kürtöljük, hogy a *Hajlék utca 13.* lakói miféle emberek!

– Tegyen, ahogy jónak látja! Egy biztos, ebben a lakóközösség illetékes dönteni! – próbálta szigorú szóval a jog felé terelgetve lezárni ezt a perpatvart a házmaster.

Dr. Tuli Piros magából kikelve csapta be lakásának ajtaját, és már ki is sütötte haditervét. Alkonyatkor, munka után, a környék utcáit járta, addig-addig, mígnem összetalálkozott egy trafódoboznál a magán könnyítő dr. Rotáccsal. Mellállt, és fülébe súgta, míg az épp elrejtette az elrejtendőket:

– Én visszaengedem a házba, itt a kapukódom, azzal bejöhetsz.

– Maga a házmaster, vagy mi? Nem akarok a terhükre lenni, majd meghúzom magam valahol.

– Nincs a terhemre. Jöjjön csak!

– Maga adta a borokat meg az ételt is?

– Ki más, én figyelem egyedül a világ negatív rezdüléseit abban az átkozott, kurva házban.

– Na jó, majd meglátom, de a rendőrökkel nem nagyon akarok összeakaszkodni.

– A rendőröket majd elintézem, van köztük ismerősöm, egy emberséges őrmester. Jöjjön, várjuk!

Három nap gondolkodási és önmarcangolási idő után dr. Rotács beütötte Tuli Piros kódjait, és visszaköltözött a jócskán, többször is kisuvikszolt, hipóbüdös kétnégyszetméterre. Nyugalma hajnal ötig tartott, amikor is a vérmes Málinkóné önkéntes őrzőjáratot folytatott a cselédlépcsőházban. Hogy, hogy nem, volt

nála egy megafon, egy zseblámpa, és hátára kanyarítva a felmosó mop is rendelkezésére állt egy teleszkópos rúdon. Már egy emelettel korábban megérezte a penetráns, hipót legyűrő szagot. Orrcimpája és pupillája kitágult. A megafont bekapcsolta, és ahogy kiért a csigalépcső kanyarjából, észrevette a kupacot, amiről már másodpercek óta tudta, hogy ott van, de a valóság megdöbbenőbb volt. „Ébresztő, nyomorult!” – hörgött bele a kihangosító készülékbe, közben egy harmadik kezével lekanyarította a teleszkópos mopot, s azzal bökdöste dr. Rotácsot. Az „Ébresztő, nyomorult!” – csatakiáltást számtalanszor süvöltötte bele a bérházhajnalba, és többet is elért, minthogy dr. Rotács mocorgni kezdett, felgyúltak a körgangra pislogó konyhák és kisszobák ablakai, s egy-két lakó már álomdörzsölte szemekkel hajlongott át a gangkorláton.

Dr. Rotács fölriadt. Dr. Tuli Piros fölriadt. A kínai szatócs fölriadt. A házmester fölriadt. A szabó fölriadt. Néhány kevésbé főszereplő is felriadt. Kezdett megtelni a szcéná. Dr. Rotács kezeit maga elé téve, háttal, meg-meginogva, fokokat tévesztve lépdelt lefelé a csigalépcsőn, miközben előtte fityegett a mop, Málínkóné ulánus fegyvere, s a ki tudja hányadik kezében tartott megafonból folyamatosan bömbölt: Ébresztő, nyomorult! Erre a soha nem apadó harsányságra, mely a hitványok elleni keresztes hadjárat csatakiáltásának lehetett hinni, talán joggal, talán nem; igen, ott, a Hajlék utca 13. alatt, felpattant dr. Tuli Piros ajtaja, azon kiviharzott maga dr. Tuli Piros, aki mindent a helyén kezel, és a cselédlépcsőházhoz rohanva átkarolta dr. Rotácsot. A két doktor itt összeért, és ezt kihasználva magával ráncigálta lakásajtaja felé a női doktor a férfi doktort, miközben véletlen időközönként kirúgott Málínkóné teleszkópos nyélen függő, idegesítően terrorista, mi több, keresztes gyiloknak ítélt mopja felé a túlhevült, már-már szüfrazsetti láncokat csörgető dr. Tuli Piros. A két doktor hanyatt vetődött be a valóságon *Tuli* szobába. Ekkor a szcénán sereglő összes életszínész a megfelelő szintre szaladt össze, ki szöveget, ki kalapácsot, ki deszkát hozott, és teljes

egyértésben becsinálták a két doktort a női doktor lakásába, egy heves és villámgyors *ajtóbedesztkézéssel*.

Hát, így alakult. Mire másnap kivonult volna a rendőrség, a civilség, a felbérelt jogtudorság pró és kontra, nem beszélve a masírozókról, már megváltozott az alaphelyzet. A ház szétesett. A tégláit ellopták. A házhelyet eladták. A lakók elvándoroltak. A házhelyen emléktáblát avattak, mielőtt eladták. *Itt élt és alkotott dr. Rotács, lecsúszott semmittevő*. Ezt a sületlen szöveget az új tulajdonos beszántatta az alapba. De még ezen gusztustalan gesztus előtt felavatta valamely tótumfaktum. Végül is mindezen események jelentéktelenek ahhoz képest, hogy a hajdan volt, de kiszidolozott materialisták elnyugodtak Ideálium égi szigetén, a „keresztények” pedig, akik a valóságért harcoltak, új ház, új lakás után kutathattak... Valahogy így... De eshetett máshogy is... Talán...

Dr. Rotács még élt tovább, tízezer éveken át. Más-más alakban, más-más ideológiák mentén. Néha feltámadott hozzá egy-egy dr. Tuli Piros, de aki elgondolkodott, soha nem bírta komolyan venni...

Sántha Attila

Közbülső hegytető

*A hegytetőről pontosan
egy másik hegytetőre látni,
de oda nem, ami mögötte van.
Pedig az igazán érdekes
a túlsó részen fekszik,
amely beláthatatlan.*

*A túlfelőli rész tetejéről
te is a közbülső tetőig látsz,
és csak sejtéd, hogy azon túl
ott vagyok én, a titokzatos.*

*Egyszer jó lenne a közbülső tetőre
tükröket szerelni,
ahonnan fordítva ugyan,
a bal kéz jobb felől,
a jobb pedig balra,
de belátnánk egymásba.*

Johara

*És egyszer megszólalnak a harsonák,
és kiáll szemlére a kéttagú század.
Mint hétországra szóló lakodalomba,
úgy indulunk, angyalom.*

*Előfordulhat, hogy én előremegyek,
és az úton elveszítesz.
De téged ez ne zavarjon, térj haza,
és mikor úgy érzed, a házban
a tárgyakon kívül semmi nincs,
és az sem segít, ha telefonozol,*

*gyere el Feketegyász országába,
Feketegyász országában Johara városába,
ott majd megtalálász.*

Esőcsepp

*A szittyá magasságról
rég lemondtam.
Lennék esőcsepp, mely
lehull, és a gödrökbe bemászik.*

*A föld majd szeret bizonyára,
a szent, nagy óceán pedig várhat.*

Szegedi Melinda

Technika

Még kiscsaj voltam, mikor az utcára kerültem. Este pályaudvaron horpasztottam, reggel meg valamelyik járda szélén üldögéltem egy tejfölöspohárral meg egy kartonpapírral, amire az volt írva, hogy adjanak pénzt. Legtöbben levegőnek néztek, mások bedobtak egy tízest, és volt, aki megállt osztani az észet, hogy ilyen fiatalon inkább dolgozni kéne. Kerestem én melót, de csak pár év általánost tudtam villantani.

Egyszer egy fiatal csávó hajolt le hozzám. Azt hittem, hogy ez is prédikálni fog, de nem. Azt mondta, hogy van valami cég, amibe ember kellene, nem fizet túl sokat, de az a lényeg, hogy kilóra meglegyünk. Mondtam neki, hogy nem sok dologhoz értek, de lenyugtatott, hogy majd talál valamit, ami jól fekszik nekem. Hagytam magam rádumálni. Elmentünk fodrászhoz, műkörműshöz, meg egy turkálóba is. A végén meg sem ismertem magam. Annyi volt a dolgom, hogy beültem egy irodába, felvettem a telefont, kávéfőztem, és ha jött valami vendég, azt bekísértem az igazgatóhoz. Ez is egy vicc, hogy igazgató, mivel összesen öten voltunk.

A cég valami kütyüt csinált, de még nem voltak kész vele, ezért próbáltak valahonnét zsetont szerválni. Mivel elég királyul néztem ki, engem is elvittek tárgyalni, de szóltak előre, hogy ne beszéljek. Mintha attól féltek volna, hogy kiesik a kapa a számon! Mindegy, mentem, hallgattam, meg röhögtem magamban, hogy milyen gyengén tolják. Mondtam is az igazgatónak, hogy ha tényleg akarnak ezektől valamit, akkor rohadtul nem így kéne. Erre leordította a fejem, hogy ez nem az én dolgom. Mondtam, hogy ha akarja, én előadom a frankót, de akkor tegyen még egy stócot a fizumhoz. Összeszedte a többieket, beültünk a tárgyalóba, és a végén belementek, hogy próbáljuk meg. Avval, hogy ha nem jön össze, majd leverik rajtam.

A következő balekokhoz már úgy mentünk, hogy én adtam a górért. Kiálltam eléjük, és belecsaptam a lecsóba. Egy póló meg egy farmer volt rajtam. Persze szerezhettünk volna nagyestélyit is, de az igazi menők nem olyanba öltöznek. Egy puccos étteremben is az a leggazdagabb ürge, akin melegítő van.

Fontos, hogy nem lehet cincogni meg suttozni, mert elalszik a főszer, vagy belepofázik. Nekem segített a napi két doboz cigi meg a két feles, amitől olyan volt a hangom, hogy majd össze-csinálták magukat. Aztán ott van az, hogy mivel nyitsz. Ha bemutatkozok, elmondom, hogy honnét jöttem, meg kivel lógtam kiskoromban, akkor seperc alatt lelépnek. Kell valami ütős mondat, ami odaver. Én azt mondtam nekik, hogy rohadtul mindegy, hogy mit csinál a kütyü, meg nem is tudom pontosan, a lényeg, hogy mennyit hoz a konyhára.

Itt jönneek ugye a számok, amik magukért beszélnek, de nem oké, ha avval jössz, hogy „az elmúlt három évben hetente csak kétszer tudtam napi egynél többször kajálni”, mert a számoktól hülyét kapnak az emberek, elengedik a témát érzelmileg. Az sem elég, hogy „éhes vagyok”, mert az meg olyan, ami elmúlik, ilyen erővel mondhatnád azt is, hogy „tüsszentenem kell”. Ha reklámot nyomsz, azon ne legyen sok szöveg, mert elfáradnak az olvasóba. Én két képet vetítettem: egy Jézusost meg egy gyereket, aki felkenődött egy pék kirakatára. Rá is mozdultak, ahogy kell.

Ha túl keveset kérsz, akkor palira vesznek, tudják, hogy ez halottnak a csók. A duplájával indítottam, avval, hogy majd találkozzunk félúton. Olyat nem mondok, hogy „már csak egy százas hiányzik a vonatjegy árából”, mert az sima csalás. Akkor is, ha igaz.

Kérdezték, hogy miben vagyunk jobbak, mint a rivális bandák. Eldicsekedtem, hogy Tamás bever félkézzel egy százas szöget a falba, meg hogy Lacinak egy csomó rendőrhaverja van. Ancsáról nem mertem elmondani, hogy miket tud, mert nem tűröm a nyomdafestéket. Katáról azt mondtam, hogy olyan okos, mintha az Einstein meg a Curie gyereke lenne, és még sosem kapták el a BKV-n. Dőlt a lé!

Király Farkas

gyönyörű tavasz virrad ránk,

*olvad a mocsár,
hetvenkét óra,
ennyim van hátra, ha igaz,
ha hinni lehet a statisztikáknak.
itt nem churchill számolgat,
nem ő hamisít, hanem. talán senki.
vagy mindenki.*

*ennyi van hátra, és becsapódik
a rakéta vagy a bomba,
vagy valamilyen tüzérségi lövedék,
esetleg egyszerűen lelőnek egy kézfegyverrel.
ágyútöltelék, írja láthatatlan betűkkel
a láthatóra képzelt személyi lapon.*

*bátyám, te, aki azok között szolgálsz,
akik meg- és kiérdemeltek
rendes felszerelést és ellátmányt,
miközben szunni és shia drónok
terítik be az eget felettetek,
mondd el bajtársaidnak,
hogy öcsédet behajjták az
ellenség tüzébe, mert – csak mert.
nem egy állam érdekében,
hanem egy állam miatt.
az állam nem egy ország,
és nem egy nemzet.
az állam egy álom. néhányaké.
behajjták néhány magasztos
államálom miatt.*

*húgom, te, aki a tiktokon szerzed a követőket,
nyafogd el, hogy mekkora most
az igazságtalanság,
hogy golyóálló mellényre kell gyűjteni,
meg konzervekre meg minden más hasznosságra.
ne feledd el a közösségi profilképed
kiegészíteni valamilyen, nos, kiegészítővel.
ezt nyugodtan megteheted egy másik
földrészről is, nem tilos. a kiegészítés.
sem a másik földrész, mint posztolási origó.*

*öcsém, te már most tudod, hogy
megöröklöd a számítógémem meg a biciklim.
te még élsz, te pöcs?, szóltál bele a telefonba,
hetvenkét órányi túlélésnél is
kevesebbre becsültél.
használd csak a gépet meg a bringát,
aztán meg majd csak a bringát,
tekerni, menekülni a parancs elől,
amely, ha megtalál,
hetvenkét órás leszel te is.
márpedig megtalál,
ha nem holnap, akkor holnapután,
s akkor írhatsz majd verset, ha tudsz,
és ha még lesz kinek.*

*szerelmeim, churchilli statisztikák
legszebb adatai, ti,
sopánkodjatok, és könnyeket hullassatok bőven,
mielőtt hatalmas gyászotok miatti sajnálatukban
felétek s alátok nyúló
nyugati és keleti és északi és déli,
önzetlenül segítő milliárdosok
tenyerébe csúsztatjátok erogén zónáitok
egy kis megnyugvásért, kissé a jövőtökért,
meg kissé az emlékemért is.*

*becsapódik a bomba vagy a lövedék.
három nap egy esztendő, mint a mesékben.
hetvenkét óra utánról már nincsenek statisztikák.
hetvenkét óra után már nem hal meg senki, aki élt.
és akkor már mindegy lesz,
hogy ki mit mond a bajtársainak,
ki mit posztol, és
ki merre teker bicajon.*

*én akkor már nem leszek ember –
ti pedig már sosem lesztek azok.*

Sztaskó Richard

Tiszta égbolt, felhők nélkül

Már nem is tudom, mi volt az oka, valami semmiség, hogy hány óra lehet, nézzünk-e tévét, vagy ne, és akkor elkezdünk veszekedni, mindenfélét dobáltunk egymásnak, régi sérelmeket, aztán párat az újabbak közül is, és tudtam, ha így folytatjuk, tettlegességig fajul a dolog, annak pedig semmi értelme, hát fogtam magam, és az ajtóban állva azt mondtam:

– Majd jövök.

Azzal otthagytam. Még hallottam, hogy utánam kiabál valamit, a szavai csak úgy csörömpöltek utánam, a teraszon át egészen a kertkapuig, eszembe is jutott, bánni fogja, ha komolyan gondolja, amiket mondott, de mit lehet tenni, ő már csak ilyen, és engem sem kell különösebben félteni. Szóval otthagytam, hadd főjön egy kicsit a levében, egy-két külön töltött óra, átértékeli, amit kell, és ha minden jól megy, én is átértékelem, amit kell, végül pedig mindketten lenyugszunk. Tudtam, nincs mellette maradásom, ki kell szellőztetnem a fejem, persze a legfontosabb, hogy nem szabad halogatni a dolgot, minél előbb beszélnem kell vele, amint hazaérek, de nem most.

A csönd miatt már megérte otthagynom. Ahogy közeledtem a falu határa felé, úgy lett egyre sűrűbb és tapinthatóbb, és egyszer csak úrrá lett rajtam az a fajta nyugalom, amit nagy ritkán szoktam sajátomnak érezni. A főutcáról letérve nekivágtam a szikkadt, agyagos útnak a cigányok vályogból vert házai felé. A házfalakat lilára, rózsaszínűre, sárgára, kékre, vörösre és zöldre mázolták. Mire elhagytam az utolsó tákolmányt, bedőlt falú fészer egy gazon udvar közepén, jelentéktelennek tűnt az iménti veszekedés, amolyan együgyű ostobaságnak. Öltre menő harc a nagy semmiért. Tudtam, ha ragaszkodunk ezekhez a sérelmekhez, sose szabadulunk majd tőlük. Belesüppedünk ebbe az át-

kozott mocsárba, és ahelyett, hogy segítenénk egymásnak, még mélyebbre nyomjuk a másikat.

Hamarosan arra lettem figyelmes, már a homokúton járok, a régi termelőszövetkezet elhagyatott épületein túl, aransárga kalászosok és katonás rendbe ültetett gyümölcsfák szomszédságában, a kukoricás mellett. Fogalmam sem volt, merre tartok, nemigen szoktam errefelé járni, sőt, talán gyerekkoromban keveredtem utoljára erre, mégis azt éreztem, valami láthatatlan erő húz magával, miközben igyekeztem nem gondolni semmi olyasmire, ami a hirtelen jött nyugalomnak árthatna. Kell nekem ez az örökös feszültség? Jobbak leszünk attól, ha folyton egymásnak esünk? Igenis létezik az az egyensúlyi állapot, amit nem érdemes bolygatni.

Ilyen és ehhez hasonló gondolatok közepette láttam meg a kútat. Ott volt az alma- és körtefák övezte dombos terület szélén. Közönséges öntözőkút, combközépig érő betonkáva, semmi különös. Van belőle rengeteg az efféle mezőgazdasági területeken. Emlékeztem rá, hogy nem az ivóvíz tárolására szolgáltak; a szorgosabb gazdák – többek között – a mosópermetezéshez használt oldatot keverték ki bennük. Látszottak is a káván a permetező jellegzetes kékeszöld foltjai. Az Öregem valamikor mesélt arról, hogyan is kellett pontosan előállítani az 1%-os bordói lét: külön-külön elkészítjük a megfelelő állagú rézgálic-, illetve mészoldatot, majd ezeket összeöntjük, de ügyelve arra, hogy a rézgálicot öntjük a mésztejbe, ugyanis „a rezesbanda megy a meszsgödörbe, és nem fordítva”. A bordói lé minőségét, tömörségét egyszerűen ellenőrizhetjük, kacsintott rám emlékeimben az Öreg, ha a belemártott lakmuspapír megkékül, az oldat jó.

Még most sem értem, miért, de közelebb léptem a kúthoz, s mielőtt még belenézhettem volna, megcsapott a szag. Számátalanszor éreztem már ezt a jellegzetes, orrfacsaró búzt, forgalmasabb főutak és vízelvezető árkok mentén, ez maga a halál, a dögszag, az oszló állati tetem semmivel sem összetéveszthető bűze. Macska vagy kutya, gondoltam, s már láttam is magam előtt a hetekkel ezelőtt lejártszódottnak jelenet: a szerencsétlen beleesik

a gödörbe, a hátsó lába eltörik, s így képtelen az aljáról kikec-
meregni. Próbálkozik, aztán vissza az üregbe, s mire elérhetné a
káva peremét, már zuhan is vissza felfoghatatlan fájdalnak kö-
zepette. Karmok karcolják a betont, lihegés és kapkodás izzasztó
elegye tölti meg a fülledt levegőt, s kínoktól ragacsos szemébe
belehullik a gálicos káwapor. Menekülne a pára, mindegy, hogy
hová, csak innen el. De mozdulatai rendre kudarcot vallanak. Ez
a tiszta visszahullás a végtelen semmibe. Persze az is lehet, jutott
eszembe, miért ne, elvégre errefelé nem ritka az ilyesmi, vala-
melyik falubeli agyonvert egy korcs ebet, amelyik beszökött az
udvarába, és idedobta a kóbor állat maradványait.

Nem tudnám megmondani, mihez (vagy kihez) tartozott a kút
alján heverő tetem. Semmi általam ismert, s józan ésszel fölfog-
ható dologhoz nem hasonlított az a massa. Mályvaszínű pép
volt, amit hanyag kezek megszórtak sárgásfehér szőrrel, itt-ott
pedig néhány fog s pár csontdarab hevert egymásra hányva. Hi-
ányzott a megszokott és elvárható anatómiai rend.

Aztán megszédültem.

Elötétült előttem a kép, pedig láttam, fénycsík hasít az üregbe,
átjár odalent mindent, de már nem voltam biztos semmiben sem.
Ott, abban a pillanatban, rohamos „léptekkel” nyargaltam az áju-
lás felé, lehettem volna akármi más, kagylóhéj, tükör, abrosz, kő-
lap, vagy kilincs egy templomkapun, vagy éppen egy fülfájás, ami
kisugárzik a nyakba, vagy maga a massa, csak éppen két lábon
szédelegve, olyan magányosan, mint amennyire lehetséges, vagy
még annál is jobban, egy szeletke zsírpapír, egy véső, egy bolt-
ív, egy sörény, egy csészeszél, vagy pont egy átderengő illanás,
akármi más mint az, ami önhibámon kívül (vagy éppen általa)
vagyok. Nem tudom, honnan és hogyan, de eszembe jutott egy
rég nem hallott bölcsesség, miszerint valamennyi színpompás
vágott virág maga a haldoklás a párkányra kitett vázacsöndben,
s ettől hirtelenjében megnyugodtam. A sötétség egyszeriben el-
tűnt, s újra láttam. A mályvaszínű tetemet, a kékeszöld kávat,
az almafákat, az útszéli kukoricást, a szellő játékát a kardalakú
leveleken, az izzadt kézfejemet, a felhőket, a sugárzó napkoron-

got, mindazt, amit csak látni lehetett. Ahogy hátat fordítottam a kútnak, arra gondoltam, hogy még maga a Teremtő sem ismerné föl ebben a masszában a hatodik nap munkájának gyümölcsét.

Szomjas vagyok.

Nem tudom, kimondtam-e, vagy csak gondoltam, de mivel nem volt körülöttem senki, ugyan kinek is mondhattam volna, viszont most is itt cseng a fülemben az az idegen és fáradt hang, amely keretet adott az érzéseimnek. Hallottam, ahogyan kattant a torkomban a száraz nyelvés.

Az Ezüsfarkas. Amikor először kellett volna találkozunk, nem jött el, később kiderült, lebetegedett, csak épp elfelejtette megüzenni. Ott vártam és ültem a támlátlan széken a kopott és füstös presszóban. Tudtam, türelmesnek kell lennem: hamarosan nyílik az ajtó, s belép ő. Még egy pohár, s talán itt lesz. Velem. Végül nem jött. Pedig azt ígérte, én pedig hittem neki. Az utolsó pohár koppan a szesztől ragacsos pulton. A lemenő nap fénye pont rá világít. A remegő, vörösarany gyűrű: alig maradt több bor a pohár alján. Aztán bent a mosdóban. A vízöblítő nem működött. Hiába rángattam a láncot, szánalmasan himbálózott, miután eleresztettem. A piszoáron fekete szemeteszsák, rajta kartonpapír zöldes felirattal:

ÜZEMEN KÍVÜL
NE HÚGYOZZÁ BELÉJE!

Egyszerű szavak, egyszerű és félelmetes szavak, az ember lényének mélyéről szóló szavak, talán a végítélet szavai. Én Istenem, jó Istenem, lecsukódik már a szemem, de ha kinyitom, csak megvetni tudom a mosdókagyló fölötti tükörből visszabámuló arcot.

Az agyagos úton az egyik sárga vályogház udvarán nagy volt a rikoctozás, mintha éppen valakit nyúztak volna, az egész környék zengett, s hogy tompítsák ezt a zajongást, lehetetlen hangerővel zenélni kezdtek, citera- és hegedűszó kavargott a légben, aztán kacagás és poharak csattanása. Ünnepeltek? Meglehet. Ahhoz

nem volt erőm, hogy benézzek az udvarba; mi dolga van ott annak, akinek a lelke kútban oszló masszához hasonlatos?

Igen, innom kell egyet az Ezüsfarkasban, gondoltam. A nap égette a tarkómat, a szemem megtelt a homlokomról lecsorgó verejtékkal. Úgy éreztem, mintha kettérepedt volna a fejem, mintha odabent gurulós bőröndök kerekei csattognának a keramikockákon. Talán már megbékélt, jutott eszembe, és nem is tartott neki olyan sokáig. Az nem lehet, hogy unos-untalan kivéreztetjük egymást, és utána elégedetten bólintunk „minden rendben”-mosollyal a szívünkben. Kell, hogy másképp legyen.

Ahogy ráfordultam a főutcára, igyekeztem elhitetni magammal: minden rendben lesz, túl van az iménti összezörrenésünkön. Lehet, még ki sem jutottam a faluból, s éppen akkor, amikor a templom előtti téren arrébb pöccintettem egy kavicsot, arra gondolt, ha időben hazaérek, lehetőségünk lesz tisztázni az elhangzottakat, s ebben a kölcsönös békében meg tudjuk nézni nem sokkal éjjél előtt a hetekkel korábban beharangozott csilaghullást. Tiszta égbolt, felhők nélkül. Meteorzáporhoz ennél többet nem is remélhet az ember.

Lackfi János

Egy adott ponton

*Egy adott ponton rendszerint felfeslik
a test burkolata, s az így támadt nyíláson
kegyetlenül támad az univerzum,
rakétasilókat és repülőgép-anyahajókat
telepít be, deszantos egységei felderítik
a sűrű közeget, a parkok helyén
szupermarketek nőnek ki a földből,
a kiskertek benzinkúttá változnak,
metró zakatol majd az ásólábú
vakondok birodalmában.*

*Egy adott ponton seb keletkezik,
tűszúrásnyi helyen behatolnak
a parazita gondolatok, párhuzamos
univerzumok és megsokszorozódó
énképek erdején vezet az ember útja,
egyre mélyebbre, hol a dolgok és létezők
különböző nézetei egymásra kopírozódnak,
hol a volttal felcserélhető a lesz,
hol az okozat szüli az okot,
hol minden íz illattá válik és állaggá is egyben,
hol a zajok zenévé formálódnak,
hol műalkotásokat csiszol a szél, az eső,
a műveket meg ellepi a természet,
szobrokat habzsol be, festményt emészt,
elvásítja az épületek geometriáját.*

Péter János

Egyirányú utca

Szűk, egyirányú utca vitt a nyaralóhoz. Szélesebb autó nem fér el – kérdezte is Zolit a tulaj, hogy milyen kocsival jönnek, mert lehet, hogy praktikusabb kicsit föntebb parkolni, az udvarba egy mikrobusszal már nem lehet befordulni. Egy régi prэшázat alakították át, azt bérelte ki egy hétre, összkomfort, csendes hely, kocsival mégis minden közel van. Szép a kilátás, bár a Balatonnak csak egy kis csücske látszik, a falu már inkább a harmadik, mint a második vonal. A tulaj nyáron egy cirkuszi kocsiban lakik a telek végén, nem zavarják egymást, segítőkész, egyedül a macskája, Jucika ragaszkodik a ház előtti padhoz meg a hintaágyhoz, mikor hova süt jobban a nap. Tarka, öreg jószág, nehezen mozog már, enni is inkább csak nedves tápot – a maradék fogainak már puha étel kell. Akár anya, gondolta. Bori néninek is inkább fagyalt kellett már, mint nápolyi, krokett vagy sült krumpli. Arra is gondolt, hogy jót tenne anyának egy kiscica, lekötne, volna mivel foglalkozzon, szeretgetné. Jucika is, ahogy közelít hozzá valaki, felemeli a fejét, elfordítja, jelzi, hogy jól esne neki egy kis vakarászás. Mikor anya kiült a padra, látszott a macskán, hogy az ölébe ugrana, de már nincs annyi ereje. Ő vette föl, odatette anya ölébe, aztán nézte, hogyan dédelgeti egymást a két öreg.

Elintézett mindent, amit akart, megvolt az üzleti tárgyalás Veszprémben – igazából telefonon is megoldhatta volna, de erre hivatkozva tudott biztonságos távolságra lenni az anyjától. Bea, a húga nyugtalanító dolgokról számolt be, mikor Zoli az édesanyjukat elhozta a nyaralásra: összefolyik tér és idő, keverednek a nevek, a személyek, hazajönnek a miséről, öt perc múlva pedig elkezd öltözni, hogy *mi van lányom, te nem akarsz jönni misére?* Hétfőn érkeztek, csütörtökig gyakorlatilag minden napra jutott valami hasonló – valahogy az ragadt be neki, hogy a Dunakanyarban vannak, ahova negyven éven át jártak nyaralni, az is-

kolai táborba. Bori néni legalább három hetet lehúzott nyaranta a táborokban, Bea és Zoli ott nyaralhattak vele. Most pedig hol Visegrádot akarta megnézni, hol a szentendrei szerb templomot.

Kérdezte Zolit, hogy is hívták azt a szűcsöt, aki az utcájukban lakott, és megvette a nyulak bőrét, általában kettőt vágtak le egy vasárnapi ebédhez. Anya a fürdőkád fölött nyúzta meg mindkettőt, ott folyt ki a vérük, a belek mentek egy vödörbe, aztán ki a kukába. A bőrt, mondta Bori néni, mindig Zoli vitte át a szűcsnek. Zoli emlékezett: Berényinek hívták a szűcsöt, a gond csak az volt, hogy jóval az ő születése előtt meghalt, a történet Bori néni gyerekkorában játszódott, bár később is a magyar átlagnál több nyulat ettek, mindenki szerette a családban. Ha úgyis meg tárgyalni Zoli Veszprémbe, megnézhetné, hogy árulnak-e a piacon felpuolt nyulat, kettőjüknek egy elég is lesz, ha zsenge a húsa, ő is tud belőle enni. A piacon nem volt nyúl, de kapott egy tippet, pár faluval arrébb van egy gazdánál, de csak rendelésre vágna, megbeszéli anyával, és holnap vagy holnapután elhozza. Komolyan gondolta, szeretett anyával együtt főzni, és ki tudja, könnyen lehet, hogy ez az utolsó alkalom rá. Vett jégakkut meg egy hűtőtáskát, visz haza Beának, hadd jusson neki is még egyszer igazi, anya-féle nyúlporkölt. Anya egyedül már ilyesmit nem csinál, hordják neki az ebédet, maximum egy rántotta vagy egy virsli, ami belefér. Néha egy egyszerűbb sütemény, ha vendégei jönnek, volt diákjai meglátogatják.

Bea elmondta, hogy egy reggeli után Bori néni feltette a kávé, aztán, ahogy lefőtt, a kiöntőből a lapos tányérba töltötte, majd értetlenül nézte, hogyan folyik szét az asztalon. A legnyugtalanítóbb az itt töltött pár nap alatt az volt, mikor tévéhíradó közben, mintha két külön adást néznének, megkérte Zolit, hogy *ugyan kislíam, kapcsold már ki, hát borzasztó, ahogy ez a nő káromkodik*. Zoli egy pillanatra elbizonytalanodott, de rájött, hogy a hiba nem az ő készülékében van. Nem vitatkozott, kikapcsolta a tévét, és elhatározta, hogy felhívja egy orvos barátját. Diagnózist persze nem kapott, de abban megerősítette a hívás, hogy ki kell vizsgáltatni. És abban a félelmében is, hogy a szóba jöhető

folyamatok mind ugyanabba az irányba mutatnak. Visszafordulás, javulás nem várható, csak a romlás lassítása, a teljes szétesés elodázása.

Még mielőtt visszaindult Veszprémből, hívta Beát, de a húga nem vette fel. Írt egy SMS-t, hogy *anyával tényleg gondok vannak, majd beszéljünk*. Alighanem kevés lesz az, ha kap egy kismacskát érzelmi társnak. Kevés, hogy Bea naponta ránéz, hogy Zoli minden este felhívja, hogy beprogramozták a telefont, és az egyes gomb automatikusan Beát hívja, a kettes Zolit, a hármas a mentőket. Lassan el kell kezdeni gondolkodni egy idősoththonon, talán nem is lassan, hosszú várólisták lehetnek, és nem lehet tudni, mennyire gyorsan romlik anya állapota. Hiszen, gondolt bele Zoli, azt sem tudják, mi a baja, legelőször el kell vinni kivizsgálásra. Amíg itt vannak, le is szervezi, vasárnap mennek haza, ott fog aludni, hétfőre kér időpontot egy magánklinikára, majd azt mondja anyának, hogy látásvizsgálat, gyógyszerfelíratás, vagy valami ilyesmi.

Leparkolt az udvaron, kereste Jucikát, hogy megvakargassa a füle tövét. Valahogy nagyobb biztonságban érezte volna magát, ha a macska társágában mondhatná el anyának, hogy *lesz nyúl, meg is főzik, visznek haza Beának is, és milyen jó híre van, sikerült időpontot szerezni hallásvizsgálatra, vírusesztre, szemüveget íratni*. A cica nem volt sem a hintaágyban, sem a padon, lehet, hogy anya beengedte a lakásba, meg az is lehet, hogy elvont, az öreg macskák el szoktak menni meghalni, valami ilyesmit hallott, bár lehet, hogy az a kutyára igaz, a macska pedig éppen hogy a gazdáját keresi, akkor lehet, hogy a tulaj cirkuszi kocsijánál van, végül is mindegy, gondolta, és benyitott a présházba. Úgy érezte magát, mint mikor először látott német öszszetett mondatot, foszlányokat elkapott belőle, de sokára esett le a teljes üzenet. Anya elég rossz állapotban volt, vérzett a keze, folyt belőle rendesen, megpróbálta bekötni egy zsebkendővel, de az kevésnek bizonyult, mindenképp orvost kell hívni, futott át Zoli fején, ide kevés a kocsiban lévő Betadin és a kötszer. *Gyere anya, menjünk a fürdőszobába, kimosom a sebed*, Bori néni ment

is engedelmesen, a lábuk alatt valami ragadt, valószínűleg alvadt vér, de Zoli nem nézett le, a feladatra koncentrált, beérték a fürdőszobába, Bori néni közben motyogott, hogy *így nem lesz jó, a szűcs nem veszi át, ilyet még nem láttam, hogy így harapjon*, és odabent állt össze a kép, nem lesz több főzés anyával, talán nyaralás sem, nem hétfőn fogják otthon kivizsgálni. Jucika szakszerűen kizsigereelve lógott a kád fölött a szárítón, a vére csepegett a kádba, a szétszabdalt bundája a földön... Zoli koncentrált, hogy el ne ájuljon. Akkor először a sebet kimosni, aztán a mentőket hívni, és elmondani nekik, hogy az utca szűk és egyirányú, jobb, ha majd föntebb állnak meg.

André Ferenc

töredék a halálról

*a sötétség kaparász már   küszöbön, s a kicsi ajtón.
 hajam őszül. kimerülten   civakodtam takarómmal,
 mert az ágyam úgy hívogat.   belefekszem, forgolódom.
 ami elszökött a széllal: hazatérni sose fog már.
 tavaszokból kiszaladtam,   belesárgultam a nyárba,
 vörösödtem a hegyekkel,   ködöket fújtat az ősz rám.
 deres erdőn, fehér dombon   szikrázik a téli napfény,
 de erőtlen: se világa,   ragyogását is lankadtan
 teregeti ki a földön,   ahol éltem. ha kalandok
 elsodortak helyes útról   a sötétlő ligetek közt,
 kavargtam a hazámban,   de nyugalmat sose leltem.
 mert a bennem vacogó szív   nehezkét cipekedni
 e világon s azon is túl: kötelesség. ez a törvény.
 ha hibáztam, ha elestem,   ha zokogtam: magamért csak.
 aki bántott, neki én csak   puszta daczból bocsátok meg.
 jöhet értem köpenyével   betakarni a halál már.*

macskajáték

*a szív helyén hideg malomkerék.
bélférges kóbor macska a lélek,
bejárja a kivert kutyák főterét,
úgy keres előled menedéket.*

*lihegni mersze nincs. sikátorok
rejtik el, mint szándékot a mondat.
tisztá beszéd nincs. kitárt torok
szakad fel, és ázottan otthagy.*

*ez lehetne megértés, lehetne bizalom,
lehetne tiéd, és lehetne szép,
de elcsúszol a félig rágott szavakon,
ilyen holtsúlyt nem bírhat beszéd.*

*lehetne tiszta, mint a rettenet,
ahogy menekülnél, ha lángol a sátor.
múltad elhagyod, mint tetthelyet,
mint ki rejtőzni próbál önmagától.*

holdkövek

*engedd be magadba az alkonyt.
holdköveket hordj a zsebedben,
hogyha vízbe dobnak, te légy a dagály.
szorítsd ki a felesleges halakat,
vergődjenek, ha nincs bennük
több kívánság. méhed görcsei
tanulják meg a tó hullámozását.*

*meg kell halnod a feloldozásért.
nem te akartad: kezedbe adták
az örökséged. most köldöködön
viseled a kígyó hűvös harapását.*

*hordj ezüstöt, szúrd át a tested,
tanuld a vért, ahogy árnyékot
vet. ha eljön az idő, feküdj a fűre
meztelenül. földrögök legyenek
egyek izmaid feszült csomóival.*

*a csillagok hunyorgása olvadjon
fel lábad zsibbadásában. érezd
ahogy a szavaid a víz szavaivá
lesznek és hangyák hordják
szét tüdődből a hangod.*

Abafáy-Deák Csillag

Kézfej

Nézi a telefonját, nem töltötte fel. Lemerülhet az akku, ha hosszúra nyúlik a beszélgetés. És hosszúra nyúlhat, ismeri Galluszt. Pár hete hallotta a tévében, nem látta, csak a hangjára lett figyelmes, még a mondatfűzései is a régiéek, a művész retrospektív kiállításának finisszázsán beszélt. A képernyőn a hatalmas, expresszív vásznai peregtek, őt nem lehetett látni, pedig szerette volna. Sok évtizede ismeri a festőt. Amikor a felkérést kapta, interjú Gallusszal, Petra hezitált. Nem tudta megfogalmazni, miért, végül elfogadta a megbízást. A szerkesztő azonnal megszervezte a találkozást, időpont, cím, kapucsengő.

Megnyomja a 3. emeleti gombot, és közben próbálja felidézni, mikor látta utoljára a festőt. Élőben. Talán több mint másfél éve futottak össze egy kiállításmegnyitón, pár szót váltottak, Gallusz felvetette, jó lenne találkozni, aztán elragadta a tömeg mindkettejüket.

Kiszáll a liftből, a nagy bérházban nem tudja, jobbra vagy balra forduljon, először jár itt. Kinyílik az egyik ajtó, sápadt, fehér hajú, sovány férfi áll ott, Petra közeledik feléje, elnézést, megmondaná, merre lakik a festő? A férfi arca kipirosodik, nem mosolyog, csak annyit kérdez, te mit keresel itt? A hang ismerős, Petra kiveszi a táskájából a mobilt, és mielőtt mondana valamit, hallja, te mióta interjúzol, úgy tudom, író vagy, és azt sem tudtam, hogy megváltoztattad a neved. Állnak. Petra nem szól. Gallusz nem mozdul. Farkasszemet néznek. Zöld és kék szem. Világít mindkettő. A férfi hátralép, és int, előreengedi a nőt.

Sötét előszoba, Petra bizonytalanul lépked, mindenütt nagy vásznak, festékesdobozok, ecsetek, óvatosan halad. A szobában ugyanaz, de itt van fény, a vásznak a fal felé fordítva, az asztalon kisebb mappák halmaza, a festőállványon letakart kép. Két szék lát, szó nélkül leül, a karfa nélkülire, így egyenesebb háttal

ül, nem dől hátra. A férfi is leül, mindkét keze a karfán nyugszik, halványan elmosolyodik. Ezt Petra biztatásnak veszi, a mobilját az ölébe helyezi, Gallusz rászól, azt tedd el, és ne kapcsold be. Percekig csendben ülnek. Nézik egymást.

Megnézhetnék néhány képet? A férfi bólint, de nem áll fel. Petra találomra elindul az egyik kupac irányába, kiemel egy-egy vásznat, hátralép, úgy szemléli, a festmény hátán ott a cím, felírhatom? A férfi bólint. A nő egyre csak halad a sok kép között, belefeledkezik, jegyzetel, szorítja a tollat, mintha attól félne, hogy kikapják a kezéből. Gallusz már szoroson a háta mögött áll, érzi meleg leheletét a nyakán, de továbbra is a rakosgatja a képeket, óvatosan. A kupacok mégsem fogynak, kis szünetet akar, leülne, talán most már szóra bírhatja a férfit, amikor észreveszi, az egyik kupac mögül kikandikál egy fehér papírlap széle, nagy lap, nagyobb, mint a vásznak. Kihúzza. Gallusz felkiált, a francba, az nincs fixálva, tedd vissza. Petra nem tudja visszatenni, ahhoz el kellene vennie egyenként a nagy vásznakat.

A képen egy akt, szénrajz. Ahogy kihúzta a vásznak mögül, máris elkenődött rajta a szén. Megtámasztja a rajzot, saját ujjlenyomatát is látja a kép szélén. Az akt feje nagyon vázlatos, nem tűnik ismerősnek. Petra sosem állt modellt. Gallusz felemeli a rajzot, el akarja tenni, a nő a férfi kezét nézi, az mindig tettsett neki, és a képen ekkor veszi észre a modell ismerős kézmozdulatát, az részletesen kidolgozott. Emlékszik arra, amikor sok évtizede felállt az asztaltól a vendéglő teraszán, nem szólt búcsúzásként egy szót sem, csak tett egy mozdulatot. Így távozott, váratlanul, tudható ok nélkül. Később is látta magát gyakran, ahogy még egyszer, mielőtt befordult a sarkon, hátra sem nézett, csak megismételte a mozdulatot. A kép sarkában mintha dátumot látna, de szemüveg nélkül nem tudja kiolvasni. A férfi elfordítja a rajzot, és elindul vele a szoba másik felébe.

Nekem adnád? Nem! Petrának bevillan, pár napja került a kezébe a regény, a *Halhatatlanság*, véletlen lenne? Mai napig a kedvencem az a regény, mondja monoton hangon, tudod, az a mozdulat, amiből kinőtt az egyik legjobb regénye. Nem mondja

ki a könyv címét sem. Gallusz megfordul, megint vörös az arca, a papírlapot kettőbe hajtja, úgy akarja benyomni a vásznak mögé. A nő kikapja a kezéből, ez az enyém. A férfi könnyű mozdulattal fejt le a nő kezét a papírról, az érintés után mindketten egyszerre engedik el a lapot. A rajz leesik a földre. Gallusz tesz egy mozdulatot Petra felé, aztán visszahúzza a kezét, felemeli a rajzot, az most még inkább elmosódott, csak a kéztartás virít feketén, fehérén. Elvesz az asztról egy ollót, és elkezdi szétvágni a képet. Petra csak áll, majd lassan az ajtó felé tart, mint egy alvajáró. Kilép az ajtón, visszanéz a liftajtóból. Gallusz ott áll az ajtóban, egyik kezében a rajz egyik darabjával, azt Petra nem látja, hogy testének melyik részével, és hogy látszik-e rajta fekete ujjlenyomata. Későn jöttél, mondja a férfi, és becsukja az ajtót.

Szilágyi-Nagy Ildikó

Gnosztikus tavasz

*Madarak húznak el rézsút
az ablak nyitotta képben,
ülsz képen kívül, és hogy
pont most hány sejtet veszi
fel a borsólevest, azt nem is
sejtet, de tudod. Ez a bizonyosság
biztonságosabb, mint a hit. Az
asztalnál még egy kis időt
elütnél, ha veled szemben ülne József,
de elvitték megint a haverok,
meg a kocsmai énidő. Esőt
mondanak, jön a te időd, Mária,
rügyfakasztásra, és újabb borsók
vetésére, hogy a hüvelyből
kiugró fénygolyók az értelem
lángjával döngöljék földbe a
maradék roncsokat.*

Nagy Zopán

Átjárások / Szervi tágulások...

Körkörös lét-romokon átszivárgó lelkek vijjognak...

A *leíró* és *alteregói* egyes szám belső esélyben, illetve vegyes szám harmadik énénen-ben (felváltva és összekeveredve) beszélnek.

Ó, *Madárkeserű!* Fűfűfű! Jaj, simike: *Tövises iglice!* Ó-ó: *Be-tyárkóró!* Jaj, húgykő, sömör, bélhurut, máj-, vese- és ideggyulladások, jaj, isiász, ekcéma, ödéma! Bújj, hozzám: *Subás farkasfog*, dörgölőzz belém: *Nehézsagú gólya-orr!* Enyhítsd a rothadást, kedves *Réti legyezőfű*, paskold a heréket, Te-te-te: *Közönséges aranyvessző...*

Sarkantyúka, kedves-nedves füziike, harapós vassfű, csattanós csarab, babonás bojtorján! Mind-mind: keblemre, ide hozzám ízibe!

2023. 02. 22. éjjel 02. 02-kor (2 órányi alvás után) ébredetek: éles szúrások a máj körül, görcsök, izzó kő-törmelékek a vesében. Parázsló göbök, gömbvillámok... Szike és ima, vérrög és sniccer, ökölbe szoruló szervek, gyomor-rom zsugor, döfés, felvágás, fortyogó zsigerek, zsírmáj-kiömlés, bél-barlang *dé-moon* vihogás, ki- és felfordulás...

Szervi és elvi tágulások, idő-botlásokból fakadó (befelé és alább zuhanó) kényszer-mélyítések, elvonások...

- - -

A nyugtalanláb-szindrómára *lírikát* és extra-dózis *dopamint* javasolt az *insomnia*-kutató pszicho-professzor... Az ébredések és visszabódulások különféle napszakaszok (átfestett) kisfilm-foszlányává változnak...

Hajnalban: ismét 12 éves voltam, és negyed-álomban felkerestem Szél Pál Mihályt, a híres harlekin dog tenyésztőt. Címe a fejemben:

Százhalombatta, Ősz u. 33. Igen, jól emlékeztem! A találkozás (fátylas-levéleres derengés-kerítésen át) meg is történt – és (akkor, ott, nagymamám kíséretében) lefoglaltam egy melankolikus kan kölyköt, ő volt Morfi, avagy: Morpheus! Apja: Hüpnosz, anyja: Nüx, testvérei: Hermész, Maya, Luna, Kirké, Hélios és Meropé...

Átfordulás! Ölelésem tárgya egy kitömött, foszlány-foltos zsák...

Reggel: 17 évesen már a Széchenyi-kastélyban jártam. Nagycenken, a dán királyi kékvér-áramokkal is átítatott Helena Hunterhammer úrnőt látogattam meg, hogy újra megcsodálhasam (nem utolsó sorban) kitűnő orosz- és perzsa agár példányait!

A kastélykert atmoszférája, időn-kívüli, szürreális színpompája különös állatfarm, botanikus világ, és sajátos magán-cirkusz egyvelege volt:

Arabs telivéreken északi pávák egyensúlyoztak, múlt-századi műlovarnők, éjjeli pillangók, porondmesterek és akrobaták sétafikáltak, a tóban rózsaszín és kék flamingók lebegtek, a fákon fehér-tüll miniruhás cerkófmajmok viháncoltak, a napernyők alatt matrózblúzos fókák ásítottak, a parton tatuk és tarajos sülok diskuráltak...

Délelőtt: bőrgyógyász (költőnő) ismerősöm a nyakamról leműtötte (ollózta, kitepte) a fibrómákat, a kis *daganat-ékköveket*, így most tizenhét vér-alvadt lyukacska díszíti (seb-kötözött) jelenlétemet. A négy ragasztás alatti, parázsló pontokat Curiosa-gél enyhíti. Ó, cink-hialuronát! Vágások, aknék, égési sérülések, diabéteszes fekélyek gyógyító kenőcse...

Thanatosz (θάνατος / a halál) feladata az volt, hogy a Moirák által meghatározott időben jelenjen meg a halandónál, kardjával vágjon le egy tincset a hajából, majd ragadja meg lelkét, és adja át Hermésznek, aki a holtat az alvilágba kíséri...

Thanatosz és Mors isten a túlvilági visszfényből és az önmagunk által deformálódó tükörből tekintve: egy és ugyanaz. *Időben* hunyd le (belső) szemeidet! Hunyd le – és (torzuló tükrödből) fordulj ki!

Uroborosz! Az ön-falat figyelő *leíró* saját-szerv-beépüléseit vizsgálja, többnyire hiába... Az áttetsző homlokba fészkelte (hártványosan beépült), önmagába harapó, tekeredő, a láthatatlanul lüktető hulló, a 8-as kígyó-átírat sziszegő sersistergéssel: lebeny-tágulásokat is átítat...

Másik időugrás-bicsaklásban, az egykori bohém-kedvenc (nagykamaszból kismama) leányzó ajánlása által: egy flúgos belga költőnő (Delphine Lecompte) mondat-töredékei – a *pajzsmirigy gyatra ügynökei* – potyognak át egy falrepedésen...

Délután: a perzsa agarak légies megjelenése után *Entrópia és termodinamika* kapcsolatára gondolt (és olvasott) az a leány, akit – és ikertestvérét – a *leíró* kis társasága egy szabadtéri italozás jóvoltából ismerhetett meg. Nectarin és Nastaran (a nesztelen)!

Ők voltak a finom-mozdulatú árnyékok, az írisz és a barackbőr, a mélybarsony és a vadrózsa ötvözetek, ők: a szépséges perzsa nővérek...

Összefüggések, menekülések (Irán-Jászság-Irán), függő-folyosók, itt-lét függések...

A mondatok szó-törmelékei ezen pillanatokban bogarakká változtak, a fal másik oldalát gáznemű erők bomlasztották... A tágulások egyelőre erezetnyi kis lüktetés-repedések voltak, de a fokozottan módosuló idegi hullámok bármire képesek – így érezte egy másik (*áldott állapotú*) leány...

A falak: ismeretlen szomszéd-fal, tákolmány-támfal, relief-mutáns dombormű-fal, műmárvány-fal, beton-fal, hézagos téglafal, emlék vályog-fal, omladék-fal, eredet-fal, rostos agyfal, belső hasfal, zakkant hasbeszélő-fal rezonáló felületei (mind-mind): aggasztó eljövetelekről és baljós eltűnésekről sugdolóztak...

Párizs már vár! – Au revoir! Visszafelé nincs jegyed! – Adieux!
– Orevo-wowoo-ááár...

Bogár Gábor

Dante bűvös útján

*Talált tárgyak közt titkon tapogatózva,
utat keresgélve botorkál az élet;
sötétben izzik a felpiszkált máglyatűz,
mely tegnap még színesen ragyogott és fénylett.
Ami nincs, az válik serényen valóra –
bizony elindulnék, de mindig visszaűz
ravaszul kitervelt vérszomjas merénylet –
bennem is ketyeg egy időzített bomba.*

*A lelkem ellopták, zálogházba adták;
elvesztettem, és így végleg az enyém lett.
Ott, hol Ágnes asszony szennyes leplét mossa,
ahol nem billen már a súlytól a mérleg:
a fáradt szenteket nagy ládába rakják –
egyedül Jézusnak vagyok csak adósa,
evilág! Viszlát, elköszönök végleg –
felőlem gyűlhetnek rólam vádló akták.*

*Megtörtén és minden iskolát kijártan,
magatehetetlen pólyámba vizelek;
föld alá húznak a súlyos veszteségek:
nem tudom, hogy lettem nyolcvanéves gyerek.
Előrerohantam-e, vagy csak kivártam,
míg legutolsóként én is célba érek...
Elhúzott vasfüggöny többé nem fenyeget –
mi lehet mögötte, már rég kitaláltam.*

*Behunyt szemmel is bátran követlek Téged!
Követeljen más, kinek az a dolga.
Nekem már elég, hogy mozdulatod értem -
és amivel te mérsz, én is azzal mérek.*

*Nem vonz és nem taszít semmilyen kísérlet,
amióta Júdást egyszer elkísértem:
próbaként lementem vele a pokolba,
elgondolkozva egy utolsó „miért”-en.*

*Végigereszkedtem Dante bűvös útján,
Vergilius nélkül, aki őt vezette.
Nem riasztott el Cerberus ugatása;
Csontomról a húst egy bögöly leette.
Leereszkedtem egy bánya-sötét aknán,
társakat fürkészsve romlott alvilágba,
de csak egy félig nő, hátulról meg kecske
dörgölődött kéjjel, ismerkedőn hozzám.*

*Született látóként csak így maradhattam
társakra vágyva a magányos sötétben.
A bátor Sámsonnak sincs itt maradása;
víz nincs: megfürdök hát sűrű szamárvérben;
homályos távolból egy csók idecsattan –
rossz helyen kötök ki, s nincs erőm futásra...
valahonnan mindig ide visszatértem,
becsapva másokat – végleg becsapottan.*

Zsidó Ferenc

Anti

(Részlet egy készülő regényből)

Vasárnap kora délután volt, Anti a nyári hőség elől elbújva a hűvös szobában sziesztázott, amikor matatást hallott a kapunál. Kinézett az ablakon, s hát a szülei óvakodnak befelé, egy nagyobb táskával kezükben, füleit kétoldról fogva. Először nem értette, honnan jelenhettek meg, aztán leesett a tantusz, hogy persze, az anyja nem mer beállni kocsival az udvarra, mert oldalas a hely, nem tud jól megfordulni, csupán néhány alkalommal volt itt, de olyankor mindig leparkolt az utca szájánál, s gyalog tették meg a harmincméternyi távolságot, amikor csomag volt, cipekedve. Eszébe jutott, apja morogni kezdett egyszer emiatt, mire az anyja rászólt, ha neked nincs könyved, akkor hagyd rám ezt a dolgot! Mert – és ez nem volt túl gyakori a megyeszékhelyen sem – az apja bizony nem vezetett, az anyja volt a vállalkozóbb szellemű: nem is olyan túl fiatalon (ők már meg voltak születve) sofőrvizsgázott (a férj tiltakozása ellenére), és az autó árát is összekuporgatta (gáláns szülei közreműködésével). Nagy sofőr nem lett belőle, kissé görcsösen vezetett, de elboldogult az autóval, ahová kellett, eljutottak. (Ő, ha egyébben nem is, ebben az apját követte: nem volt jogosítványa, és nem is tervezte megszerezni).

Önmagát meglepve nagyot dobbant a szíve: megörült nekik. A tornácra kilépve mégis kimért, szigorú arcot öltött:

– Ti meg mit kerestek itt? Nem megmondtam, hogy jelentkezem én, ha elérkezettnek látom az időt? – kérdezte, köszönés helyett, megjátszott indulattal.

– Ki mondta, hogy téged kereslek? Egyszerűen csak hazalátogattam a szülői házba... – mondta vigyorogva az apja, elvéve fia kérdésének élet.

– Ja, az más... Akkor én nem is zavarok... – vette játékosra ő is a figurát, s úgy tett, mintha kifordulni készülne a kapun.

Ezzel csak annyit ért el, hogy az anyja karjai közé került, aki meg is ölelte alaposan:

– Lebarnultál, s kicsit mintha megemberesedtél... De a borotvával haragban vagy? – kérdezte mosolyogva.

– Ugye nem azért jöttél, hogy rekcumolj, anya?!

– Nem bizony, hanem azért, hogy lássalak... De a borostától alig lehet...

– Ez a székely módi...

– Nem inkább hanyagmódi?

Az apja közben körüljáratta a tekintetét, bólogatott:

– Látom, rendbe raktál ezt-azt...

– Azért akad még tennivaló... De most, hogy segítségem is van... – mosolygott Anti.

– Á..., én nem vagyok olyan vállalkozó szellemű, mint egyesek...

– Elhatározás kérdése...

Nem akarta, mégis megrovó lett ez a kijelentése.

– Mi van, férfijaim – állt közéjük mosolyogva az anyja –, csak nem kezditek enni máris egymást?!

– Csak kóstolgatjuk!

– Gyere, inkább mesélj!

– Mit meséljek?

– Mindent!

– Jól vagyok! – mondta büszkén, talán túlságosan is büszkén Anti. – Dolgozok, beálltam egy helyi fakitermelő brigádjába!

– Hallottuk... – szólta el magát az anyja.

– Honnan hallottátok? – lepődött meg Anti.

– Hát... kíváncsiságból ráírtam Bíró Mariska néniére...

– Anya! Te kutakodtál utánam?! – kérdezte Anti megrovón.

Nem is tudta, bosszankodjon az eljárás miatt, vagy örüljön, mert szeretetből fakadt.

– Tudod, milyenek az anyák...

– Immár igen...

– S hát egy jó töltött káposztát megennél-e? – váltott témát az anyja, mert nem akart elérzékenyülni.

– Mi az, hogy?!

Bementek a házba, az anyja gyorsan körülnézett, picit elfintorodott, de nem szólt semmit, a konyhakredenchez lépett, tányérokat, villákat vett ki, milyen jól feltalálja magát, állapította meg Anti, sokkal jobban, mint korábban, abban a pár esetben, amikor kijött, anyóást-apóást vizitálni (többnyire fintorgó, távolságtartó úrihölgyet játszva). Termoszedényben hoztam, hogy ne kelljen babrálni a tűzzel, magyarázta, miközben abroszt varázsolt elő ételes kosarából; van villanyrezsóm is, mondta Anti; mind-egy, így azért egyszerűbb, s a következő percben már ott gőzölgött a töltelékes káposzta az asztalon, Antinak összefutott a nyál a szájában, az apja még kérte egy kicsit magát, mint mindig, de azért ő is odakavarodott; Antinak kimondottan ünnepi hangulata kerekedett, talán a házigazda büszkesége ez?, kérdezte magától, úgy érezte, a szülei is más szemmel néznek rá, ihatnánk egy korty pálinkát, szólt nemsokára; de hisz tudod, hogy apád nem iszik!, nézett rá rosszallóan az anyja; tudom, tudom, de ez most különleges alkalom!, erőltette Anti; hagyd csak, fiam, vedd úgy, hogy megittuk, legyintett az apja; hangjában nem volt lemondás vagy önsajnálát, túl volt már azon, sok mindenben túl volt, Anti olykor arra gondolt, ha egy férjnek ennyi mindenben túl kell lennie, ő nem is akar megházasodni, persze, sejtette, hogy ez gyermek hozzáállás, de azt nem tudta, milyen az igazi felnőtt, mert, hogy nem olyan, mint az anyjáié meg az apjáié, arról meg volt győződve. Náluk túlságosan az anyján fordult meg minden, a bevásárlástól a számlák fizetésén át a lakberendezésig, az apja egyszerűen csak vegetált (munkából hazaérve jobbára a tévé előtt ücsörgött), teljesen átengedte a terepet a feleségének, ő pedig belenőtt az intézkedős szerepbe. Többek között egy látens alkoholizmust is intézett a férjének, majd egy arról való többé-kevésbé sikeres kigyógyulást is. Anti gyerekkorában természetesnek vette, hogy anyja az iránytű, az apja pedig csak egy kellék (vagy jobb esetben kellékes), ahogy serdülni kezdett azon-

ban mind gyakrabban lázadt fel ez ellen a helyzet ellen – és úgy érezte, ezt kissé az apja helyett is teszi. Ez akár cinkossá is tehetné volna őket, ha Anti ugyanakkor nem érezte volna, apja túlságosan bedobta a gyepelőt, túl észrevétlen és akaratgyenge. Egy ideig fogadkozott, hogy ő aztán nem, nem ilyen lesz, míg lassan arra ébredt rá, apja nyomdokain járva ő is elfogadta az anyját családfőnek, iránytűnek, főként azért, mert ez kényelmes, nyugodt életet jelentett. Ezt a kényelmes életet és ezt a viszonyrendszert rúgta fel azzal, hogy előzetes egyeztetés nélkül kiköltözött ide. Most érezte, hogy igen, ennek köszönhetően valami új van kialakulóban, és ez tetszett neki.

Jó, nem bánom, de én azért csak megiszom egy pohárával!, jelentette ki határozottan, tüntetően felállt, odament a kredenchez, kivette a pálinkásüveget, s töltött. Nem sokat, csak annyit, amennyiről tudta, hogy egy hajtásra krákgóság nélkül le tudja nyelni, a stílus most rendkívül fontos... Apja bólintott, hogy egészségedre, fiam!, anyja elnézően mosolygott. Remélem, nem arra gondol, hogy pont olyan vagyok, mint apám!, tette le a poharat Anti. Csak nézte anyja keskeny ajakívét, sovány, lányos arcát, amelyet a ráncok szinte még bájosabbá tettek (nekem van a legszebb anyám, csak ne tudna olyan hárpia lenni!, mondogatta olykor baráti körben), s arra gondolt, mitől is vált ilyen angyali sárkánnyá. Túl sokat nem mesélt a lánykoráról, annyi azonban keringett a családi legendáriumban, hogy volt valami botlása. Antit furdalta a kíváncsiság, miféle botlásról lehet szó, a nagyanyját próbálta faggatni párszor (otthon ez tabutéma volt), de az csak annyit mondott, szenvelgőn félrenézve, hogy nagy reménység volt az anyád, ha nem lett volna ez a botlása, jobb partit is kaphatott volna, mint az apád. Antit idegesítette anyai nagyszülei hűvös felsőbbrendűsége, ami valami rosszul értelmezett értelmiségi elitizmusból fakadt. A Bárdos család egykor fogalom volt a városban. Nagyanyja magyartanár, nagyapja elektromérnök volt, megbecsült személyiségei a közösségnek, kik egy szem lányukat körülrajongták, sorsát óva igazgatták. Apját, az úgymond jöttment falusit pedig csak jobb híján fogadták el, némi keserű-

séggel, ami jelentősen csorbította büszkeségüket is. Bárdos Eszterből Desági Eszterré, egy betelepült munkás feleségévé válni az ő szemükben finoman szólva is lezüllést jelentett. Anti nem tudta eldönteni, lehetett-e köze ennek korai halálukhoz (gyors egymásutánban mentek el, nagyapja a nyugdíjazást sem érte meg, ők Ildikóval még nagyon kicsik voltak, nem is igen emlékeznek rájuk), utóbb visszagondolva rá, hovatovább meggyőződésévé vált, hogy igen. Egybekelésükről nem sokat meséltek a szüleik (sőt, úgy általában semmiről sem), inkább csak annyit, hogy nem volt hosszas udvarlás, egykettőre megvolt az esküvő; egyszer, egy gyenge pillanatában tett egy olyan utalást az anyja, hogy nem is volt olyan nagy szerelem az övék (de aztán az lett, korrigálta rögtön magát), merthogy előtte volt valaki más...

Próbálta elképzelni Bárdos Esztert, a menő, nagyszájú, felszabadult lányt, aki kihasználja a szülői hátszelet, aki mindenképp a legjobbat kapja, aki elegáns és divatos, aki egyetemre készül (igaz, hogy első évben a felvételi nem sikerült, de azért továbbra is tényként kezelik a családban, hogy egyetemre fog menni). És akkor...? Miféle bünt követhetett el?, morfondírozott olykor. Nem tudta, mit tudhatnak erről a városiak, s ez mennyire gyengíti őket, a családot. Párszor azon kapta magát, hogy megy az utcán, és fürkészi az emberek arcát: ez tudja, hogy az én anyám...? Sajnálatot, kárörömöt, esetleg cinkosságot keresett az emberek tekintetében, a szégyen és büntudat pedig beépült a személyiségébe. És úgy érezte, anyja jelleme is ettől vált kérgessé. A legrosszabb pedig a bizonytalanság volt. Hogy nem tudta pontosan, mi is az a súly, amit cipel.

Most, hogy együtt ültek itt, s jóízűen, már-már összehangoltan falták a töltött káposztát, újra felöltött benne, meg kellene kérdeznie. Aztán elhessegette a gondolatot. Majd négy szemközt. Egyszer. Most az apja biztos közbeszólna, elbagatellizálná a dolgot valami olyasmivel, hogy a lónak is négy lába van, mégis megbotlik. Ez a pillanat most túl szép, túl bensőséges. Ez most az ő pillanata.

Azt nem értette pontosan, hogy anyja „előéletének” folyamodványaként hogy nem alakult ki az apjában valamiféle erkölcsi felsőbb-

rendűség és ezzel együtt dominancia, miért van az, hogy anyja lett a családi főnök. Talán az apjának is volt valamiféle botlása? Talán mindenkinek van? Mert ha igen, ha törvényszerűségről beszélünk, akkor viszonylagossá válik a jelentősége, akkor az anyjái is lehet akár bagatell is. Vagy, ha az apjának nem volt, akkor miért nem érezte az anyjával? Vagy kezdetben érezte? Vajon miféle harcokat vívtak meg házasságuk elején, amíg kialakult a mostani felállás? Vagy nem kell harcokra gondolni, csak arra, ami minden férfi örök dilemmája, hogy a kényelmet még a dominanciánál is jobban szereti. Valahogy így volt az apja is: a kényelméért cserébe eltúrte, hogy anyja legyen a vezér. És ő nem is élt vissza ezzel, állapította meg Anti: irányított, de nem annyira paranccsal (például sem az apjával, sem vele nem beszélt durván, lekezelően), mint inkább okos taktikázással.

– Ízlik-e, fiam? – törte meg a beálló csendet az anyja.

– Faszta étel, anyám, basszon ide még egy kalánnal! – vigorgott Anti, jelezve, hogy szerepet játszik, aztán, anyja reakcióját látva, feltartotta kezeit bocsánatkérés gyanánt. Tudta, semmit sem rühell úgy az anyja, mint a székelyes nyelvi modoroskodást, épp azért, hogy borsot törjön az orra alá, olykor megeresztett egyet-egyét, hogy rögtön el is szégyellje magát utána.

– S hát ha még Ildikó is itt lenne... – hümmentett az anyja, fia vaskos kijelentését elengedve füle mellett.

Apja színpadiasan felnevetett:

– Mind együtt a Desági birtokon? Ugyan, az túl szép volna...

– Ami azt illeti, Ildikó csakugyan hiányzik... – vallotta be Anti.

– Csakugyan?

– Ezt nem úgy értem, hogy ti nem...

– És miből gondolod, hogy én úgy értettem?

Anyja válaszát hallva Anti elismerően bólintott, valahogy úgy, hogy nem teljesen reménytelen. Aztán komolyra váltott:

– Mikor beszéltetek legutóbb vele?

– A minap. És te? Ha annyira fontos neked, miért nem próbálsz kapcsolatba lépni vele?

– Mondtam már, és neki is, hogy ki kell remetéskednem magam...

– Persze, persze... Egyáltalán miért jó neked, hogy kijöttél ide? Apáddal csak néztünk, mert mondani nem mondtál semmit...

– Úgy látszik, családi jó szokás, hogy bizonyos dolgokról nem beszélünk...

Anti úgy látta, az anyja meglepetten, fürkészően néz rá.

– Jó székelty módi szerint... – tromfolt rá az apja.

– Ebben ha nem vagyunk székeltyek, mert egyébben már alig...

– S ezt épp te mondd, aki...

– Hogy kijöttem ide, eddig főképp arra volt jó, hogy rájöjjek: inkább antiszékelty vagyok. Benne van a nevemben is...

– Na, erre még nem is gondoltam, látod-e?! – röhintette el magát az apja.

– Sok mindenre nem gondoltunk...

– De az is több a kelleténél...

Hozod a formádat, apám!, gondolta Anti. Elviccelsz, elhülyéskedsz mindent, mert félsz komolyan beszélni.

Az anyja időközben felállt, táskájából tiszta ágyneműt vett elő, és nekifogott áthúzni az ágyat. Anti legszívesebben rászólt volna, hogy hagyja. Aztán mégsem tette, helyette leszedte az asztalt, és vizet rakott melegedni a villanyrezsóra. A mosogatást csak azért sem hagyja rá, döntötte el.

A mosogatás végül mégis elodázódott, mert amire a víz megmelegedett, beállított Bíró János. Ezúttal nem örült neki különösebben Anti. Mintha ellenőrizni akarna ő is?, mordult magában. Összeül a konzílium, hogy döntsön rólam, vagy mi a szösz?!

– No, jöttetök... – állapította meg somolyogva az üdvözlések után az öreg.

– Nem bírtuk már tovább, hogy ne lássuk! – mondta kedvesen az anyja.

– Van is mit nézni rajta...

– Mintha nem is a mi fiunk volna... – jegyezte meg az apja.

– Hát, réád ugyanvalóst nem hasonlít...

– Akkor kire, az anyjára?

– Valakire biztoson...

– Valahogy ez a vademberes stílus nem jön be nekem annyira... – mosolygott az anyja.

– Nem vagyunk annyira vadok, no! – húzta föl a szemöldökét az öreg.

– Jaj, nem úgy mondtam!

– Én se! Szerintem a fiatalembör jól megvan itt, ahhoz képöst...

– Nekünk is úgy tűnik, ahhoz képest...

– Hát akkor nincs sömmi probléma...

– Ez a fiatalember én volnék, ugye, ahhoz képöst? – szólt közbe Anti, akit zavart, hogy úgy beszélnek róla, mintha ott sem volna.

– Te hát!

– Akkor jó, mert gondoltam, hanem kell szerezzek egyet...

Ezen elkacagták magukat, mindannyian.

– Ki is mehetnének, most már nincs olyan meleg, szívjunk egy kicsi napot – javasolta az anyja, miután kinevették magukat.

– Réátok is fér, ahogy elnézöm... – jegyezte meg az öreg pisolyogva.

Kimentek, az anyja karon fogta az apját, körüljárták az udvart, hátramentek a kertbe.

Anti kettesben maradt az öreggel:

– Addig suspusoltak a hátam mögött, míg a nyakamra hozták... – intett a szülei felé Anti, inkább játékosan, mint ellenségesen.

– Suspusolt a hájderménkő! A feleségöm s édesanyád...

– Gondóhattam vóna... Fehérnépek... Mi is lönne velünk, ha nem vónának...

– Nem tudhassuk, fiam...

– Nem, mert nem is hagyják...

– Nincs sömmi baj az asszonyokkal, fiam...

– De velünk sincs!

– Emböre válogassa!

– S asszonya...

Az öreg erre nem szólt semmit, Anti nem értette, miért nem vevő enyhén nőellenes dumájára, amit épp az ő kedvéért vett elő. Ugyanakkor örült is ennek.

– Ha nem egyéb, még jó gazda lesz ebből a gyermekből! – tért vissza az apja a terepszemléről nemsokára.

– Hát, ha nem vigyáz... – ingatta a fejét az öreg.

– Vigyázkodni fogok...

– Tán csak nem akarsz itt maradni örökre?! – kérdezte az anyja aggodalmasan.

– Tán csak nem azért jöttetek ki, hogy hazavigyetek? – kérdeztet vissza Anti élesen.

– Én szívesen nem bánám...

– Réa kell hagyni, hogy forgolódja ki magát... – szólt közbe Bíró János.

– De meddig mégis?

– Még nem tudom. Amíg jónak látom...

– Otthon nem volt jó?

– Dehogynem, csak másképp...

– Olyan ez, mint a katonaság, ahelyett van... – okoskodott az apja.

– Olyan, csak egészen más! – szellemeskedett Anti is.

A társalgás megakadt, egyiküknek sem volt hozzáfűznivalója. Anti szülei nem tudták, kellene-e még kérlelniük a fiukat, hogy hazatérjen (pláne a szomszéd előtt), Anti pedig a világért sem nyugtatta volna meg őket valami konkrét dátummal (főleg, hogy maga sem tudta, hányadán áll).

– A pajtába, a kecskékhöz bé se néztetők! – törte meg a csendet nemsokára Bíró János.

– Tényleg, a kecskék...

Az öreg odakísérte szüleit a pajtához, Anti nem tartott velük, épp csak egy kicsit somfordált közelebb, hogy hallótávolságon belül legyen: kíváncsi volt, mit mesél. Becsületére legyen mondva, őszintén bevallotta, hogy a vén kecskével becsapta őt (de ki-mondottan oktató célzattal, hangsúlyozta), azt is kiemelve, hogy aztán a gidóval kárpótolta (szintén oktató célzattal). Szülei bólogtattak, feltehetően egyetértő célzattal, aztán csak álltak, és nézték a két jószágot, különösebb lelkesedés nélkül.

– Most arra gondoltok úgyé, hogy ezököt nem lehet fölvenni az emeletre, a blokkba...? – kérdezte kajánkodva az öreg.

– Mi arra, pedig hogy hiányzik onnan nekünk két ilyen jó kiállítású kecske... – vette a lapot az apja.

– Ki tudja, ha elvinnétök magatokkal, esetleg utána mönne a gyermek is...

Gyermök!, ez én volnék, mordult Anti, bezzeg az előbb, szemtől-szemben még fiatalembör voltam!

– Úgy megszerette őket?

– Feleségnek azért nem valók... – kacagta el magát az öreg.

– Kerülne az is, csak már jönne haza... – sóhajtott az anyja.

– János bátyám nem biztatná meg egy kicsit? – szegezte neki a kérdést az apja.

– Én-e? Neköm jó, hogy itt van...

– Ehh! Nem élet ez itt... – legyintett ingerülten az apja.

– Nem? Miattad nem élet! – keményedett meg az öreg hangja. Faképnél hagyta a Desági házaspárt, és nekiindult a kapunak:

– No, én möntem...

– Hova siet úgy, János bátyám? – udvariaskodott Anti.

– Mönyök, mert ha nem, még mondok valamit...

– S hát nem akar?

– Nem kéne...

Anti érezte, hogy egy csapásra elpárolgott a korábban kialakult jó hangulat. Bosszús volt az apjára, amiért botorul megbántotta Bíró Jánost.

Egyszerre zavarni kezdte a szülei jelenléte, azt kívánta, bárcsak hazamennének végre. Ők megérezhették ezt, mert egy kicsit még tébláboltak, aztán az apja cigarettára gyújtott, ezzel jelezve, hogy részéről a dolog le van rendezve, anyja pedig bement a házba, őt is maga után hívva, és kezdett kipakolni a táskából.

– Hoztam neked gyümölcsjoghurtokat, tudom, azok a kedvenceid...

– Már nem... – mondta Anti kimerően.

– Ezek szerint a müzliről is leszoktál már? – kérdezte megütözve.

– Le, vagyis...

– Vigyem vissza...?

- Azért itt hagyhatod, na...
- Hoztam még pár konzervet, néhány zoknit, alsónadrágot, pólót...
- Köszí, anya, nem kellett volna...
- Napkrémet is tettem be, de lehet, arra már nincs szükség...
- Arra nincs...
- Ha valami még kell majd, üzenj Mariska nénitől... Kihozom, vagy kiküldetem valakivel...
- Nincs szükségem semmire, anya! Jól megvagyok!
- Persze, persze...
- Remélem, megnyugodtatok...
- Nem is voltunk mi idegesek...
- Akkor jó. Nagyon jó.

Kiléptek a házból, az anyja intett az apjának, öleléssel, kézfogással búcsúztak, némiképp zavartan, Anti egyszerre volt meghatott, amiért meglátogatták, és megkönnyebbült, amiért elmennek.

Vegyes érzéssel távoztak a szülei is, nem tudták, visszakapják-e a fiukat, azt sem, hogy vissza akarják-e kapni, mint ahogy azt sem, ha majd visszakapják, az még az ő fiuk lesz-e egyáltalán.

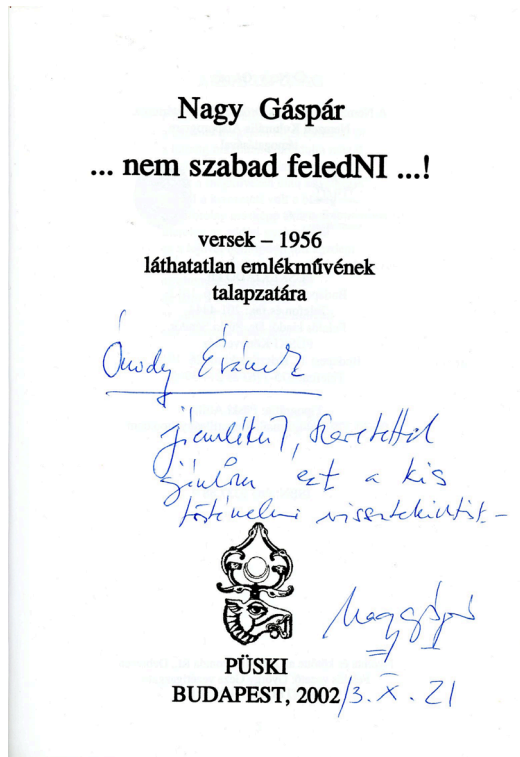
Ónody Éva

Nagy Gáspár és a kicsi Kinga első kézcsókja

A famékhoz, Budakeszire autózva jól láthatóan előbukkan hófehér mellszobra a parkból. Ha későn, a villanyfénynél hazafelé tartok, ismét rám köszön fénylőn, fehéren. A település díszpolgára lett, helyi intézményeket neveztek el róla.

'56-ban, a forradalom idején kilencéves kisfiú volt, mégis ő írta meg 1984-ben az *Örök nyár: elmúltam 9 éves* című verset, senki más nem figyelmeztetett azok közül, akik akkor felnőttek voltak. Az Új Forrásban meg is jelent, és az embereket felrázta a félelem bénaságából. Nagy Imre megidézése nevének kezdőbetűivel – *el kell őt temetNI, és a gyilkosokat néven nevezNI* – detonációként hatott. Belekiáltott a költő a nagy magyar csöndbe. A bosszúállók, az éberek is csak megkésve vették észre, hisz már megjelent, így a lapot gyorsan bezúzták, őt pedig kirúgták a Magyar Írószövetségből, és eltiltották a közléstől.

„Nagy Gáspár verseivel fordítani tudott a nemzet sorsán.” Így

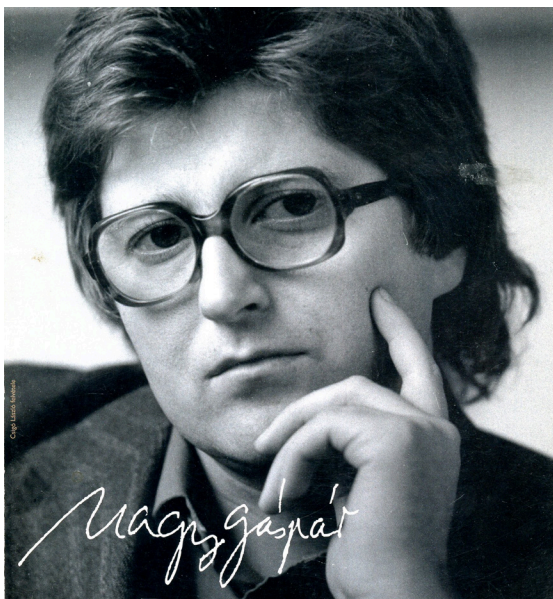
értékelté jelentőségét az ország legfontosabb vezetője is, amikor a költő ötvenhét évesen végleg eltávozott közülünk. Mintha ezt a rövidre szabott életet ő maga jóval előbb megérezte volna. 1996-ban, egyik levelében ezt írta nekem:

„... én eddig felelőtlenül nem gondolkok a nyugdíjas éveimre, míg azok nem következnek el...”

Ez bizony jóslat volt, de nem vettük komolyan.

Az első interjút a családi házuk teraszán, Budakeszin vettem magnóra. Igen érdekelt az egykori pannonhalmi diák, a befutott költő, amint éppen kiebrudalták az Írószövetségből és a közéletből is; vajon hogyan viseli el mindezt? Persze, tudtam, egyhamar nem jelenhet meg az írás, de gondoltam, kivárom, mint a Bethlen Gábor Alapítvány létrejöttének beharangozását is, ami egy éve már a fiókomban várakozott.

Kormos István fedezte föl Nagy Gáspárt, bemutatta az Élet és Irodalomban, ettől kezdve mindenhol közölték; elhivatottságában erősítette őt, a szerény embert. Így lassan, jóval később, se szeri, se száma nem volt az elismeréseinek: Móricz-, Radnóti-, József Attila- és Kölcsey-díj, és a Balassi Bálint-emlékkardot a Kossuth-díjtól alig egy év különbséggel vehette át. De ő kiebrudaltságán sem kesergett egykor. Ezt a levelét pedig így fejezte be: *„... De reméljük, lesz újság is hamarosan; jön a tavasz – s még jóra is fordulhat ez a bús magyar élet!”* Egész lényével reményt sugárzott, s ezzel nagy

jót tett az újságírói hangulatunknak.

Kormos korunk ünnepelt költője volt, az ő verses meséin nőttek föl a gyermekeink, a Móra Kiadó főszerkesztőjének köteteiből olvastunk föl nekik esténként. (Vackor, „a lompos, loncsos és bozontos, piszén pisze kölyökmackó” kalandjait és Weöres Sándor zenélő verseit.)

Talán 1991-ben történt, hogy a fejemre zuhant az előszobában

egy régi dosszié, benne megsárgult kéziratokkal, Kormossal készült, jóval korábbi interjúmmal. 1973-ban adtam le közlésre, és most észrevettem azokat a bekezdéseket, amelyek akkor hely hiányában nem jelentek meg az Új Tükörben. Jellemző Gázsira, az ő hálás lényére, hogy amikor kötetet szerkesztett a mesteréről, még az én írásomról sem feledkezett meg. Majd átadta a megjelent kötetet nekem. Örültem, mert ritkán adatott meg akkoriban, hogy kötetben jelenjek meg.

Ő, a kollégákkal ellentétben (Magyarországon nem volt divat az újságíró szakmában a kollegiális elismerés), figyelte és értékelte

Köves Éva! Bródy Hölgy!

Köszönöm Köves levelet
 det illetve N. N.-es ajánlatot.
 Eddig még nem csúsztam
 el, pedig volt kísérő és kísértés!
 de én feleltem nem gondoltam
 nyugdíjas életemre. (csak nem
 körtékem el...)

Szűcs! emlékeim nagy fennmaradt
 emlékeimre mint igen szép emlékeim
 magam emlékeimre. De emlékeimre
 újra is jön a tavasz - a magamra
 is fordulhat az a hisz magamra élet!
 direkttel hozott

1996. 11. 29-a! M. Gázsira

megjelenéseimet, s erre olykor utalt is biztatón. 1987. december 14-i leveléből idézve: „Kedves Éva! Láttam szép és tartalmas írását az előadóművészet 'állapotáról' – hát bizony siralmas a helyzet, magam is így látom.” S még egy példa 2000-ből: „Kedves Éva! Köszönöm jó szavaidat, melyekkel illetél. A 'Nagymama' rovat valóban jó gondolat... (A harmadik unokához már előre is gratulálok!) Kincgára én is szívesen gondolok, már igazi

nagylány lehet, úgyhogy ismételt kézcsókom neki, anyukájának is, de legkivált a nagymamájának...” S egyben elhárítja az akkor tőle kért interjút: „Éva Drága! Talán tudunk majd beszélgetni, de ezt nem énvelem kell kezdeni, hanem mással, másokkal. Sajnos, még nagyon sok a lőtás-futásom, de kora ősszel térjünk vissza rá. Addig nyilván elkészülsz néhány beszélgetéssel, s azután következhetek én a 'szívbéli' listán. Sok szeretettel köszönt: Nagy Gazsi. Ui.: S majd lesem a Magyar Nemzetben megjelent írásokat...”

Visszatérve bátor versére, nagy visszhangot váltott ki ez a botrány, és a kirúgatása hosszan rezonált a közéletben. Őt pedig, a háromgyerekes családapát mindjárt alkalmazta titkárként a frissen létrehozott Bethlen Gábor Alapítvány, amelyet jóformán

Ócsa Erika
Bj.

Kedves Éva,

Örömmel, nagyon nagyot, hogy abból
írjok valami szöveget a szöveg
"városi" könyvbe, de nem jött.
Jó szöveg, és nagyon szép szöveg
- hirtelen állt, [Lány] - mert
adom.

Hűt, hogy hely, mert - sokkal
pontosabb. Kezlet - alapul e
felül. Csak egy - drága. Látom
szó - hatalmas mint az előadómű-
vészet "állapotáról" - hát nagyon siral-
mas a helyzet, magam is így látom.
Hát nagyon a Bethlen Alapítvány, egyben a
főnököm, hogy kell kezdeni. Én
nem jöbök szöveg, ha a híj írásom
is jelenne meg szem. Ahhoz, hogy
titkárság a képlet. Először a drága fórum.

Bölcset, hirtelen köszöntök a
kibőltek! Újantatót kívánok.
1987. dec. 14. Nagy Gazsi
425-722

*Alapítvány
Könyvtár 3.*

*híj, helyes
Társaság 5-6-
szám.*

csak megtűrtek akkoriban. (Nem igazán értettük, mi bajuk vele, hisz elismerten nagyszerű erdélyi fejedelem volt. Vagy talán éppen ez volt a bűne.) S mindezt a saját bőrömön is éreztem, hisz a megalakulását beharangozó írsomat már lassan egy éve a fiókomban őriztem.

Amikor minket, az alapítókát csapatostól elbocsátottak az Új Magyarországtól, 1995 táján, és a Pest Megyei

Hírlaphoz kerültünk, Gazsi ide is benézett, hiszen publikáltuk a verseit. Emlékszem egy folyosói sétánkra; legújabb kötetéről (*Tudom, nagy nyári délután lesz.* Versek 1994–1997. Kortárs Kiadó, Bp. 1998.), a címadó verséről beszélgettük. Csak néztem rá kétkedően, hogy vigasztalni akar-e. De ő igazán remélte a változást. (Az erőt hozzá bizonyára odafönről kapta...) Írtam a Pest Megyei Hírlapban *Meguntam a metaforák között bujkálni* című kötetéről is, még az 1993-as Ünnepi Könyvhéten. Milyen remek hitvallás ez a címadó vers!

Végül egy feledhetetlen találkozásunk. Budakeszin kis néptáncos óvodások párosával, sorban vártak a március 15-i fellépésre az Erkel Ferenc Művelődési Ház bejárata előtt, én nem messzire

gyönyörködtem bennük. Népviseletben a sok kicsi lány, kalaposan, mellényesen a fiúk; párosával csicseregtek a tavaszi tündöklésben. Egyszer csak váratlanul megjelent Gazsi, a város akkor már jeles személyisége, meghívott díszvendégként. Tartózkodó mosolyával lépett hozzám.

Akkoriban és mind a mai napig nagyon büszke voltam és vagyok gyönyörű Kinga unokámra, dicsekedtem is vele fűnek-fának. (Elfogultságomat talán menti, hogy megkapó szépsége még a fotóművész kollégáknak is feltűnt.) Kaptam az alkalmon, és kedves költőmet bemutattam Kingának. Kicsikém kíváncsian megnézte, miközben Gazsi a legszigorúbb etikett szerint bemutatkozott; lehajolt a leánykához, fölemelte kis kezét, s a nevéért érthetően mondvá, szertartásosan kezét csókolt neki. Kinga kérdően nézett rá, hisz ilyesmivel még eddig nem találkozott. Én mondtam neki, hogy ez a bácsi nagyon szép verseket ír, de nem gyerekeknek.

- És meséket nem írsz? – kérdezte határozottan.
  - De, írok mesét is, majd elküldöm neked a nagymamával.
  - El ne felejtse! – szólt még utána Kinga kissé erőlyesen.
- Gazsi bólintott, és elment. Az ünnepi emelvényen várták.

Talán véglegesen is valamely díszemelvényen foglal helyet, miután mese nélkül örökre itt hagyott minket.

Magyar Miklós

Találkozásom Alain Robbe-Grillet-vel

1965 és 1970 között a Franciaországi Lille egyetemén magyar lektorként dolgoztam, és a tanítás mellett a francia új regény témájában végeztem kutatásokat. Hazaérkezésem után az akkori Művelődési Minisztérium Nemzetközi Kapcsolatok Főosztályára kerültem. 1971-ben a Minisztériumhoz érkezett egy meghívás a július 20. és július 30. között Cerisy-la-Salle Nemzetközi Kulturális központjában rendezett az *Új regény: tégnap és ma* című tudományos konferenciára. Mivel abban az évben jelent meg az Akadémiai Kiadónál *Regény vagy „új regény”?* című könyvem, értelemszerűen engem bíztak meg Magyarország képviselőjével az ülészakon.

A normandiai kis település, Cerisy-la-Salle az 1613 és 1625 között, XIII. Lajos uralkodása alatt épült, pompás kastélyáról nevezetes. Az impozáns épületbe belépve egy monumentális lépcsőn juthatunk a felső szintre. A régen „nagy teremnek” nevezett könyvtárban gránitkőből épített kémények sorakoznak, a mennyezetén XIII. Lajos kora ízlésének megfelelő festményeket csodálhatunk meg.

A kastély 1952 óta minden év júniusától októberig irodalmi konferenciák színhelye. A tudományos ülészakok azért is fontosak voltak az új regény életében, mivel a csoport tagjai nem követték az irodalmi élet hagyományait. Franciaországban a tizenhatodik századtól működtek az irodalmi szalonok, ahol az irodalom, a színház, a zene iránt érdeklődő polgárok és nemesek találkoztak heti rendszerességgel. A 18. században Voltaire, Diderot és d’Alembert fejtették ki nézeteiket Párizs legrégebbi irodalmi kávéházában, a Café Procope-ban. Az egzisztencialista írók a második világháború után Jean-Paul Sartre és Simone de Beauvoir köré gyűltek az „egzisztencialista kávéházakban”, a Café de Flore-ban vagy a Les Deux Magots-ban. Az új regény

íróinak sohasem volt ezekhez hasonló törzshelyük, kerekasztal beszélgetések és tudományos konferenciák során váltottak eszmecserét, vitatták meg nézeteiket.

A francia új regényről rendezett tudományos ülészak, amelyen én is részt vettem, fordulópontot jelentett az egzisztencialista regény kifulladásáa után létrejött irodalmi áramlat életében. A 'francia új regény' elnevezés Alain Robbe-Grillet 1953-ban megjelent, *A radírok* című regénye óta használatos a francia kritikában. Az új regény íróinak táborába csakhamar besoroltak valamennyi író, akik elutasították a hagyományos regényt. Így alakult ki a névsor: Samuel Beckett, Michel Butor, Jean Cayrol, Marguerite Duras, Jean Lagrolet, Claude Mauriac, Claude Ollier, Robert Pinget, Jean Ricardou, Alain Robbe-Grillet, Nathalie Sarraute, Claude Simon, Kateb Yacine. A felsorolt írók közül a konferencián Samuel Beckett, Claude Mauriac, Claude Ollier, Robert Pinget, Jean Ricardou, Alain Robbe-Grillet, Nathalie Sarraute és Claude Simon vett részt. Az alábbi fotón a konferencián részt vevő írók és kiadójuk, az Éditions de Minuit igazgatója, Jérôme Lindon láthatók. Balról jobbra: Alain Robbe-Gillet, Claude Simon, Claude Mauriac, Jérôme Lindon, Robert Pinget, Samuel Beckett, Nathalie Sarraute és Claude Ollier.

A legnagyobb érdeklődést természetesen Samuel Beckett jelenléte váltotta ki. Ő maga szokása szerint most sem adott interjút, alig beszélgetett író társaival, a legutolsó sorban ült, és átható kék szemével nézett maga elé. Másnap már hiába kerestem tekintetemmel, csak az első napi vitákat hallgatta meg. A többiek mindvégig élénk eszmecsereket folytattak. A konferencia menete a következő volt: írók és teoretikusok tartottak előadásokat az új regény különböző aspektusairól, majd ezekről vitatkoztak a megjelentek. A vitákon világhossá vált: az új regény a hatvanas évektől már nem spontán és elszigetelt egyéni próbálkozásokat fedő elnevezés, hanem tudatos, elméleti megalapozást is igénylő mozgalom. Ekkor a *Tel Quel-csoport*ból kivált Jean Ricardou átvette a stafétabotot Robbe-Grillet-től.

Az előadások szünetében és délután bejártam a kastély termeit, megcsodáltam hatalmas kertjét, amelynek egyik dísze a festői tó partján álló, kétszáz éves „keleti” platánfa. A melléképületek, az istálló és az Orangerie-nek nevezett növényház is különleges hangulatúak. A tíz nap alatt ismeretségeket, sőt barátságokat is kötöttem. Az akkor már idősebb Pierre Caminade költő, író, esszéíró szárnyai alá vett, átadta Paul Valéryről írt szép tanulmánykötetét, és több írónak, többek közt a rendkívül jó humorú Alain Robbe-Grillet-nek is bemutatott. Amikor Robbe-Grillet megtudta, hogy Budapestről jöttem, elmondta, volt Magyarországon, ahol szívélyes fogadtatásban volt része, de mindjárt nevetve hozzátette, hogy a két akadémikus közül, akikkel találkozott, az egyik nem szereti az új regényt, a másikkal viszont jól lehetett borozgatni. Az író felesége, aki részt vett a beszélgetésen, félrehúzott, és megkérdezte: tudja-e Monsieur, mit szeret csinálni a legjobban a férjem? Naivul rávágtam: mi mást, mint a regényírást? Mire ő: egyáltalán nem. Apró faszobrokat farigcsál a legszívesebben.

A vitákon voltak számomra igen mulatságos pillanatok. Most, hogy sor került ezeknek az emlékeknek a felidézésére, előkerestem néhány részletet a konferencia 1972-ben megjelent anyagából (*Nouveau Roman: hier, aujourd'hui* [Új regény: tegnap és

ma], Union Générale d'Éditions, Paris). Az egyik hozzászóló Marcelle Wahl Robbe-Grillet *A féltékenység rései* című regényét bírálva egy bizonyos skorpióról akart beszélni, de az író közbevágott: „A skorpió az édenben van, *A féltékenység réseiben* pókszázlábú.” Wahl: „Végül is egyfajta skorpió.” Robbe-Grillet korrigálta a hozzászóló hiányos entomológiai ismereteit: „A skorpió pókféle, a pókszázlábú százlábú.” Egy másik, ugyancsak Robbe-Grillet-hez kötődő, de már komolyabb incidens Denis Saint-Jacques, fiatal kanadai kutató provokatív előadása után történt meg. A fiatal kutató *Az új regény olvasója* című előadásában nem csupán az új regényt, de valamennyi irodalmi művet érintő, lényeges kérdést járt körül. Nevezetesen azt, hogy – mint mondta – „egy irodalmi mű, amelyet nem olvasnak, nem létezik”. Márpedig kik olvassák az új regényt? – tette fel a kérdést. Maguk az új regény művelői, akik egymás könyveit mind elolvassák, a kritikusok, akik „hivatalból” olvassák, az irodalom szakos egyetemisták kötelező olvasmányként. Ezen kívül egy igen szűk, a polgársághoz tartozó entellektüel. Az új regény olvasótáborát Denis Saint-Jacques mintegy kétezerre becsülte a kiadott példányok alapján. Robbe-Grillet meglehetősen felpaprikázva utasította rendre az előadót: „Rendkívül bosszantó, hogy az új regény által elért olvasótáborot ilyen téves számok alapján becsüli fel. Ön kétezerre teszi olvasóink számát. Most nem íróként, hanem mint az Országos Statisztikai Hivatal volt munkatársa beszélek.” Itt hatalmas nevetés tört ki a jelenlévők sorai között. Ezután Robbe-Grillet elmondta, hogy Michel Butor *Módosulás* című regényét nem kétezer, hanem négyszázötvenezer példányban adták ki. Robbe-Grillet-nek azok a mondatai is nagy derűtséget keltettek, amelyekkel kioktatta az előadót arról, hogy nem kellene olyanokat mondania, hogy az új regényt csak a polgárok olvassák. „Milyen művészi vagy gondolati formát fogyasztanak a proletárok? Gondolja, hogy a maga korában Marx elmélete érdekelte a proletáriátust?” Ezután a vita személyeskedővé vált. Denis Saint-Jacques elismerte, hogy provokatív céllal túlzott, amikor azt mondta, hogy alig kétezer

példányban jelenik meg az új regény. „Maga nem túlzott, összevissza beszélt” – hordta le Robbe-Grillet.

Több mint fél évszázad távlatából visszatekintve inkább Denis Saint-Jacques-kal, mint Robbe-Grillet-vel értek egyet, mert igaz ugyan, hogy Robbe-Grillet, Michel Butor vagy főleg az 1985-ben Nobel-díjat kapott Claude Simon egyes regényei több tízezer példányban jelentek meg, és számos nyelvre, köztük magyarra is lefordították, az olvasók száma azonban rendkívül csekély. Ez általában így van. Egy neves író könyve megjelenik, az olvasók megvásárolják, majd felteszik könyvespolcukra. Franciaországra ez fokozottan érvényes. A Goncourt-díjas regények néhány nap alatt elfogynak, de az irodalomszociológiai felmérések szerint csak kis részük kerül elolvasásra. Olvasók nélkül pedig nincs irodalom. Hogy van az, hogy Samuel Beckett viszont ma is a legnépszerűbb francia írók közé tartozik, drámái mindmáig szerepelnek a világ valamennyi országának színlapjain? Erre a kérdésre az egyik válasz az, hogy, jóllehet regényeit számos nyelvre lefordították, így magyarra is (*Hogy is van ez, Malone meghal, A megnevezhetetlen, Mercier és Camier, Molloy, Murphy Watt*), nem regényei, színművei aratnak ma is sikereket. A másik válasz, hogy Beckett valójában kakukktojás volt a francia új regény írói között. Ha vannak is közös vonások a Robbe-Grillet névével fémjelzett irodalmi áramlat és az abszurd dráma megteremtője között, azt kell mondanunk, hogy Beckett mély pesszimizmussal párosuló metafizikai szorongása és nemcsak a személyiség, de magának a nyelvnek a széthullása túlmutat az új regény világán.

A francia új regény ma már nem több, nem is kevesebb, mint egy jelentős, de lezárt fejezete a huszadik század francia irodalmának.

Marte Huke

Cím nélküli versek

Kovács katáng Ferenc fordításai

1.
*Körülotazni a földet,
vagy világra hozni valakit?*

*Teremteni,
vagy szemlélődni.*

*Készen kapni,
vagy gyarapítani.*

*Álmodozni,
vagy nekivágni
saját erőből.*

*Körbe keringeni,
vagy egyenest előre.*

*Megyek
a saját utamon,
letérek róla,
pillanatnyi zavar:*

*Most
leszek önmagam.*

2.

*Mindig minden összekuszálódik.
Végigmegyek a lakáson,
zoknikat, bugyikat kapkodok össze.
Leülök a konyhaasztal mellé, olvasok.
Zoknik és Tolsztoj.
Tranströmer és bugyik.
Olvasom az Anna Kareninát,
bepakolok a mosógépbe.
Rendelek egy nyomtatót a közös irodánkba,
telefonon megvizsgálom a barátnőmet.
Összeállítok egy csokrot a verstanórára,
és átgondolom, mi kell a tortasütéshez.
Zoknit stoppolok, és a pénzre gondolok.*

*Az ablakon át változik a kilátás.
Ha az ablakról akarunk írni,
hátrány, hogy csak a kilátásról lehet.*

*Az üzlethez teherautó tolat
szorosan a rámpa mellé.
„COOP – tiéd is kicsit!”*

*I. G. íróasztala mellől
nincs kilátás.
Bámulja a falat.
Mindig új dolgokat fedez fel.*

3.

*Arról írn, tanácsolja E.,
ami közted és a fehér lap között van.
Amire figyelmed terelődik. Írn a zajról,
fedezz fel ismeretlen alakzatokat!*

*Kilátás van köztem és a papírlap között.
Gyárak, magaslat, fenyves.
Szürke paplan a fjord felett.*

*Hótoló csattog végig az utcán,
szomszédok jelennek meg lapátokkal,
ösvényeket, kitérőket ásnak.
A hó mégsem uralkodhat
mindenen.*

*Mi visszafogottan
csak a feljáratot és a lépcsőt takarítjuk.
Kilapátoljuk a havat az erkélyről.
Szállingózik a hó. Nincs erre jobb szó?*

Szállingózom.

4.

*Gyűjteni szavakat,
besorolni
valami rendbe.*

*Rendetlenséget rendbe,
rendet a rendetlenségben.*

*Amit írok,
arról szól,*

*amiről azt hittem,
már elvesztettem.*

*Ha uralom a formát,
uralom az időt is.*

*A kislányom szeret hóembert építeni,
aztán lerombolja.*

MARTE HUKE (1974) norvég író, költő, műfordító. Trondheimben él. A Bergeni Egyetemen végzett német és irodalom szakon, valamint a Hordaland Írásművészeti Akadémián és a Göteborgi Egyetemen is folytatott tanulmányokat. Első kötete 2002-ben jelent meg. Ír forgatókönyveket, operalibrettókat. Négy verskötete után az első regénnyel 2015-ben jelentkezett, magyarul a Napkút Kiadó gondozásában Kovács katáng Ferenc fordításában jelent meg *Természetrajz* címmel. Verseivel magyarul eddig a Nagyvilágban, a Napútban, a Napút Online internetes felületen találkozhattak az olvasók.

Az itt közölt versek a *Los* című kötetből valók (Tiden Norsk Forlag, 2023).

A HÓNAP ALKOTÓJA

KOVÁCS ÚJSZÁSZY PÉTER

Balkáni álmom

*Palakék hegyek hajolnak fölém.
A muszlim negyed kirakatait bámulva értem meg igazán,
nem szebbek nálad a karcsú minaretek,
kik tucatnyi fényszemmel nézik a vihart.
Látom, ahogy a mecsetből kilépsz,
és félrehívod a kóbor macskákat,
hogy ebéded megoszthasd velük.*

*Nem tudom,
az első cigarettámtól reszketek,
vagy mert hó hull Szarajevóban.*

Idegen szag

Lázár Kingának

*Különlegessége elvárásolt.
Hiába figyelmeztél, hogy a süni egygazdás,
olyan magabiztosan nyúltam a ketrecébe,
mintha tüskéshátúak neveltek volna.
Apró testéhez felülről közelítettem,
nem voltam több idegen szagnál.
Tüskéit akkor is éreztem még,
amikor hideg vízzel nyugtattad
tenyeremen a bőrt.*

húsvét vasárnap

*Siratlak vasárnap délután,
siratlak téged, gyapjas, apró lény,
ki szaladgáltál a gyümölcsfák alatt.
Porcelántányérra tettek,
szétvágva fekszel,
másik feled elfagyott rügy.*

*Siratlak téged az ünnepi asztalnál,
siratlak, lélegző öröm.
Először óvatosan jöttél,
két héttel később már vártál.*

*Siratlak téged evőeszközök csörömpölésében.
Tiszta voltál, mint egy hóvirág.
Tiszta vagy, mint a frissen mosott kés.*

Ahogy még nem volt

*Feldereng néha az októberi este,
a Szent Mihály falán feketeség lapul.
Egy főtéri épület előtt várakozol.
Nem ismerlek, átítat szépséged.
Furcsa ez így, elmondhatatlan.
Érdekel, ki vagy.
Meddig maradsz, és honnan érkezel.
Minden mondatod egy vers,
mohák álmodnak nyelved alatt.
A városra fátylat lélegzetünk terít.
A Széchenyi térig kísérlek.*

Vencz Balázs

Embertől állatig, állattól emberig

Amikor átlépünk a felnőttkorba, hajlamosak vagyunk úgy visszatekinteni a földön eltöltött első éveinkre, mint egy tökéletesebb létformára, amelyben egység uralkodott. Gyerekként még nem döbbenünk rá arra, hogy létünk megismételhetetlen – szellemünk csak álmodott bennünk, még nem volt a mindennapjaink mozgatórugója, nem munkálkodott, nem szolgált számunkra tiszta és világos fogalmakkal. Ahogyan elkezdünk gondolkozni, szükségszerűen megjelenik számunkra a *jó* és a *rossz* fogalma, és ezáltal a világ végérvényesen kettészakad, tökéletlenné válik. Szembesülünk létünk végességének tényével, és ennek tudata kérlelhetetlenül fejünk felett lebeg, egészen halálunk pillanatáig. Gondolkodó lényekként egyediségünket nem kérdőjelezzük meg, ezért napi szinten tekintünk el attól, hogy más, hozzánk hasonló lények min mennek keresztül. A hajléktalanok az aluljáróban vagy az elgyötört arcok a metrón környezetünk részeiként tűnnek fel, és amikor sietve elhaladunk mellettük, saját szorongásainkkal és sikertelenségeinkkel vagyunk elfoglalva. Ez valahol érthető is, végeredményben mi is esetlen és szájalomra méltó lények vagyunk. Szorongunk, hiszen lehetőségeink végesek, mi pedig nap mint nap olyan tevékenységekkel vagyunk elfoglalva, amelyekről úgyis tudjuk, hogy teljesen feleslegesek, hiszen halálunk után sem az autónk, sem a szerelmünk, sem pedig a családjunk nem lesz velünk. Schopenhauer szerint az ember és az állat között az igazi különbség az, hogy mi tudjuk, meg fogunk halni.

Éppen ezért az állatokban mint fogalmak nélkül élő lényekben könnyen megtalálhatjuk azokat az apró örömeket, amelyek a kételkedések nélküli pillanatokban rejlenek, és az örökkévalóság-
nak szólnak. Tanulhatunk tőlük rendet, szeretetet, védekezést, őszinteséget. Egyszerűségükkel eszünkbe juttatják azt, amit mi már elfelejtettünk. Kovács Újszászy Péter *A csupaszkodás gótikája* című kötetében az állatokkal való kapcsolatteremtési lehetőségeket járja körül – versei a létezés az állat felől világítják meg, az állatok emberi és az emberek állati vonásait mutatják be. Egy-idejűleg szembesülhetünk az állatokhoz fűződő viszonyunk összetettségével és sokrétűségével, valamint a saját magunkhoz és a többi emberhez fűződő kapcsolatunk egyszerűségével. Látszólag urai vagyunk az állatoknak, és csak rajtunk áll, hogy milyen szövetségre lépünk velük. Az állatokat, akár csak az embereket, kényeztethetjük, rabságban tarthatjuk, kínozhatjuk vagy szeretethetjük – furcsamód egy macskával való kapcsolatáról ugyanazokkal a szavakkal lehet beszélni, mint a szerelmemről.

Szókratész a *Phaidroszban* azt mondja, hogy a szerelem segít meglátni a másokban a tökéletes szépséget, azt az abszolút igazságot, amit az ő lelke hordoz. De hát mi is a szerelem alapja? Ösztön, ami kérlelhetetlenül munkál bennünk, és minduntalan egyesülésre törekszik, hogy a bennünk széttöredezett egységet újraalkossa. Hiába alapítunk vallást, erkölcsöt és minden mást, nem tudunk parancsolni annak az erőnek, ami az ősi egység igazságára emlékeztet. Igaz, sokszor követünk el bűnt, ha hallgatunk hívó szavára, de a legborzasztóbb tettek elkövetése után sem tudjuk megbánni mindazt, amit elkövettünk vágytárgyunk megszerzése érdekében.

Maga a kötet három versciklusból áll: *Tücsökvacogás, Trapézművészet, Harmichat csapás*. Az első városias képet mutat be, ahol az állatok, bár általunk meghatározott formában, de boldogan élhetnek. A kutyanak szüksége van a gazdája hívó szavára, még akkor is, ha az a hatalom kinyilvánításának élvezetéből hangzik el. A második egy cirkuszi környezetre utal, ahol az állatok szenvedései nyilvánvalóak. Filozófusok évezredekét töltötték

azzal, hogy a szabadságot definiálják, és lehetőségeit feltárják, viszont a mozgásképtelenség puszta ábrázolása, ami e versekben megjelenik, néha többet mond, mint hosszú logikai levezetések sora. A szabadság nem az ember sajátos képzeete, hanem minden élőlényé, hiszen abból az elementáris vágyból fakad, hogy oda menjünk, ahova kedvünk tartja. A harmadik versciklus az állatok leölése köré épül fel, ami egyszerre legkegyetlenebb és legősibb kapcsolatunk velük. Mi, emberek, tökéletesen sértetlennek tudjuk látni a világrendet, miközben más érző lények vérént ontjuk, hogy táplálékhoz juthassunk.

Versék jelentéséről írni mindig ostobaság. Ez olyannyira így van, hogy az irodalom iránt érdeklődő kamaszok már igen hamar rájönnek, hogy hazudniuk kell, amikor verselemzést kér tőlük a magyartanár. Verset írni vagy olvasni érdemes. Nem tudom megmondani, hogy a költő mit érzett, és mire gondolt, amikor papírra vetette az e könyvben megjelölt alkotásokat, azt viszont elmondhatom, hogy milyen érzelmeket ébreszt fel az olvasóban a kötet elolvasása. Ez azért lehet egy írás tárgya, mert a szavaknak számunkra jelentésük van, és ha részleteiben mindenki mársa gondol, amikor kiejti (vagy elolvassa) a *szék* szót, mégis mindannyian elsősorban egy ülésre alkalmas tárgyat képzelünk magunk elé. Jelentésről írni nem ugyanaz, mint értelmezni valamit, hiszen ez utóbbi elengedhetetlenül magába foglalja a részekre bontást, és ezek vizsgálatát. Nem lehet viszont olyasmit vélt vagy valós részének összefüggésében vizsgálni, aminek egészként van érvénye. A műalkotás, akár csak az ember, él, hiszen hat arra a világra, amelyben megmutatkozik. Ha darabokra szedjük, akkor leginkább egy megcsonkított tetemre emlékeztet, aminek hátborzongató jellege éppen értelmetlenségéből fakad. Ezért mindenkit csak arra tudok buzdítani, hogy vegye a kezébe a kötetet, és lásson bele maga a versek összetett és egymásra utaló világába.

Az „állatos költő/állatok költője” jelző nem stigma, hanem ismertetőjegy

Borges, Hemingway, állatok antropomorfizálása, szerelmes versek, levélregény, performantivitás és kortárs irodalom – kulcsszavakban erről beszélgetett KOVÁCS ÚJSZÁSZY PÉTERrel, aki ősszel az Irodalmi Jelen debütdíját vehette át, FERENCZ-NAGY ZOLTÁN és LÁZÁR KINGA.

– *Hogyan gondolsz a hónap alkotója pozíció kényelméből a debütkötetedre? Változtatnál-e valamin?*

– Debütkötetem nagyjából három-négy év alkotói munka anyagát foglalja össze. Ha most adnám ki, valószínűleg egy szeledebb hang szólalna meg. Ennek ellenére nem hiszem, hogy bármin is változtatnék. *A csupaszodás gótikája* egy olyan alkotói korszak lenyomata, amelynek egyetlen mozzanatát sem szégyellem. Első kötetem a maga gyermekbetegségeivel teljes.

– *Egy korábbi interjúdban azt mondd, nem próbálsz antropomorfizálni az állatokat, sokkal inkább saját húsvér valójukban jelennek meg a szövegekben. Milyen lehetőségét látod az állatok reprezentálásának az irodalomban? Kik azok a szerzők, akik szerinted ezt nagyon jól művelik? Hol válhat ez problematikus?*

– A tájékozatlanság csapda lehet. Mindegy, hogy milyen fajt helyezel fókuszba, ha nem volt szerencséd személyesen találkozni vele, a hitelesség érdekében jó, ha utána nézel, hogyan él az illető lény. Ha kardszárnyú delfinekről szeretnék írni, nem állíthatom, hogy az említett fogascet az Amazonasban őshonos. Abban az esetben, ha ezt írom, meg kell értetnem az olvasóval, ez csak egy keretmese, mi több, jeleket kell adnom, hogy olvasóim ne értsenek félre, ne gondoljanak habókosnak.

Az állatok reprezentálásának lehetősége véleményem szerint végtelen. Az alkotó leleményességétől függ, hogy írásaiba hogyan olvasztja bele a nem emberit. Balázs Imre József például bámulatosan operál a vidrák köré épített magánmitológiájával, de legújabb felnőttvers-kötetének (*Éjszakák a zenben*, Prea-Lector, 2022) egyik ciklusában központi szerepet kapnak a sárkányok is. Az *Idegen állatban* Muszka Sándor erős állatperspektívát teremt. Örülnék, ha a jövőben akár egy teljes kötetet is szentelne e nézőpontnak. Lázár Kinga nem mindig nevezi konkrét néven az állatot, de felettebb ígéretes az a misztikummal tűzdelt univerzum, amelyből nem egyszer hajszott ünők és vadászok vágtnak elő. Ferentz Anna-Kata lírájában ugyancsak szerepet kap a hajtás, a vadászat motívuma. Az előbbi kettő mentén rendkívül sokrétű képeket teremt nyúlmetaforáival *Nyúlcipő* című kötetében (FISZ-könyvek, 2021). Csányi Vilmost pedig a kutyalélek legnagyobb ma élő magyar tudósának tartom.

A problematikusságot a kellő ismeret és beleélés hiánya idézheti elő. Az, hogy az olvasó mi mindent fedez fel az alkotásokban, már személyes értelmezés, olvasat kérdése.

– *Tartasz-e tőle, hogy „állatos költőként” skatulyáz be az irodalmi szcéna? Vannak-e határai ennek a paradigmának? Tartasz-e attól, hogy kimerül a téma?*

– Nem tartok tőle. Úgy érzem, hogy az „állatos költő/állatok költője” jelző nem stigma, hanem ismertetőjegy. A paradigma határait pedig mi magunk és a másik iránt érzett tiszteletünk szabja meg. Véleményem szerint nem csak az számít, hogyan aknázzuk ki az állat-tematikát. A lényeg, hogy mindvégig tisz-

telettel tudjunk viszonyulni hozzájuk, ahhoz hasonlóan, ahogy Borges, Hemingway, Felix Salten vagy Fekete István tekintett az élőlényekre.

Fennáll a veszélye a téma kimerülésének, ennél fogva igyekszem nyitott szemmel járni, figyelni és új perspektívákat, új megközelítési módokat fedezni fel az állat tovább- és újraírásának lehetőségeire.

– *Szerzői attitűdöd erőteljes tudatosság jellemzi. Milyen elképzeléseid vannak a jövőbeli rövid és hosszú távú terveket illetően?*

– Jelenleg második verseskötetem kéziratának összeállításán dolgozom. Ez az *Önfelüldözés* munkacímet viseli. Részenben *A csupaszodás gótikájának* folytatása, részben pedig valami új. Hosszú távú terveim között szerepel egy harmadik verseskötet, egy álomnapló és egy levélregény megjelentetése. Ez utóbbiakról azért nem mesélek, mert bőven van mit dolgoznom rajtuk.

Irodalom és performativitás tökéletesen megfér egymás mellett

– *Fontos szerepet játszik a magánéletedben és a munkásságodban is az előadóművészet, a zene. Hogyan látod az irodalom és a performativitás kapcsolatát?*

– Nemrég egy kortárs képzőművészeti tárlaton vettem részt, és káprázatos volt megfigyelnem azt az interdiszciplináris kavaládót, amelyet a kortárs művészet sok esetben kiaknáz. Az említett interdiszciplinaritást véve alapul határozottan állítom, hogy irodalom és performativitás tökéletesen megfér egymás mellett. Az irodalmi performansz ráadásul nem is újkeletű találmány. Erdély Miklós és a neoavantgárd képviselői a 20. század második felében nem egy performanszt szerveztek. Úgy gondolom, eszenciális, hogy verseinket felolvassák, vagy, ha úgy hozza a helyzet, éppen mi olvassuk fel őket. Mivel a zene és előadóművészet valóban fontos része az életnek, attól sem zárkózom el, hogy

irodalmi rendezvényeken ne csak költőként lépjek fel, hanem a mikrofon, a zongora mögé is besurranjak egy-egy dal eléneklésének erejéig.

– *Korábban beszéltél arról, hogy a költészeted meghatározó vonása a női nemmel való kapcsolatod leírhatósága. Mit gondolsz a szerelmes versek aktualitásáról?*

– Ezt sokan elmondták már, de én sem vélekedek másként arról, hogy a szerelem örökérvényű. Függetlenül attól, hogy hogyan éljük meg, írni kell róla. Természetesen örökérvényűségénél fogva kényes tematika, de nagy örömmel tapasztalom, hogy az irodalmi prérin portyázó művészek többsége egyedi és aktuális módon kezeli a szerelmet.

Oláh András

Nősorsok a múltban és a ma

Ha kulcsszavakat kellene keresni Mezey Katalin novelláskötetéhez, akkor az egyik feltétlenül a *kiszolgáltatottság* lenne, hiszen szinte valamennyi írásában jelen van az az emberi dráma, ami a függőséget állítja középpontba – képviselje ezt a hatalom, a munkahelyi főnök, a rigolyás szomszéd, a járvány, vagy legyen szó csak szimpla családon belüli alárendeltségről. Az említett negatív érzélem mellett azonban markánsan megjelenik a szeretet biztonságérzetet, kapaszkodót, reményt nyújtó pólusa. Mindemellett átszövik a cselekményt az emlékezés, a múltba tekintés motívumai is.

Ezek tehát azok az alapok, amelyekre Mezey Katalin történetei épülnek.

A kötet két részből áll. Az első sajátosságát az adja, hogy az itt közölt novellák még a rendszerváltás előtti időkben születtek, ám a kiadásuk elmaradt. Ehhez a már bő három évtizede meglévő anyaghoz csatolta a szerző az 2014–2019 között született friss írásait. Látszólag merész vállalkozásnak tűnik, de a könyvet végigolvasva kiderül, hogy látványos eltérés korántsem érzékelhető a két szakasz munkái között, tartalmuk, utalásaik jól kiegészítik egymást. A régi időkre visszatekintés éppúgy jelen van mindkét fejezetben, mint az aktuális problémák. A különbség inkább csak az időben egymástól távol eső *két jelenkor* sajátos viszonyai között mérhető le. Más ritmusú az élet, más kihívásokkal szembeül az ember. De a stílusból, az ábrázolásmódból, az érzékeny megközelítésből ugyanaz az alkotói gondolkodásmód bontako-

zik ki, és megmarad a személyesség, amit a második részben kiegészít a saját élettörténetek beleszövése is az anyagba.

A kötet nyitódarabja, a *Bonyolult történet* – amely egyben az első rész címadója is –, időben bármikor játszódhatna. Kortalan történet. Egy vidéki színház belső titkaiba enged bepillantást. Egy olyan világba, ahol – mint az egyik férfi szereplő, a parkolópályára helyezett kezdő színész, Laci megfogalmazza –, a „*botrány házhoz jön*”. Szó van itt karrierépítésről, hatalmi arroganciáról, pozícióval való visszaélésről, önös érdekről, megcsalásról és csalódásról. Egyszóval meglehetősen kusza viszonyokkal találkozunk, miközben egy fiatal színészpár hányattatásai révén beleláthatunk a '70-es évek környezeti és társadalmi hátterével megrajzolt mindennapokba, de ami történik, az valójában bárhol és bármikor megtörténhetne, hiszen a novella végkicsengése is ez: a színházhoz új naiva érkezik, benne a főrendező új áldozatra lel, a ringlispil pedig tovább forog.

Az első három írás női karaktereket és női életutakat mutat be a legkülönbözőbb társadalmi pozícióban élő személyek sorsán keresztül. Közös bennük, hogy mindannyian döntéskényszerbe kerülnek.

A már említett nyitó novella női főszereplőjének jövőjét például férfiak igazgatják – természetesen erős hátsó szándéktól vezérelve. A színésznő azonban végül határozottabb karakternek bizonyul, és arra a hajóra száll fel, amelyiknek kormányosa – egy művészeti lap főszerkesztője – a karrierjét a hön óhajtott fővárosi színház irányába mozdítja.

Az *Álom az ifjúságról* Ilonáját a lezáratlan múlt foglalkoztatja. Sok év után úgy határoz, hogy fölkeresi egykori gimnáziumi szerelmét. A találkozás végül elmarad, csak egy – a valamikori szerelméhez kísértetiesen hasonlító – kamaszt talál a régi házban, s kiderül az is, hogy a fiú szülei elváltak, az édesapa már másik városban él. A történet itt véget ér, de a kérdés nyitva marad: valóban sikerült-e búcsút inteni a múltnak, vagy mégis nyílt egy új kapu visszafelé.

A további darabokban is visszatükröződik a kiszolgáltatottság. A *Lopás* című elbeszélés központi alakja egy gyermekkori eset

nyomán kialakult pszichés alapú kényszerűség áldozata, a *Véres szűnyogirtás* szereplője pedig súlyos álmatlansággal küzd. Mindkét állapot belső feszültséget, nyugtalanságot okoz. A szereplők viszont magukra hagyatva kényszerülnek szembenézni néhol groteszkbe hajló problémáikkal. Ezekre az írásokra kicsit a kilátástalanság érzete is rányomja a bélyegét.

Az első rész záró darabja a II. világháború poklába viszi az olvasót. Szovjet katonák keresnek a bunkerben rettegve meghúzódo lakók között németül tudó személyt, akinek az lenne a dolga, hogy az ellenséget megadásra szólítsa fel. Kényszerűségből egy öreg tanár vállalja a parlamento szerepét, de a feladatot már nem tudja végrehajtani.

Ez a történet azért is tekinthető egyfajta átvezetésnek a két szakasz között, mert a második rész darabjaihoz hasonlóan ebben is nyilvánvalóvá teszi a szerző a családi vonatkozást. Az öreg tanárt ugyanis Somogyinak hívják – ahogyan Mezey Katalin édesanyját is.

A második rész szintén háborúhoz kötődő művel indul (*A kecskék*). A hadifogságból hazatérő katona gondolatait közvetíti, akit mardos a kétség, hiszen semmit nem tud a családjáról – feleségéről, gyermekeiről. Nyugtalanul, szorító aggodalomtól terheltén utazik keresztül a rommá lőtt városon. A félelmét az a pillanat oldja fel, amikor megpillantja a legelésző kecskét, mert ez teszi számára nyilvánvalóvá, hogy szerettei életben vannak.

Több mű is megélt esetekre épül. A *Régi napok rendje* című írás a családi élet meghitt pillanatait idézi meg. Visszapillantás ez az '50-es évek rendközpontú szemléletet tükröző világára, ahol a tisztesség, a pontosság, a fegyelem, a szabálytudat mellett – minden tiltás ellenére – jelen volt a keresztény értékrend is, amit persze rejtegetni kellett. Ez utóbbit helyezi középpontba az *Egy szép család a mi időnkben* című novella is. A történet iskoláskori emléket elevenít fel, amelyben a rettegett matektanárról sok év után derül ki, hogy a vasárnapi miséken való megjelenését nem a hitbeli meggyőződés indokolta, hanem az a szomorú tény, hogy a rendszer besúgójává alázta magát.

Családi vonatkozású az első világháború utáni spanyolnáthajárvány borzalmait bemutató elbeszélés is (*Száz éve, szeptember közepén*). A mű középpontjában egy kényszerből ápolónővé átképzett takarítónő áll, aki a súlyosan beteg katonák között maga is elkapja a vírust. Öt gyermeket nevel. Még elbúcsúzni sem tud tőlük. Csak a kórházi adatfelvétel pillanatában tudjuk meg, hogy az író nő nagymamájának a történetét olvassuk. („Özvegy Mezey Antalné, született Juhos Mária.”)

Az érzéketlenség és lélektiprás tipikus példáját vetette papírra a szerző *A kertészsegéd* című novellában, ahol egy nyugdíjas pedagógus a történetet elmesélő fiatal kollégát azzal hozza kínos helyzetbe, hogy szüeleire tesz bántó megjegyzést. Hangot ad azon véleményének, miszerint lealacsonyítónak tekinti, hogy édesanyja (az egykori kitűnő tanuló) egy kertészsegédhez ment férjhez.

Szomorú hangulatú, múltba révedő írásokkal zárul a kötet, de mégsem pesszimizmust és jövőtlenséget sugároz, hiszen a záró történet utolsó mondatában az élet, az élni akarás kap hangsúlyt, amikor a szereplő a száraz talajt látva megállapítja, hogy a nemrég ültetett körtefát bizony locsolni kell.

„*A múlt, az elmúlás, a nosztalgikus emlékidézés, a tragikum súlyos elemei Mezey Katalin prózai munkáinak*” – írja az alkotó életművét kiválóan ismerő Bakonyi István. A megállapítást még annyival egészíteném ki, hogy a morális megközelítés is fontos hangsúlyt kap ezekben a történetekben.

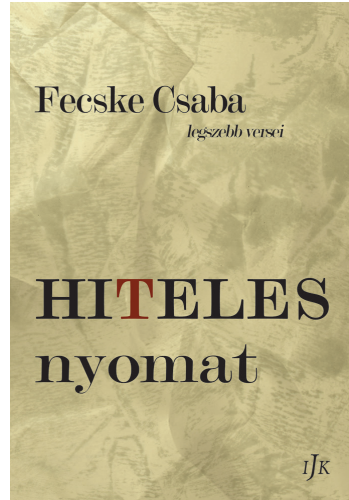
Mezey Katalin novelláskötete kitűnően alátámasztja azt, hogy az ember – bár az elmúlt 30-40 év alatt szinte minden kicserélődött körülötte – az alapvető dolgokban semmit sem változott. A gyarlóság, a karriervágy, az irigység, a féltékenység, a hatalmi vágy, a hatalommal való visszaélés ma is ugyanúgy része az életünknek, mint a történelem során bármikor.

Kégl Ildikó

Múltújrateremtés metaforákkal Tűnődések Fecske Csaba versvilágáról

Fecske Csaba lírauniverzumában sajátos intonációval szólalnak meg a kései József Attila-versek egzisztencialista elmélkedései: *„sötéten ível át a boltozat / termet idézve puszta úr felett”* (*Hiteles nyomat*). Az életműre jellemző létértelem-kutatás tematizálása ezúttal is meghatározza a kötet hangulatát, ez a legfőbb attribútuma a költő poézisének. Költészetében létünk misztériumait olyan leképzésben láthatjuk, melynek alapmotívuma az időcentrikus látásmód. Miközben az életről szerzett tudás és tapasztalat összegződik

lírájában, kvalitások nyelvi játékossággal megkapó költői képeket teremt képzelete. Így születik az a jellegzetes, mindenki másétól különböző Fecske Csaba-i szólam, amellyel a költő a létbe vettség állapotairól mesél. *„[M]i egyszer volt / szűz többé nem lehet / a lét sötét pecsétje rajta van / ágyába csalja az emlékezet / e kéjsóvár szatír minduntalan”* (*Hiteles nyomat*). Költeményeiben megélt, méginkább megszenvedett életének stációi integrálódnak. A lenyűgözően gazdag életművű szerző a létezés megértésére törekszik, s eközben olyan perspektívából tekint a világra, ahonnan sajátos valóság tárul fel. Ebben a valóságban olyan szóvirágok nyílnak, melyeknek – árnyalatai, mélységei, ritmusai, alakzatai – különös esztétikumot hordoznak. Fecske Csaba múltba merengő poézise a valós prózai világ és a látomásos, álomszerű víziók

megkapó ötvözete, ez az atmoszféra jellemzi az adott válogatást, az itt helyet kapó nyolcvannégy verset.

Az elmúlástudat markáns szövegszervező erőként formálta a költeményeket a szerző legutóbbi – 2020-ban, a Magyar Napló gondozásában megjelent – *Árnyűző élet* című verseskötetében, és jelen gyűjtemény is erősen számvetésízű. Ezúttal is ezt a hangulatot poentírozza a szerző, bár alapvetően nem tudatos választás ez, mint inkább alkat, költői habitus kérdése, hiszen ha végigtekintünk szövegtörzseinek, láthatjuk, az elmúláspoétika konstans módon van jelen jóval korábbi alkotásaiban is (*Összefélcetni velem*).

A szövegtesteket felfejtve szépen nyomon követhető a folyamat, ahogyan szemléli, majd megteremti – egyedi költői képeket magába sűrítő – világát, melynek fundamentumaként a természetközelség és az ontológiai attitűd szolgál. „*[M]iféle út ez miféle út / folyton kicsúszik alólam*” (*Nem tehetjük*). Vagy: „*széltépázta fiatal vézna fák / és önmagukat is túlélő vénnek / őrzik tovatűnt madarak dalát*” (*Camille Corot: Coubroni emlék*).

Nagy formakultúrájú verseit, noha intenzíven és konstans módon manifesztálódik bennük az elmúlástudat és az elmagányosodás, melankolikus hangvételt kölcsönözve költeményeinek, mégsem a teljes rezignáltság, az illúzióvesztettség állapota jellemzi. Némely versének komor tónusán átszűrődik a derű: „*azon a nyáron / fedeztem fel, hogy unokahúgom lány*” (*Azon a nyáron*), megint másokon egyfajta kesernyés, fanyar humor.

A kötetben a számvetésszerű, létösszegző poémák vannak túlsúlyban, de szép válogatást kap az olvasó a költő szerelmi, sőt erotikus lírájából is, s tovább árnyalják azt a gyászversek, siratók. (A munkásságának markáns részét képező gyermekversek ebből a válogatásból – érthető módon – hiányoznak.) A kortárs szerelmi lírát maradandó értékekkel gazdagító verseit hosszan lehetne sorolni, jelen gyűjteményből a gyermekien tiszta hangon megszólaló – a szerelemben megélhető mélységekről és magasságokról, sérülékenységünkről tudósító – Anyegin elkal-

lódott levele című, nagy ívű verset emelném ki. A Fecske Csaba munkásságát figyelemmel kísérő elemzők az életmű egyik legjelentékenyebb műveként emlegetik a férfi–nő-kapcsolat misztériumáról gyönyörűen valló poémát, melyet talán nem túlzás korszakos versként említeni: *„elhasználódik elvásik az ember míg eljut a tündöklő pillanat peremére – a vágyig / melynek sötétlő mélyén ott a másik”*. *„Ez a formarendjében, artisztikumában, csillámló játékosságában és emberi mélységében a kortárs költészet legkiválóbb darabjaival egy sorba állítható alkotás Fecske Csaba életművének egyik legsikerültebb darabja”* – írja dr. Ködöböcz Gábor *„ami egyszer volt van nagyon”* című tanulmányában.

A szerelmes vallomásban hűen írja le a költő azt a romlatlanságot és naivitást, amellyel – az eredeti műhöz hasonlóan – a tapasztalatlan vidéki lány közeledik az eszményített nagyvilági férfihoz. Tovább erősíti a két mű közötti allúziót az a kikezdhettelen erkölcsi tartás, amelynek birtokosaként megjelenik előtünk Tatjana alakja.

„[V]éget ér az éj és itt a reggel a semmi gödreit / próbáljuk betömni életünkkel mindig minden / átadja helyét valami másnak szeretünk / így vetünk tört a halálnak”. Nemcsak tematikája, de erősen zenei rímformája – melyben találunk keresztrímet, páros rímet, ölelkező rímet – és bizonyos szöveghelyen rímképlete is egyezést mutat Puskin verses regényével (*Anyegin elkallódott levele, A szenvedő Anyegin*).

A szerelem katartikus erejét, mélységének perspektíváit gyönyörűen, szinte filmkockaszerűen mutatja meg Hiteles nyomtatás című költeménye is. *„[A]z összes többin mindig áttűnő / egyetlen arc a hiteles nyomtatás”*. Fecske Csaba vágyképzetének egyik legszebb projekciója az Ami lehetne még című költemény. A műben az el-, még inkább a visszavágyódás szólama erősödik fel, amely címadó verse a szerző 2001-ben megjelent versválogatásának. Micsoda dimenziókba emeli a múltbeli történések jelenbeli hatásait! Letűnt időt, egy visszavágyott szerelmet idéz fel, megkapó költői képekkel, karakteres megszemélyesítésekkel:

„kiüt rajta a tenger sója
 emlékezni kezd a bőr
 testet cserél a szerelem
 a sérült szív szutyka kidől
 látni a parti sziklákon a tenger
 szétloccsant agyvelejét
 egyik történet mint a másik
 nincs ami lehetne még”

Figyelmet érdemel, milyen szép analógiát állít fel a szerelem és az élet múlása között, miközben formakultúrájának gazdagságát is megcsillogtatja.

Bár bő teret kap a versgyűjteményben az emlékezés, szövegeiben ugyanakkor nem annyira a hagyományos emlékidezés/rekonstrukció folyamatának lehetünk a tanúi, mint inkább az emlékkonstruálásnak. Időnként olyasfajta impressziónk van, mintha az emlékezés – mint kognitív funkció – folytonosságát szándékosan szakítaná meg a költő, hogy a múltból szeleteket metsszen ki, melyeket aztán kedvére szépíthet, színezhetsz, toldozhat. „[E]lőtűnik évek dőlt sövénye / mögül hirtelen minden ami volt / s amit az emlékezet beletold” (*Ha minden parti*). A múltbéli eseményekből, az egykorvolt szerelmekből kedvére felépített emléktöredékek alighanem megszenvedett élete kapaszkodóiként szolgálnak. Erre az elgondolásra harmonikusan simul *Töredék* című alkotása. „[A]z emlékek rólad és más / szerelmeimről mint húst a csontok / tartják össze életem” (*Töredék*). Akkor is az emlékezetet – az emlékezés folyamatát (kódolás/tárolás/előhívás) – idézi versszövegbe, amikor nem elsősorban az emlékezés a célja: „mennyi van belőlünk másokban romolthatatlan rész” (*Összefércelni velem*). A kötet csak látszólag legjátékosabb költeménye mély ontológiai kérdéseket emel versbe, s egyben szép példa arra, milyen idealisztikusan képes megőrizni az emlékezet a múltat. Verseiben nem úgy mesél el a szerző egy-egy eseményt, ahogyan az bekövetkezett, hanem úgy, ahogyan vágyott rá, hogy bekövetkezzen. Szenzitív versnyelvének metafizi-

kai vetülete ezért különösen figyelmet érdemel. Töredék című költeménye szép és hiteles lenyomata az emlékkonstruálásnak. Önreflexív verseiben nem pusztán a szépségvágy, mint inkább a szépségakarás kulminál. Így duzzad gyönyörű költői képpé poézisében az ideák és a valóság keveredéséből szőtt világ: *„ami nem is volt most szépen pótolom / szerencsés véget ér a történet / ami félrecsúszott visszatolom / helyére teszem amit az élet / úgy elrontott”* (Töredék). Fecske Csaba lírai beszédmódjában sajátosan artikulálódik a múlt, annak történései. Gyermekien tiszta (naiv?) játékosággal és könnyedséggel (újra)alakíthatóvá, (újra)formálhatóvá, azaz jelen idejűvé teszi a múltbeli eseményeket. Releváns kérdésként merülhet fel: mi motiválja, amikor (múlt) újrateremtő kontextusba helyezi önmagát? Ahogyan az anyag-talan, illékony képzelettel játszik, s azt versbeszédébe szervezi, újra és újra az a benyomásunk támad, hogy megszenvedett élete újraélését, újraírását, felülírását végzi. Költészete mintha kísérlet lenne egy darabokra tört világ – a szerző darabokra tört világa – újrakiépítésére.

Említést érdemelnek Fecske Csaba erotikus versei, melyek korábban önálló kötetben is megjelentek – A hús pogány éneke (2011) –, s amelyek hangulatát jelen gyűjteményben eklatáns módon érzékelteti az *Anakreóni* című költemény: *„kezed egyre szorosabban / kulcsolódott hangszeremre / szaporázta nyelved is már / nyugtalanzkodott a vulkán / s kilövellt forrón a láva / alabástrom melleidre / sima gömbölyű hasadra / kisimult parázsló arcod / szelid őz-szemekkel néztél / mikor engem szádba vettél”*. Figyelemre érdemesek ebből a témakörből a Szapphót és Artemiszt megidéző szövegek is.

Az apa–fiú-kapcsolat mélyebb dimenziói tárulnak fel a Nincs kinek című versben, ahol egy elképzelt kora őszi borozgatás hangulatából bontakozik ki a mű valódi üzenete: vannak végérvényesen elszalasztott lehetőségek, amelyeket többé nincs módunk pótolni. Meghitt és megéltnek tűnő pillanatokot idéz meg s vezet végig a versen a költő, azt a benyomást keltve, mintha valóságos emlékképként rögzült volna benne az idilli borozás. Pusztán a fel-

tételes mód (ülnék, borozgatnánk, kora ősz lenne, az érő Izabella illata időzne) árulkodik arról, hogy vágyainak kivételét szötte versbe. A nosztalgikus, már-már anekdotázós szövegből – amely a múltat sajátosan oltja a jelenbe – idilli képei ellenére kihallatszik egy busongó szólam, amely nem oldódik fel a záró képben sem. Apasíratóján egyszerre érződik az örök búcsúzás csendes szomorúsága és feszítő fájdalma: *„amit még sohase mondtam de ki kellett / volna mondani rég / mégse mondom már nincs kinek”*.

Az anya alakját is megidézi: az anya nélküliség állapotát, az elveszettség tehetetlenségét emeli irodalmi rangra a Szemüveg című versben. A mű egészen hétköznapi jelenetekkel indít – *„limlomok közt anyám SZTK-keretes szemüvege / akadt kezembe amivel az újság gyászrovátát böngészte / az éppen futó szappanoperákat nézte a tévében”* –, mígnem az édesanya/dió-párhuzam fájdalmas szépségén át szakrális minőségbe jut: *„már soha senki senki csak az Isten / fog ráatalálni mint a kertben bóklászó gazda az avarban / megbúvó utolsó szem dióra”*. Az édesapától, az édesanyától, a feleségtől való búcsúzás után önnön életén is végigtekint. Miskolcra, az avasi lakótelepre kalauzolja a szerző olvasóját, hogy a panelház negyedik emeletére történő feljutást heroikus küzdelemként elmesélve tudósítson az öregedés stációjáról. Ugyancsak az idő múlása a központi motívuma a *Búcsú a IV/1-től* című költeménynek, melyből árad az illúziótlan, betörődő Fecske Csabai-i hang: *„itt laktam több mint negyven / évig fölérhettem volna akár az égig”*; *„egy öregember már nem / máshova a múltba vágyik és örül ha eljut / a bevetett ágyig”*. Gazdagon árnyalja a költeményt a lírai alany perspektívájának változása, a személyragokkal történő játék. A négy versszakra tagolódó mű első két versszakában az önmegszólításnak lehetünk tanúi, majd a harmadikban áttér az E/3 személyű előadásmódra. Ez a költemény alaposabb elemzést is megérdemelne, hiszen túl azon, hogy az idő múlása, a halál közeledte, a búcsúzás gesztusa szívbe markoló dallamot, sajgó szomorúságot kölcsönöz a költeménynek, a perspektíaváltásokból eredően olybá tűnik, mintha kívülről szemlélné önmagát az idős költő. Ugyanez az ismerős

hang csendül a fülünkbe az *Öreg kandúr nyávogásában* is, de immár nagyobb hévvel, kétségbeesettebben, panaszosabban, szinte fohászszerűen kiált fel: „ó félrevert szív ó Istenem / mindennek csak hamuját lelem”.

Fecske Csaba a magyaros ütemhangsúlyos, az antik időmértékes verselésben is otthon van, és tudja azt is, hogy a központozás elhagyása többlettartalommal, új jelentésrétegekkel gazdagítja költeményeit. *Palimpszeszt* című tizenhárom sorosának hangvételében nem nehéz felismerni Apollinaire *Búcsú* című szólamát (Vas István fordítása). A vers – mely a *Kiűzetés* című kötetben jelent meg először – a búcsú, az elköszönés ihlette esztétikai elmélkedés. Már a nyitóképe is drámai telítettségű: „szellőztetni nyitok ablakot / reggel és látom az ősz halott”. Nyomasztó ellentét feszíti szét mindjárt az első képkockát, hiszen már a kezdet – a reggel, a nap legreménytelibb, lehetőségekkel teli szaka – is a végről tudósít, s ez a szorongató légkör uralja mindvégig a szöveget.

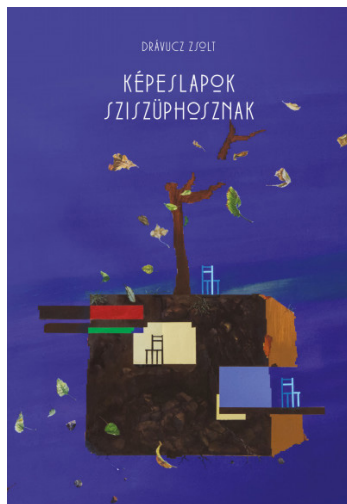
A kötet anyaga szigorú szerzői válogatás eredménye. A költő pályáivét szépen megrajzoló kötet versei javarészt a *Kiűzetés* című (2017) gyűjteményből valók, de számottevőek az új, az elmúlt egy esztendőben fogant alkotások, s akadnak olyan poémák is, amelyek csaknem fél évszázada születtek (*Összefércelni velem, Cigánylány*).

Fecske Csaba költészetén végigtekintve az a nietzschei gondolat ébredhet bennünk, hogy minden és mindenki folyamatos küzdelemben éli életét, de ez a viadal lehet ihlető, életteli és termékeny. Talán leginkább ezen az optikán át érdemes betekinteni Fecske Csaba versvilágába. Amelyben ennek ellenére – vagy éppen ezért – jó otthon lenni.

Kovács Újszászy Péter

Az élettelen elevensége

Drávucz Zsolt 2021-es kötetéről írott értekezésem címéül nem véletlenül választottam a fentebbi paradoxont. A *Képeslapok Sziszüphosznak* versei elmosásák a tárgyak és élőlények között feszülő határokat. Drávucz költészete egyetlen világ számtalan kontinenssel, ahol az élettelen élőlények teszik elevenné. A három ciklusra tagolt debütökötetben (*Télire letakart kerti szobrok*, *Metszetrajzok*, *Képeslapok Sziszüphosznak*) csak helyenként érezni a pályakezdőkre jellemző botladozást. A versnyelv letisztult, az alkotások vizualitása erős. A kötetbe foglalt versek közül elsőként a *Télire letakart kerti szobrok* ciklus darabja, a *Balaton, március* soraiban halványul el az élő és élettelen közti határ. Költőnk természeti képpel indít. Ebből bontakoztatja ki a magányos nyaralót: „Sötét víz, kövek, nádas, / meztelen talpak alatt / a szűrős fűtakaró. Szél, / hullám, üres nyaraló, / nyitva maradt ablak.” A mű második szakaszában kiegészíti egymást a megszemélyesítés, valamint a szinesztézia. Az említett szóképek tömörségük által válnak figyelemreméltókká: „Lecsavározott padok / bámulnak a kék / csendbe.” A vers fokozatosan vezeti át és vissza olvasóját előből az élettelenbe, egyforma jelentőséget tulajdonítva mindkettőnek: „Üres égbolt, / néha sirályok, felhők.” Hasonló a hangulata az *Utószezon* című versnek is. Az alcím alapján a versbeszélő 2019-es élményeit osztja meg egy harkányi őszelel. A felütésben érezni a háttérbe vonulás méltóságát. A szökőkút nem üzemel tovább, az elmúlt nyárra egyedül a játszótér tárgyai emlékeznek: „A klór-

gőzös szökőkút csobogása elhallgat, / a játszótér fagerendái őrzik a nyári zsbongást.” A vers utolsó szakasza egyben a teljes ciklus megkoronázása, feltárva azt, hogy a télire letakart szobrok egy kimerevített pillanatban felejtett emberek: *„A leengedett medence szélén vízkő, / leüülünk a kék csempés partra. (...) Úgy maradunk ott, fejével / a vállamon, akár a télire letakart kerti szobrok.”*

A *Metszetrajzok Gömbkőrís* című versében a költő egy kőrísfa emlékeit idézi fel. Bár az emberek gondoskodása lassan-lassan feledésbe merül, a növény nem elkeseredett. Múltjára szelíden gondol vissza, de nem bánkódik a jelen miatt sem: *„Régebben megittattak, (...) Türelemmel / nemesítettek, gallyaim gondozták. / Karácsonykor fényfűzér, nyáron / lampion – így teltek el az évszakok. (...) Ma gyerekzsivajtól reszketnek / leveleim. Valaki épp a törzsembe / karcol nevet és dátumot. Nem bánom. / Éppen húsz éve, hogy erre vártam.”*

A szarvasmotívum nem ritka a kortárs költészetben. Drávucz Zsolt egy meglőtt vad gondolatait tolmácsolja *Ima* című versében. Az alkotás magasztos, de nem patetikus. A haldokló szarvasbika senkit sem hibáztat, élete utolsó pillanataiban a vadon istenéhez szól, elismerve az erdő hatalmasságát: *„Leborulok a hús avarban. / Lábadat bámulom. Lépteid nyugalmánál / csak a lombkoronák hirtelen némasága magasztosabb.”* Figyelemreméltó a talajszint világának kidolgozott leírása, annak érzékeltetése, ahogyan azt a fekvő gímszarvas láthatja: *„Közel / vagy, egyre közelebb. Ágak reccsennek, / bogarak szaladnak orrom előtt, arcom / nem rezzen.”* Az állat tudja, milyen sors vár rá a halál után: *„Nemsokára koponyám alatt vacsorázik / a család a zöldre festett faasztalnál, / a vendégek gyönyörködnek bennem.”*

A *Vakító fény szárítja uszonyaimat* egy bálna partra vetődésének története. A vers erőssége, hogy a fulladást egy délután nyugalomába préselve szemlélteti, a halállal való szembenézés nem válik túlzóan explicitté: *„Vakító fény / szárítja uszonyaimat. Többtonnás / tehetetlenségem nyugalom / egy napsütötte délutánon.”* A második ciklus állatversei bebizonyítják, nemcsak az élettelen válhat elevenné az élők által, hanem az élők is átléphetnek az élettelenység dimenzióiba.

A kötet harmadik, címadó ciklusa versbe öntött képeslapok gyűjteménye. Ezekben az alkotásokban a közép- és észak-amerikai, a skót, valamint a budapesti táj benyomásait ragadja meg a költő a kimerevített pillanatokban kronologikusan haladva 1959 és 2020 között. A *Puerto Rico, 1960* annak láttelepe, hogyan lett az ember a hétköznapi sziklagörgetője. Bárhogyan is múljon az idő, bennünk sokszor órákon át ugyanaz a kép él, ugyanaz a szikla ugyanúgy gördül vissza elénk: *„benne órák óta egyetlen eltorzult / pillanatkép él a hullámokról, melyek / áradáskor a bokájáig futottak.”* A ciklus egy másik darabjában 1972-t írunk. A Los Angelesben tartózkodó versbeszélőt kínozza a sűrű esti pára, miközben fülében zúg a fűöntözők zaja: *„A szomszédos golfpálya fűöntözői tizenegy / körül kapcsolnak be, erre alszom el napok óta. / A pára elviselhetetlen.”* Az elalvás forrásaként szolgáló öntözők által ismét elmosódik a határ élő és élettelen között, mindemellett az említett kép keretes szerkezetet biztosít a versnek, mivel a zárlatban is helyet kap: *„A locsolófejek még forognak. / Ma is erre alszom el.”* Az öntözők jelenléte alátámasztja korábbi állításomat, mely szerint bizonyos sziklák időről időre visszagördülnek elénk, hozzászoktatnak dolgokhoz, habitusokat hoznak létre bennünk.

A ciklus, valamint a kötetegész záróverse, a Budapest 2020 a rohanás és a sehova sem tartozás érzését ragadja meg. A *„bőröndökbé gyúrt, tízkilósra csomagolt élet”* a végeérhetetlen vándorlás ismerve; a köszönést is nélkülöző időhiány pedig a jelenkori vándorlásunkhoz tartozó, örökös sietségé.

Drávucz Zsolt első verseskötete megrajzolja rohanó világunk körvonalait. Az alaposan megválogatott stílusalakzatok, és a jól ismert, mégis egyedivé tett szóképek világában felfedezzük személyes Sziszüphoszainkat, akik nap mint nap útnak indulnak az emelkedőn, maguk előtt görgetve azokat a sziklákat, amelyekbe erőfeszítéseik által csempésznek életet.

Pusztai Ilona

Falstaffok és Falstaffinák irodalmunkban

László Ferenc kötetének címe, a *Honi bestiárium* az ókorban és a középkorban kedvelt legendás „lények” jellemrajzának példázatokkal kísért műfaját erkölcsi leckék kíséretében eleveníti fel. Csak nála

nem egyszarvúról, főnixmadárról és más hasonló, kitalált és bizarr bestiákról olvashatunk, hanem a magyar irodalom egykori csillagairól. Olyan érdekes, panoptikumba illő figurákról, akiket Márai Sándor joggal nevezett „*a magyar bestiárium különösségeinek*”. A kötet címére a Hegyi Péter tervezte borító is hatásosan játszik rá. Móra Ferenc, Palotai Boris, Herczeg Ferenc, Heltai Jenő, Zilahy Lajos, Karinthy Ferenc falon függő, bekeretezett fotói előtt díszes agancsú, szarvasfejű öltönyös férfialak pózol, eszünkbe juttatva Shakespeare Harry hercegének korhely lovagját, a windsori víg nők felszarvazott, önhitt csábítóját. Mert bizony a kötet figurái is sokban hasonlítanak Sir John Falstaffra. Többnyire a percnyi siker reményében váltották aprópénzre tehetségüket, „*elhagyva a Nehéz Múzsát*”, mint Abody Béla, Galsai Pongrác, Darvas Szilárd vagy Nagy Endre. Így az egykor népszerű szerzők többsége ma már irodalmunk ködlovagjainak sorát gyarapítja. De ahogy László Ferenc is idézi az örök Cini Karinthy Ferencet: „... *az irodalmi élet valami olyasféle, mint a Habsburg-dinasztia, nemcsak a nagy, bölcs és felvilágosult uralkodóknak jut szerep a folytonosság fenntartásában, de a kevésbé jelentékenyeknek, mi több, még a terhelteknek és a hülyéknek is.*”

A vállaltan szubjektív 33 írói portrét és pályaképet tartalmazó kötet legtöbb írása már megjelent a *Magyar Narancs* folyóirat *Elsüllyedt szerzők* sorozatában. A megidézett irodalmi alakok között felülreprezentáltak a magyar kabaré arany- és ezüstkorának alkotói: Nagy Endre, Gábor Andor, Heltai Jenő, a Kellér testvérek, Andor és Dezső, Darvas Szilárd, Tabi László. Női szerző viszont csak kettő szerepel: Fehér Klára és Palotai Boris. Mint az előszóban László Ferenc megjegyzi, ez inkább a véletlen, mint szándékosság műve: „*Úgy alakult, hogy a női szerzők ott rendre másoknak jutottak, a könnyű műzsának hódoló skriblerek és konferansziék közül egészen szabadon válogathattam.*” De így sem panaszkodhatunk, mert érdekes és különc figurák ezek között az írók között is szép számmal akadtak. László Ferenc pedig kifogyhatatlan és élvezetes anekdotázó, irodalmi alakjainak kisebb-nagyobb emberi gyarlóságain is szívesen élcelődik. Mert az életet élvező, sőt leginkább nagykanállal habzsoló falstaffi hőseinek életútja bővelkedett mulatságos, pajzán vagy éppen tragikomikus fordulatokban. Még az olyan első pillantásra feddhetetlen mintapolgár és mintaférj, mint Móra Ferenc élete sem mentes apróbb tévelygésektől, hűtlenkedésektől.

László Ferenc címválasztásai is igazi telitalálatok, szellemes, pár vonással felvázolt karikatúrák. Az *Egy irodalmi buffó* egyszerre utal az élvezeteket habzsoló Abody Béla piknikus alkatára, játékszenvedélyére és az opera iránti rajongására. A *negatív örökbecs robotosa* hasonlóan találóan jellemzi a szocialista világutazó Fehér Klárát, aki emellett a hétköznapi apró bosszúságok egyszemélyes panaszirodájaként is nagy népszerűségnek örvendett. A *Vitéz kis úr* egyszerre utal a kritikus Gyulai Pál apró termetére és lobbanékony vérmérsékletére, párbajig menő vitázó kedvére. A *hebegő atya* ki más is lehetne, mint a kabaré első beszédhibás konferansziéja, Nagy Endre? Ahogy *Az utolsó konferanszé* nem is lehet más, mint Kellér Dezső, a függönybe kapaszkodó, kopasz, elálló fülű emberke, aki a Darvas Szilárdtól ellesett „*két eset van...*” nyitómondatlal vezette be poénjait. A *hetvenkedő katona* találóan jellemzi Illés Bélát, aki egy idő után a saját katonai dicső-

ségének folytonos felemlegetését oly kevésnek találta, hogy még egy, a magyar szabadságharc mellé álló orosz cári katonatisztet is kitalált hozzá, Alekszej Guszev százados személyében. A *díszalak* cím mögött az a Pekár Gyula rejlik, akinek művei napjainkra már elavultak ugyan, de impozáns alakját megcsodálhatjuk a Nemzeti Múzeum előtt álló Arany-szoborcsoport tagjai között. Róla mintázta ugyanis Strobl Alajos vitéz Toldi Miklós figuráját. Az *M. férjét* pedig már magyarázni sem kell, Szobotka Tiborról van szó, aki nem életművével, hanem Szabó Magda férjeként íródott bele a magyar irodalomtörténetbe.

Bár László Ferenc előszavában hangsúlyozza szubjektivitását, hogy saját ízlése szerint válogat alanyai művei között, mégis biztos értékítéletű kritikus, amit az is jelez, hogy meglátásai egybeesnek az irodalomtörténész szakma többségének véleményével. A kötetet függelékként egy *Felhasznált és ajánlott szakirodalom* fejezet is kiegészíti, amelybe László Ferenc jobbára a saját álláspontjától eltérő megközelítésű szakmunkákat válogatta be, így kínálva lehetőséget az olvasóknak más nézőpontok megismeréséhez. Ugyanakkor az életrajzokhoz és korrajzokhoz hasonlóan László Ferenc rövid műelemzései is szellemesek és izgalmasak, szinte kedvet kapunk, hogy kézbe vegyük Kellér Andor, Nagy Endre, Bánffy György, Eötvös Károly, Gyulai Pál, Karinthy Ferenc, Határ Győző, Nagy Lajos, Heltai Jenő vagy Móra Ferenc műveit.

Viszont a kötet stílusán érződik a zsurnalisztákat gyakorta jellemző pongyolaság. Így a szóismétlések, különösen az 'irály' és 'tárgyalta, tárgya' szavak gyakorisága egy idő után fárasztóan hat. De még inkább a László Ferenc „antik argónak” nevezte idegen szavak sűrű használata. Néhol szófacsarásig menően túlbonyolítottak vagy éppen ódivatúan elavultak, mint például az 'allűrisztikus, respektábilis, terapisztikus, rezideáló, dezignált, literáti' szavak. Továbbá Fehér Klára *A tenger* című életrajzi regényének folytatásai kapcsán az író fő ideológiai problematikájának „a kontinuitás–diszkontinuitás apóriáját” tartja, magyarán a foly-

tonosság és folytonosság hiányának feloldhatatlan ellentmondásait.

Összességében szellemes, érdekes, okos könyv László Ferenc irodalmi portrésorozata, amely sok felfedezést és meglepetést tartogat olvasói számára egykor sikeres, de mára többnyire a fedelés homályába vesző íróink életéről, munkásságáról. Mert az irodalmi életre is igaz: a nagy bolygók körül számtalan kisebb-nagyobb égitest kering, de rájuk is szükség van, mert velük együtt lesz teljes az éjszakai csillagos égbolt látványa. Nem szabad tehát megfélemlenünk a kismesterekről sem. A kötetből szemezgetve kiderül, tartogatnak bizony még az ő életműveik is meglepetéseket a jelenkor olvasói számára.

Baráth Tibor

Egy csónakban evezünk?

A *Közös vizeink* első verseit olvasva megijedtem: vajon Szabó Gergely szándékosan szorította háttérbe a kreatív nyelvhasználatból, a lírai képalkotásból és a ritmikai lehetőségekből építkező versmodelleket, vagy szövegei nem is próbálnak a lírai én aktuális érzelmi állapotán kívül mást rögzíteni? Vitán felül áll,

hogy a „vers” fogalmát még számos további kritériummal, aspektussal bővíthetnénk, ám talán az is, hogy ebből a korpuszból nehezen találnánk bármelyikre példát. Félreértés ne essék: egy elsőkötetest mindig jó érzés dicsérni és az elsők között értelmezni, de Szabó most feladta a leckét a kritikusnak, hiszen még az is kérdéses maradt, hogy az *„Ütemtelen kegyelem / bíbelődő zsebhagom / kifordulásában”*-hoz hasonló mondatokkal operáló szövegeknek van-e egyáltalán értelme.

Az, hogy a kötet tematikai szempontból nem *különösebben* gazdag – a gyermekkorról, vidékről, szerelmekről és szertefoszló illúziókról szólnak a szövegek – még erősíti is a ciklusok és az egyes darabok közötti kohéziót. Főként azért érződik homogénnek a költemények világa, mert a lírai hang alapvetően az emlékezés modalitását és a múltba révedés retorikai eszközeit alkalmazza. A versekben megszólaló én egységesnek tétélezhető fel, és így a szövegek *szinte* önkéntelenül is összekapcsolódnak, *érintőleges* párbeszédbe lépnek egymással. Úgy érzem, itt az ideje annak, hogy a bekezdés kurzivált kifejezéseire magyarázatot adjak; a versek ugyanis nem szűkíthetők le témájukat tekintve

az általam felsoroltakra, mert egyértelmű, hogy a szerző valami fontosabbat próbál közvetíteni általuk. Ám hogy mit, az eldöntetlen.

Szabó Gergely a költészet örök paradoxonjával szembesíti az olvasót – eljutni a mondható határáig, beszélni arról, amire már nincsenek szavak –, de görcsös próbálkozásait figyelve csak az tűnik fel, hogy bármennyire is edzi rá magát, még nem tart ezen a szinten. A szűk határok között mozgó versnyelv az invenció segítségével igyekszik kötöttségeiből kitörni, ámde szóalkotásai csak tovább nehezítik a szövegértelmezést. Nehezen felfejthető, mit jelent (ezáltal hogyan befolyásolja a műegészt) példának okáért a *zsebhag*, *karcköd*, *hajnalkéreg*, *légkörhang* és *érezscsontok*, a *tájképernyő*, *terelőhold*, *arcidő* és *térvigyor*; illetve a *talánszag*, *ködprogram*, *szívázott*, *refréndoktor*, *viharfüggelék* vagy a verscímbe is emelt *lélekterasz* (igaz, hogy a 65. oldalon szereplő *mosolyárnyék* tetszett). Az első, *meglékelt forrás* című ciklusban található ugyan előremutató költemények, mint a redukált nyelv többértelműséget kiaknázó *Pirula* (ami így letisztult és esszenciális hatást is kelt), vagy a szegmentumok lüktető játékával, variációkkal és a jelentésbe szőtt feszültséggel telített *Távolító* (ahol igenis elér a mondható határáig), akár a versformát jelentéssé tevő *ENT-993* (ami önironikus gesztusokkal is tűzdelt), mindezekkel együtt mégis az utolsó verssor írja le pontosan, mit érezhet az olvasó (de a kritikus biztosan): „*nem értik a látottakat, de hiszik*”.

A *vezetékes rianás* című második ciklus összességében ugyan nem emel a kötet színvonalán, de világosabbá teszi, hogy a versek milyen paradigmába kívánnak illeszkedni, ezáltal segítik a helyes befogadói stratégia megtalálását. Szabó azt az ezredforduló után megerősödő, főként a harmincas-negyvenes középnemzedék által képviselt poétikai irányvonalat próbálja felvenni, amely az emberi kapcsolatok és szerelmek negatív oldalát, viszontagságait jeleníti meg, azokat a rosszabb napokat, töréseket és egyre vékonyodó szálakat, ami még összefűzhet két embert. Ha nem is kizárólagosan, de a szerző ebbe a kánonba illeszthető be – csakhogy

szövegei e szempontból sem szórakoztatók (a szó esztétikai-mentális értelmében). Találunk érdekesebb darabokat: a *Körök* jól érzékelteti, milyen gyötrő, ha két ember állandó közelségben van, de az a bizonyos „utolsó” lépés megtehetetlennek tűnik; formai szemponttól prózaversekkel gazdagodik a kötet, és az *Innen már* megállja helyét a fent említett korpuszban is. Külön kiemelném a hanghatások és mozgások által elmesélt „történetet”, melyet a *Nem tudsz* visz színre. A Másikhoz fűződő Én disszonáns érzelmeit olyan újszerű aspektusból láttatja, ami által a kötet legjobb versévé válik. E kevés példától eltekintve azonban inkább csak jó mondatai vannak a költőnek („*sokat beszélt hozzám egyre kevesebbet*” vagy „*lassan döglök meg / a madarak szimfóniája*”), bár ezekkel sem kényezteti el olvasóit. Talán a szerkesztőnek kellett volna szigorúbbnak lennie, ugyanis jobban gördülő versbeszéd, homogénebb metaforaháló és jóval kevesebb képzavar jellemezné a kötetet, ha lelkiismeretesen húzásra és átgondolásra biztatták volna a szerzőt. Fel sem merülne például az a kérdés, hogyan értelmezzük az „*estéink tetejébe városi / effektek kennek sötétséget. / Megőszülnek odafent a képletek*” zavarát.

A *palackozott olvadás* a kötet utolsó valódi ciklusa. Egyrészt bővül a kötet dimenziója olyan darabokkal, melyek a kibernetikai poszthumanizmus álarcát viselik (a *Térben* szemléletessé válik, hogy csupán annak külső jegyeit ismeri a költő, de a gondolat-alapzatot, amin az irányzat nyugszik, nem igazán), vagy a testpoétika körébe sorolhatók (hasonló eredményeket mutat ezen a téren a *Gyónás*). Másrészt a versszerkezeteket is egyre élesebb váltások tagolják (a *Hegben* a mondat eleji kórtermi környezet hirtelen egy tömegek által megtekintett koncertre vált, a *Köd* a matematika regiszterét cseréli vezetéssel kapcsolatos kifejezésekre, majd egy sakklépés levezénylésére), így be kell vallanom, hogy ezen a ponton olykor már fogalmam sem volt, mit olvasok. A kötet kulcsszava az *emlék*. A *Lépcsők* jól példázza, hogyan olvadnak egygyé és törnek egymásba a különböző emlékképek, a *Cseppeket* pedig csupán akusztikai szempontból tudjuk értelmezni, mert a sorok hangulata hozza létre a befogadói élményt. Maga a kötet,

akárcsak az emlékezés, kusza, és csak remélem, hogy a szerző nem a jelentésszóródásra fókuszálva alkotott – mert a *Közös vizeink* inkább a jelentés elkótyavetyélésének érzetét hívta életre. Egyszerűen rossz olvasni az olyan sorokat, mint „*úgy marad előzetes / kétértelműség az igen mint / megsemmisített viharfüggelék / úgy egyszerre mint gyenge / elkerülés a szívázott lélekterazon*”.

Az utolsó oldalakon három hosszabb vers zárja a kötetet. Mindegyik egy-egy saját idézetre íródik (legalábbis mottóként aktivizálja korábbi verseit), főként a felsorolásban, illetve a főnévi igenevekben rejlő statikusságot aknázza ki, plusz azt a sajátosságot, hogy az így létrehozott mondatok potenciális lehetőségekként is kezelhetők, azt rögzítik, ami megtörténhetne. Vágyak, álmok, fantáziák ezek: de összefogják a csak számokkal jelölt versvilágokat. Ez élvezhető ciklus; hozzávehetjük a cím nélküli négysorost és a cikluson kívül helyezett kézírásos verset, mert közös pontjuk, hogy egyszerűek: nincs szóalkotás, parttalan csapongás és cikornyás képvilág: ez olyan jellegzetesség, amit érdemes megőrizni és kidolgozni kissé erőteljesebben. Másképp mi, olvasók „*eltévedünk a képsorok hullámvásolásában / és csak egy felmaszatolt hang marad ránk*”.

Pusztai Ilona

Történelem törpenézetből

Bizonyosan sokunk gyerekkori kedvencei Gárdonyi Géza történelmi regényei, a végvári harcokat megidéző *Egri csillagok*, a Szent Margit legendája ihlette *Isten rabjai* és az Attila köré szőtt történet, *A láthatatlan ember*. Ez utóbbi volt inspirálója Cserna-Szabó András legújabb művének, a *Zerkó, Attila törpéjének*.

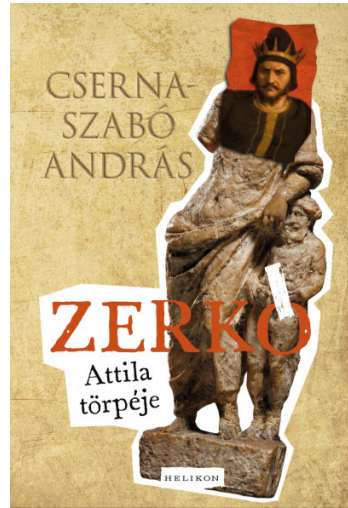
Gárdonyi ugyanis regényében említést tesz Cerkóról, a hun fejedelem bolondjáról:

„Később, hogy a népsokaság összekeveredett, egy sovány, vén szerecsen keltett vidámságot. Tarkára festett öszvéren nyargalászott fel-alá a nép között, közben széles farkarddal hadonászott maga körül, és különféle nyelven rikoltozott.

– A király bolondja – mondotta Rusztikiosz –, Cerkó a neve.”

Ebből a magból bontotta ki a szerző a pikareszk regények hagyományát követve Cerkó, azaz Zerkó (Dinnye) kalandos élettörténetét. Benedek Szabolcs szerint a művet egyszerre olvashatjuk kulcsregényként, vérbő paródiaként és antik road movieként.¹

Ménes Attila kritikájában annak ellenére sem tekinti előzménynek *A láthatatlan embert*, hogy Cserna-Szabónál is megidéződik a narrátor, Zéta alakja.² Ennek a megállapításnak ellentmond, hogy az író nemcsak számos alakot (a főszereplőt is beleértve), motívumot vesz át Gárdonyi művéből, hanem a narrációs technikát is (mindkét esetben a regény főhőse az elbeszélő). Továbbá idézi a Gárdonyi-mű címét és a Zéta regénybeli szerepét megmagyará-

¹ Benedek Szabolcs: *Hun vagy már?* Könyvterasz, 2022. 04. 24.

² Ménes Attila: *Kisember a történelem forgatagában. Cserna-Szabó András: Zerkó, Attila törpéje.* Kultúra. hu, 2022. 07.19.

zó mondatokat is, amely a *Zerkó, Attila törpéje* hőseire is ráillik: „Az embernek csak az arca ismerhető, de az arca nem ő. Ő az arca mögött van. Láthatatlan.” Cserna-Szabónál mintha mindenki a sors által ráosztott szerepet játsszaná a történelem folyton változó porondján. És bizony az író senkit nem kímél regényében. Még a történelmi legendáinkban felmagasztosított és félistenként tisztelt hősöket, Budát és Attilát is igencsak gyarló emberi lényekként ábrázolja: „*Attila komoly volt, szigorú és depressziós. Unalmas és humortalan. Mint, aki karót nyelt. Buda viszont semmi mást nem akart, csak nevetni és bulizni. Mindig.*” Inkább egyetértek Benedek Szabolcs állításával, miszerint a könyv egyfajta fűszeres paródia-ként tiszteleg Gárdonyi regénye előtt.

Gárdonyi művével ellentétben, aki csak Zéta Attila udvarában töltött idejére fókuszál, Cserna-Szabó András Zerkó egész élet-történetét megrajzolja. Az észak-afrikai Hippo Regiusban született berber törpe kalandjai a városszéli nyomortelepről indulnak, ahol egy görög halász lesz első pártfogója. Ő ismerteti meg nemcsak a garumkészítés, hanem a görög istenek világával is. Innen kerül rabszolgaként a dúsgazdag borkereskedőhöz, Plancushoz, aki Priapus isten földi megtestesülését látja Zerkóban. A perverz és kéjenc Plancus akár Petronius *Satyricon*jának is szereplője lehetne. Trimalchióhoz hasonlóan lakomái minden képzeletet felülmúlnak. Annál is inkább, mert a gasztroszakíróként is nevet szerzett Cserna-Szabó András bőven idéz Apicus római szakácskönyvének receptjeiből. Miután Hippót elfoglalják a vandálok, Göiserrik ellenségének, a Keletrómai Birodalom fővezérének, Aszparnak ajándékozza Zerkót. Innen kerül előbb Buda, majd Attila udvarába, akinek a halála után vándorcirkuszosként szórakoztatja a Birodalom népeit. Kézről kézre, ágyról ágyra jár. A *Satyricon* világához hasonlóan ezt is – legyen szó barbárokról vagy művelt rómaiakról és görögökről – csak a lét-, illetve a fajfenntartás ösztöne mozgatja, legfeljebb némi minőségi különbség észlelhető. Míg a kifinomult római Plancus ugyanolyan mértékben rajong a latin kultúráért, mint a testi örömeikért, s azt vallja, hogy a világot a költőknek, kurtizánoknak, iszákosoknak és szakácsoknak kellene vezetnie, addig a Hippót elfoglaló vandálok számára már csak a mennyiség a fontos: „A jó

étel számukra a sok étel. Még jobb étel a még több étel.” Így Benedek Szabolcs műfaji elmélkedéseit követve akár antik road movieként is értelmezhetjük a regényt.

A regény értelmezhető kulcsregényként is. Amint Benedek Szabolcs említi Cserna-Szabó András nyilatkozataira utalva, most is olyasféle apokaliptikus korszakhatáron bolyongunk, mint amilyen az 5. század dereka. A hanyatló Nyugatrómai Birodalom árnyékában küszöbön áll a Keletrómai Birodalom felemelkedése. A mával való párhuzamot az is erősíti, hogy ezt a korszakot is jellemezte az erkölcsi normák hiánya, ami miatt az emberek a legkülönbélebb hitekben, vallásokban kerestek kapaszkodót és vigaszt. Így lesz a berber Zerkóból is „megkeresztelt buddhista görög”. Am, ha összehasonlítjuk a regényt Spiró György szintén ebben az átmeneti korszakban játszódó regényével, a *Fogsággal*, akkor azt kell látnunk, hogy Cserna-Szabó András művének alaptétele közhelyesen lapos: „*Arany, arany, arany, mindenkit csak ez érdekel. ... Eszmék, vallások, morálok. Mind csak rizsa. Ha kicsit megkaparod, mögöttük rögtön ott az arany.*” Spiró a centrum–periféria párharcára építve művét – Umberto Eco tétele alapján, miszerint napjainkban nem migráció, hanem új népvándorlás zajlik – a társadalmi folyamatok mélyebb rétegeit képes láttatni, mint Cserna.

Végül szólunk kell a regény nyelvhasználatáról. A regényben a megöregedett Zerkó egy ciprusi kocsmában meséli el élete történetét. Ahogy egykor gazdáit vagy később a vándorcirkusz nézőit, most az ivó vendégeit szórakoztatja egy-két pohár borért cserébe. Így kézenfekvő, de egyben leegyszerűsített döntésnek tekinthető a berber törpe szájába a mai kocsmaszlenget adni. Ahogy Ménes Attila is megjegyzi, a kényesebb ízlésű olvasóknak kevésbé ajánlható a könyv. De nem ez a fő probléma, hanem az, hogy a nyelvi invenció hiányát elfedi az olcsó vulgaritás. Hiányzik az a virtuozitás, amivel például Márton László *A római hullazsinat* című drámájában ötvözni tudja az archaizáló nyelvhasználatot a mai szlenggel. Vagy élhetett volna egy kimunkált, a kort megidéző stilizált nyelv megteremtésével, ahogy azt Horváth Viktor tette a nagysikerű *Török tükör* című regényében, amelyre Cserna–Szabó mintaképként hivatkozik.

Ez utóbbi mű sikerének másik pillére az invenciózus nyelvhasználat mellett abból az új látásmódból fakad, hogy egyedi módon a török hódoltság korát a visszajáról, a hódítók szemszögéből mutatja meg. Cserna-Szabó előtt Gárdonyi ezt a kártyát már kijátszotta, így, valljuk be, nehezebb dolga volt. A kocsmaszleng ellensúlyozásaként a szerző utalások tömegével próbálja a szépirodalom látszatát fenntartani. Ezek jobbára érdektelenek; hol szépirodalmiak: „*emberfejekkel lapdázni*” (Vörösmarty), „*az Istenadta nép*” (Arany), hol a tömegkultúra termékei: „*A kurva életben egy igazi hős*” (Európa Kiadó), „*indulhat a banzáj*” (Bonanza Banzáj), „*újra együtt volt a nagy csapat*” (Illés). De nem tagadhatjuk, van pár szellemesebb megoldása is: „*Markianosz és hada Edessza felé kilovagolt Perzsiából*” (Hajnóczy), „*Fut Aetius, a gyáva!*” (Petőfi), vagy például amikor az utolsó római császár a kolostorba vonult, a kertészkedésnek és a költészetnek élő Romulus Augustulusnak tulajdonítja József Attila versét: „*Ha már elpusztul a világ / Legyen a sírjára virág.*” Végül Attila gyászénekeként az Ómagyar Mária-siralom parafrázisa: „*Ó én édes Turulom, / Egyetlenegy királyom, / Síró népét tekintsed, / Fájdalmából kivonjad!*” A könyvvégi irodalomjegyzékből (*Akiktől biztosan loptam*), amely segíti eligazodni a járatlanabb olvasókat az idézetek útvesztőiben, erősen hiányoltam Hermann Hesse *Sziddhártá hindu regéjét*. Ugyanis Cserna-Szabó András a buddhista bölcs tanításának hessei filozofikus mélységeit amolyan horatiusi aranyközépszerré egyszerűsíti: „*A megvilágosodás csak a középút gyakorlásával érhető el, amely a szélsőséges életimádat és az önmegtágadás közötti utat jelent.*”

Bár az író új regénye invenciójában, nyelvi és gondolati ki-munkáltságában messze alatta marad Gárdonyi Géza, Spiró György, Márton László, Horváth Viktor már említett műveinek (de folytathatnánk a sort Fehér Béla *Kossuthkifli* és Péterfy Gergely *Örökvölgy* és *Kitömött barbár* regényeivel is), amolyan sztorizgató kocsmaregényként könnyed kikapcsolódást nyújthat a vaskosabb humort kedvelők számára.

Az Irodalmi Jelen szerkesztősége az alábbi tanulmánnyal gratulál a folyóirat szerkesztő-munkatársának, BENE ZOLTÁNNak a közelmúltban átvett József Attila-díjhoz.

Kiss Norbert

Hit, tudás, maleficium

Mindennapok a hódoltságkori Szegeden
Bene Zoltán regényei nyomán

„Kompiláció néhány lehetséges kézirat-töredékből”

A valahová tartozás érzése mindannyiunk számára fontos élmény. Családunk, városunk történetét megismerni jelentheti önmagunk megismerését is. Ez a kíváncsiság vezeti a történelmet, a helytörténelmet, ám egy-egy kor megismerésében éppoly nagy segítségünkre lehet az irodalom. De vajon mitől lesz történelmi egy regény, egy elbeszélés, egy novella?

A József Attila-díjas Bene Zoltán regényeit¹ olvasva választ kaphatunk a kérdésre, művei ugyanis a személyes históriákon túl valós történelmi helyszínekre, eseményekre, dokumentumokra, alakokra támaszkodnak. Ami emellett igazán történelmivé teszi Bene Zoltán regényeit, az a korszakot jellemző gondolkodásmód rendkívül emberközelí, átélhető bemutatása: leginkább ez segíti az olvasót, hogy a már összegyűjtött vagy akár újonnan napvilágra kerülő történelmi dokumentumok, tárgyi leletek értelmezhetővé váljanak, s ezáltal jelenünkhöz is közelebb kerülhessünk.

---

¹ BENE Zoltán: *Hollók gyomra. Kompiláció néhány lehetséges kézirat-töredékből*. Hungarovox Kiadó, Budapest, 2010. E-könyv: 2019, PairDime, Bene Zoltán: *Farkascseresznye*. Hungarovox Kiadó, Budapest, 2013. E-könyv: 2019, PairDime

Az alábbiakban elemzett *Hollók gyomra* és *Farkascseresznye* című művek fő helyszíneként a hódoltságkori Szegedre kalauzoknak el bennünket.

Lehetőségek, hátterek

Bene Zoltán *Hollók gyomra* című regényének első részében megfogalmazza, illetve a mű alcímében is utal rá, hogy „egy részekre szakadt egészet” szeretne „helyreállítani” – ezt három szereplő személyén, visszaemlékezésein, levelezésein, elbeszélésein keresztül kísérli meg. „Helyben vagyok – mondja az elbeszélő –, hiszen egy történetet kívánok összegereblyézni. Egy részekre szakadt egészet helyreállítani. Végső soron memoárt írok majd, helyesebben: memoárokat. Három ember párhuzamos emlékiratait. Valóságosan csak egyikük írt effélet, a másik pusztán ilyen-olyan leveleket hagyott hátra, a harmadik pedig, a saját keze által – semmit. Ez ugyan megnehezíti a feladatomban, de nem lehetetlenít el, azt hiszem...

Lapozgatom ezeket a sárgult, töredezett szélű, itt-ott maszatos papírokat. A rekonstruálandó szövegekbe bele-beleolvasva (valahogy nem szeretem ebben a kontextusban ezt a szót: szöveg – de rákényszerít a megszokás, mint oly sok egyéb dologra; például a kontextusra) be kell látnom, hogy nem lesz könnyű dolgom, ha végig akarom csinálni, amit eltökéltem. Az a feltett szándékom, hogy összeállítok egy XVI. századi történetet kétdoboznyi, illetőleg (számítógépbe gépelve) mintegy háromszázezer karakternyi irományból. Nem tudom, érdekes történet lesz-e, nem tudom, érdemes-e vele kínlódnom, de nincs más választásom, elköteleztem magam.”²

A testvérregény, a *Farkascseresznye* első oldalain az Arisztotelésztől eredő idézetből megtudhatjuk, hogy történetünknek részei lesznek olyan „ézszerűtlenségek”, melyek „néha nem is azok, mert valószínű, hogy valószínűtlen is történhetik”³

² BENE Zoltán: *Hollók gyomra. Kompiláció néhány lehetséges kézirat-töredékből*. Hungarovox Kiadó, Budapest, 2010, 9. oldal.

³ BENE Zoltán: *Farkascseresznye*. Hungarovox Kiadó, Budapest, 2013. E-könyv: 2019, PairDime.

Az alábbiakban magam is arra teszek kísérletet, hogy a *Hollók gyomra* és a *Farkascseresznye* bemutatásával – felhasználva a Szeged történetének vonatkozó időszakával foglalkozó tudományos munkákat – egy olyan „egészet hozzak létre”, amelynek segítségével – szándékom szerint – jobban részesei lehetünk múltunknak.

A *Hollók gyomrában* a narráció, a visszaemlékezés, valamint levelezések, levélrészletek segítségével lehetünk részesei a török kori Szegednek. Hőseink lehetőségei, életútjuk, történetük azonban sokszor elszakítja őket a szeretett várostól, újabb lehetőségeket kínálva számukra. Magyar és európai nagyvárosokba tett látogatásaikat követően olykor-olykor visszatérünk a dél-alföldi központba is. A *Farkascseresznyében* „fizikailag” mindvégig Szegeden, illetve annak közvetlen környezetében maradunk, az álmok és látomások formájában távoli korszakokba és országokba is elutazhatunk.

Mindenekelőtt próbáljuk behatárolni azt a korszakot, amelyben a regények hősei döntéseiket meghozzák!

A *Hollók gyomrában* az első fejezetek Szeged 1543-as megszállásától kezdődően a hódoltság korának első bő évtizedéig tárják eléink az ország politikai, történelmi eseményeit. Maga a fordulatos cselekménysor 1562-ben, a Szeged melletti Dorozsmán járva kezdődik:

„A szabadságszerető dorozsmai kunok mélyen sóhajtoztak, ha dologtalan téli estéken ilyesféle gondolatok lepték meg őket.

És mélyen sóhajtoztak akkor is, amikor egy hajnalon, az Úr megtestesülésének 1562. évében egy félig megfagyott csecsemőt találtak a falu határában, egy mély keréknyomban. A csecsemőt órákig dörgölték, meleg vízben fürösztötték, de elharangozták a delet is, mire magához tért, s éles, visító hangon felsírt.”⁴

A regény idősíkjá bő három évtizedet ölel fel, miközben számos utalást, akár konkrét időmeghatározást kapunk arra nézve, pontosan hol is járunk az időben. A regény utolsó eseménye 1596-ban játszódik, távol Szegedtől, Sopron városában.

A testvérregény időmeghatározása már kicsit nehezebb feladat. Konkrét időkeretet a *Farkascseresznye* esetében nem ka-

---

⁴ BENE Zoltán: *Hollók gyomra. Kompiláció néhány lehetséges kézirat-töredékből*. Hungarovox Kiadó, Budapest, 2010, 15–16. oldal.

punk, utalásokat azonban igen: Szeged 1552-es visszafoglalása a regényidő szerinti közelmúltban történt.

A következőkben a hódoltságkori Szeged történetéből szeretnék néhány olyan mozzanatot, történelmi helyszínt kiemelni, amelyek a művek megértését segíthetik.

A regények központja: Szeged

A *Farkascseresznye* mellékleteként egy térképet is kapunk a 16. századi Szegedről, amelyet érdemes kicsit jobban megvizsgálunk.

A térképről szépen leolvasható az egykori három nagy szegedi központ: a szűken értett Szeged a várral és a hozzá kapcsolódó negyeddal, a Palánkkal (Asszonyfalva vagy Felszeged); a ma Felsővárosként ismert városrész; valamint a mai Alsóváros (érdekes kérdése a helytörténetnek, hogy Alszeged a későbbi Alsóváros-sal vagy a suburbiummal, a Palánkkal lehet-e azonos).⁵ A három nagyobb kiemelkedésen létrejövő központ mellett Szegedet több kisebb kiemelkedés is tarkította a Tisza szabdalta, mocsaras, vízjárta Dél-Alföldön.⁶

Ezen a területen, amely kereskedelmi és sóelosztó központként működött, több szerzetesrend is képviseltette magát. A hosszú fejlődés eredményeként⁷ a 13. század derekára egy szabad királyi kiváltsággal rendelkező város fejlődhetett ki:⁸

„...a király, hogy városa fejlődésének lendületet adjon, hospesek letelepítéséhez járult hozzá. A hospesek új lakosok, akik letelepíté-

---

⁵ Vö. BLAZOVICH: *Szeged rövid története – Dél-Alföldi évszázadok 21.* Szeged, 2007, 32. és 43. oldal.

⁶ Vö. BLAZOVICH im. 31–32. oldal vagy BÁLINT Sándor: *Szeged városa.* Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata, Budapest, 1959, 5–8. oldal.

⁷ KISHÁZI-KOVÁCS László: *A városi kegyuraság Szegeden (A kezdetektől 1850-ig)* című munkájában ennek a fejlődésnek alapjaként tekint egyrészt a gazdasági tényezők közül a szállításra, a kereskedelemre (a Bizánccal történő kereskedelemre, a bor- és szarvasmarha-kereskedelemre), valamint a vallási és politikai tényezőkre. Vö. KISHÁZI-KOVÁCS László: *A városi kegyuraság Szegeden (A kezdetektől 1850-ig).* METEM, Budapest, 2006, 79–86. oldal.

⁸ Vö. BLAZOVICH, i. m. 27. oldal.

sük során kiváltságokat kaptak. Az ő közösségük nyerte el azokat a szabadságjogokat, amelyek az ő személyes jogaikból az idők folyamán a város egész területére kiterjedve városi jog lett. A hospesek közössége kapta a bíró és plébános választásának, a polgárok pedig a telkük és házuk szabad adás-vételének és örökítésének jogát. Emellett gazdasági kiváltságokat is élveztek, például a szabad piactartás és a vámmentesség jogát.⁹ Az iménti sorokat jegyző Blazovich László középkorkutató megjegyzi, hogy ez a kiváltság azonban nem maradt állandó, a megtartásáért és újabb kiváltságok megszerzéséért küzdeni kellett. E feladatok leírásával Kisházi-Kovács László munkájában is találkozunk: „A városoknak azonban, hogy a szabad királyi városok státuszába jussanak, ki kellett eszközölni, hogy köveiteket az országgyűlésre meghívják, és a királyok által adott jogokat és kiváltságokat az országgyűlés is becikkelyezze.”¹⁰

Szeged 1543 farsangján került török megszállás alá. Bálint Sándor néprajzkutató így ír az addig elért fejlődéséről: „Egy virágzó nagyváros, a magyar polgári renaissance egyik főfészke indul itt kénszerű pusztulásnak, évszázados tengődésnek.”¹¹ Ahogy Blazovich László összefoglalja, Szeged a török megszállás idejére mind a gazdaság, mind a tudományok, a művészetek és az egyházi élet alföldi fővárosává vált.¹²

A térkép egy érdekes részlete az egykori központokat összekötő Szentháromság utca. Szeged legrégebbi utcája ma is megtalálható az Alsóváros és a Belváros között, többé-kevésbé eredeti nyomvonalán. A térképen szépen rajzolódik ki a város másik jelentős utcája, amely a Palánkot a várral, majd onnan folytatódva a felsővárosi részekkel köti össze. Ezt az „egyutcányi” összeköttetést azért is érdemes megjegyeznünk, mert az 1433-ban a városon átutazó Bertrandon de la Broquière is megemlíti: „Szeged nyílt nagyváros és egyetlen, mintegy egy mérföldnyi (lieue) hosszú utcából áll.”¹³

⁹ Blazovich, i. m. 28. oldal.

¹⁰ Kisházi-Kovács, i. m. 93. oldal.

¹¹ Bálint, i. m. 32. oldal.

¹² Vö. Blazovich, i. m. 53. oldal.

¹³ SZAMOTA István: *Régi utazások Magyarországon és a Balkán-félszigeten*. Franklin Társulat, Budapest, 1891. 91. oldal.

A regényekben már a megszállt Szeged leírásával találkozhatunk. A *Hollók gyomrában* például ezt olvashatjuk:

„A széles és mély vizesárok gyűrűjében terpeszkedő szegedi vár zömök bástyái és alacsony kaputornyai lassan bontakoztak ki a hajnali ködből...

A déli irányba, a kizárólag a megszállók lakta Palánk felé ásítozó várkapu a korai óra ellenére már nyitva állt. A Palánk utcái fölött végiggördültek a műezzinek jajgató hangjai, majd leereszkedvén az utca porába, bele-beleütköztek a számos szépséges és a nem kevésbé számos romépület testébe, majd onnan fürgén visszapattantak, belereszkettek a páradús levegőbe...

A Palánk nyolc utcáját először egy megerősített földsánc, majd egy karókból összetákolt kerítés, végül egy árokrendszer övezte, aminek eredményeképpen a városnak ezt a területét nem csupán lakónegyedként, de egyben külső várként is használták. Következésképp, a korábbi időktől eltérően, semmiféle összeköttetésben nem állt sem a Külső-Palánk néven is emlegetett és hevenyészett kerítéssel körbekerített Középvárossal, sem a kerítetlen Alsó- és Felsővárossal, amely három városrészben alávetett rájuk, azaz keresztények éltek. Ám ezen három negyed is úgy terült el egymás szomszédságában, akárha valamiféle egymástól független falvak lennének, közöttük parlag földek és belvizes területek váltakoztak a Tiszából kiszakadó erekkel, patakokkal, ágakkal, morotvakkal, lápos-mocsaras nádasokkal. Magában a Palánkban, amely Szeged egyetlen igazi városra emlékeztető fertálya volt, a megszállók lakásain, közel kétszáz boltján (papucsosok, szappanfőzők, szabók, pipakészítők, mézeskalács-gyártók, gyertyaöntők, fegyverművesek kínálták bennük eladásra portékájukat) és a lakatlan romhalmazokon kívül négy nagyobb épület emelkedett: a szandzsákbég palotának nevezett székháza és három dzsámi. Ezek közül a legnagyobbat a hajdani Szent Dömötör-templomból alakították át és dzsámi-i serif Hassza névvel illették.”¹⁴

---

¹⁴ BENE Zoltán: *Hollók gyomra. Kompiláció néhány lehetséges kézirat-töredékből*. Hungarovox Kiadó, Budapest, 2010, 34–36. oldal.

A *Farkascseresznye* így ábrázolja a Palánkot:

„– Gyere – intett, azzal megindult a Palánkon keresztül a vár felé. Mióta kitelepítették onnan a keresztényeket, ritkán járunk a Palánkban. Éppenséggel nem tilos bemennünk, de nem is kívánatos. Akinek nem akad ott dolga, jobban teszi, ha elkerüli, s a fala mentén baktat Alsóvárosról Fölsővársora, vagy Fölsővárosról Alsóvárosra. Ez az oka, hogy miközben igyekeztem lépést tartani az agával, szájátva nézelődtem, szinte a fejről is elfeledkeztem, amit az aga egyik embere lóbált a hajánál fogva. A Palánkban több romot láttam, mint épen maradt épületet. Emitt egy hajdani kolostor, amott egykori templom romja, mint valami elhullott állat csontváza. Tető nélküli, omladozó falú régi lakóházak közé szorult üres telkek hosszú sorát szakítja meg egy-egy csinos, kőfalú, vagy fából rótt otthon, téglából rakott bolt, tornyos-kupolás fürdő, netán minaret, dzsámi vagy mekteb.”¹⁵

Szeged szíve: a ferences testvérek kolostora

Mindkét regény központi és meghatározó helyszíne az alsóvárosi ferences kolostor, amelynek szerzeteseit közelebbről is megismerhetjük. Sőt, átfedéseket is találhatunk egyes szereplők között: például Gyulai Máttyás gvárdián atyával, Szeged alsóvárosi ferences kolostorának szerzetesével mind a *Hollók gyomrában*, mind a *Farkascseresznyében* megismerkedhetünk.

A *Hollók gyomrában* a kolostor első ízben mint a tanulmányok megkezdésének helyszíne, a külföldi egyetemekre való bejutás záloga jelenik meg, amely lehetőséget kínál az alapvető ismeretek megszerzésére. Megismerhetjük a szerzetesek rendi képzését, a novíciusok iskolai oktatásának menetét is. A ferences testvérek mind anyagi, mind személyi támogatásuk, ajánlóleveleik útján segítik azt, aki képességeinek és szorgalmának köszönhetően jó haladást mutat. Az itt végzett tanulmányok számos lehetőséget nyitottak meg a kor diákjai számára, akár

¹⁵ BENE Zoltán: *Farkascseresznye*. Hungarovox Kiadó, Budapest, 2013, 84. oldal.

klerikusként, akár világi jogászként, orvosként kívánták folytatni az életüket.

A *Farkascseresznyében* szintén központi helyszín a kolostor, illetve annak egykori gyógynövénykertje. Az írás-olvasás elsajátítása, az alapvető elméleti tudás megszerzése mellett itt ugyanis valami mással is megismerkedhetnek a diákok, mégpedig a gyógynövényekkel. A gyógyfüvek és azok alkalmazási módjainak megismerése alapvető jelentőséggel bírt a törökök megszállta Szegeden, hiszen az orvoslás szintén a rendi atyák és laikus testvérek feladata volt az orvosok nélkül maradt városban és környékén. A *Farkascseresznyében* a történet egyik legfőbb pillérét éppen az ilyen ismeretek jól vagy rosszul történő alkalmazása adja.

Alsóváros Havi Boldogasszony-temploma és -kolostora a török megszállással kapott központi szerepet a városban, mert az egyházi élet, az egyházmegyei papok jelenléte, a virágzó szerzetesi közösségek (a szegedi premontrei apácakolostor, a Domonkos-rend, a conventuális ferencesek) a török megjelenésével fokozatosan megszűntek. A 16. század végére Szeged papok és orvosok nélkül maradt. Mind a lakóépületek, mind a templomok többsége üresen, romosan állt. Egyedül a ferences rend szigorúbb irányzatát képviselő, alsóvárosi obszerváns ferences közösség jelenlétét és munkáját engedélyezte a török „hatóság”.¹⁶

„Az obszerváns irányzat szegénységhez való ragaszkodása, a praktikus, sokszor az egyszerű ember életviteléhez közeli szerzetesi életforma, a magyar nyelv művelése, a népi vallásosság felkarolása és emellett a szerzetesek egyes szakterületeken való jártassága is azt eredményezte, hogy a szegediek bíztak szerzeteseikben, védelmet éreztek kolostoruk közelében. A török hamar felismerte, hogy a ferencesek népességmegtartó ereje saját maguk számára is jövedelmező lehet” – írja egy tanulmányában Kiss Norbert.¹⁷

A feladatban, amelyet a szerzetesek nem csupán a 143 éves megszállás idején vállaltak fel, rendíthetetlenek voltak. A li-

---

¹⁶ Vö. KISHÁZI-KOVÁCS, i. m. 94. oldal.

¹⁷ Vö. Kiss Norbert: *700 éve a város szolgálatában*. In: Szeged, várostörténeti és kulturális folyóirat, 2017. október.

turgiákat Szegeden és környékén tartották, járták a betegségekkel, fertőzésekkel küzdő városrészeket, ápolták a magyar nyelvet, átadták a hitet és az alapvető ismereteket.¹⁸ Bene Zoltán mindkét regényében feltárulnak e felelősségteljes munka részletei, és részesei lehetünk ennek az egyszerre nyitott, ugyanakkor misztikusan zárt szerzetesi világnak. A *Hollók gyomra* egy részlete a kolostori iskolai képzésbe is rövid bepillantást enged:

„A kolostorban töltött időm az atyák, leginkább Gyulai Ambros atya bölcsességének magamba fogadásával, azt követően pedig elsősorban latin nyelvű olvasmányok tanulmányozásával telt. Különösen sokat forgattam Antonius Königstein postilláit, Dionysius Aeropagita, vagyis Aeroszpagoszi Szent Dénes munkáit (amelyek közül az egyiket Martialis római költő episztoláival egy kötetbe kötötték), de gyakran görnyedtem Duns Scotus, Bartholomaeus Anglicus és Nicolaus de Lyra művei fölött is, csakúgy, ahogy nap mint nap kinyitottam az Aquinói Szent Tamás, Szent Ágoston, Szent Jeromos és Szent Bonaventura írásait magukba rejtő fóliánsokat. Telegdi Miklós pécsi püspök evangélium-magyarázatai is a kezembe kerültek már abban az időben, jóllehet azok akkoriban igen-igen újdonságnak számítottak.”¹⁹

A *Farkascseresznyében* a kolostorról a maga gyógynövényes kertjével mint Alsóváros ékességéről olvashatunk, valamint közelebbről megismerhetjük az oktatás mellett vállalt másik jelentős szerzetesi feladat, a gyógyítás mibenlétét:

„A ferences atyák kolostora és fönséges temploma Alsóváros ékessége. Szeged egész népe tudja, hogy a kolostor kertjében a jó barátok ezerféle növényt termesztenek, mindenikről tudják, miként kell ápolgatni, pátyolgatni és melyik mire való. Egyik a meghűlés ellen hasznos, a másik a csontot forrasztja össze, a harmadik csillapítja az odvas fogak sajgását, a negyedik a köszvény

¹⁸ Vö. MOLNÁR Antal: *Püspökök, barátok, parasztok*. METEM, Budapest, 2003, 35. oldal.

¹⁹ BENE Zoltán: *Hollók gyomra. Kompiláció néhány lehetséges kézirat-töredékből*. Hungarovox Kiadó, Budapest, 2010, 52. oldal.

kínjait enyhíti, az ötödik a nőknek hoz enyhülést, mikor viselősek, a hatodik elállítja a szúrt vagy vágott seb vérzését, a hetedik a fejfájás ellen kiváló, a nyolcadik a lovakat óvja a kehecségtől, a kilencedik a vízibetegséget mulasztja el, és így tovább.”²⁰

Alsóváros kolostorának hódoltságkori állapotáról egy 1713-as metszet segítségével kaphatunk képet. Habár a metszet Szeged felszabadítása után 27 esztendővel készült, és ezen időszak alatt némiképp átalakulhatott a város, alapvetően mégis a török alatti, illetve a török megszállásig elkészült állapotokat szemléleteti, hiszen az 1543–1686 közötti években jelentősebb felújításra, bővítésre nem volt lehetősége a testvéreknek.²¹

Orvosi teendők: a kolostor gyógynövényes kertje

A kolostorhoz északról kapcsolódott az a hatholdas kert, amely számos gyógy- és fűszernövénynek adott otthont. Annak megértéséhez, hogy a szerzetesek miként szereztek elméleti és gyakorlati tudást az itt termesztett gyógynövények igényeiről, felhasználásuk módjairól, a kolostor egykori könyvtárának megmaradt állománya, illetve az egykori könyvtár katalógusai nyújtanak segítséget.

A kolostori könyvtár ősnymtatványai közül kiemelkedő jelentőséggel bír két mű: Bartholomaeus Anglicus *De proprietatibus rerum* című, a 15. századból való enciklopédikus munkája, valamint Leonhardus Fuchsius botanikus könyve a 16. századból, a *Commentarius de stripium*.²²

A könyvtár 20. századi felszámolását követően az egykori állománynak sajnos csupán töredéke kerülhetett vissza a városba. A fent említett két mű a kolostor könyvtárának állományáról fenn-

²⁰ BENE Zoltán: *Farkascseresznye*. Hungarovox Kiadó, Budapest, 2013, 12. oldal.

²¹ Vö. MOLNÁR Antal, i. m. 36. oldal, vagy LUKÁCS Zsuzsa: *A Szeged-alsóvárosi középkori kolostoregyüttes*. In: A középkori Dél-Alföld és Szer. Szerk. Kollár Tibor. Szeged, 2000 (Dél-Alföldi Évszázadok 13.).

²² VARGA András: *A szeged-alsóvárosi ferences rendház könyvtára – A könyvtár Dubez József által összeállított katalógusa*, 1846. Scriptum, Szeged, 1998, 97. oldal.

maradt leltár szerint azonban biztosan használatban volt Szege- den. A *De proprietatibus rerum* vissza is került, az ősnymotatvány értékes lapszéli bejegyzések tartalmaz különböző századokból. Ezek a lapszéli bejegyzések szintén bizonyítékai a könyv egykori használatának. A Szege- denen is ismert és használt gyógynövények latin – vagy más munkákban német – nyelvű leírásait a szerzete- sek magyar nyelvre ültették át, nevüket lefordították, felhasználási módjukat és a kezelendő betegséget bejegyezték. Az egykor orvosi célokra használt gyógyfüvek egyébként ma is sok esetben ismert, használatban lévő növények, csak éppen fűszerként. E lapszéli bejegyzések más szempontból is fontosak: első írásos formában fennmaradt emlékei a szegedi ö-ző nyelvjárásnak. Fel- dolgozásuk „Alsóvárosi glosszák” néven ismert.²³

A *Farkascseresznyében* ezt olvashatjuk a gyógynövényes kert- ről:

„Midőn bebizonyosodott, hogy Isten kegyesen életben tart, Gyulai Mátyás atya, a gvárdián magához hívatta anyámat, és arra kérte, engedje meg, hogy a kolostorban maradjak. Valér testvér elmondta anyámnak, hogy – bár bicegő és meg-megingó járással, de – nemsokára képes leszek gyalogolni, s talán egyszer még fut- ni is valamennyire, rendes kenyérkereső munkára azonban nem leszek alkalmas sohasem. A gvárdián úgy vélte, a kolostor kertjét, amelyben a hasznos növényeket termesztik, fogyatékoságom ellenére kiválóan tudnám ápolni, segíthetnék Valér atyának, aki- nek egyre nagyobb súlyokat rak vállaira az öregség. Cserébe etet- nének és itatnának, életem végéig lenne, hol aludjak, és lenne, mivel csillapítsam az éhségemet. Anyám belátta, a gvárdián atya ajánlata több mint méltányos, sőt, egyenesen nagylelkű, ezért le- térdelt előtte és kezét csókolt neki.

Így kerültem a kolostorba, s maradtam ott kereken egy eszten- deig.”²⁴

²³ BÁLINT Sándor: *A szeged-alsóvárosi ferencrendi kolostor hajdani gyógyító tevékenysége és orvosi szakkönyvei*. In: *Comm. Hist. Artis Med.* 73–74. 1974. 173–174. oldal.

²⁴ BENE Zoltán: *Farkascseresznye*. Hungarovox Kiadó, Budapest, 2013. 14. oldal.

Az orvoslás gyakorlásáról pedig így szól az elbeszélő:

„Gyulai Mátyás maga fogadott a rendház kapujában. Néhány szóval elmondta, hogy Móra pusztára kell elkísérnem az emberi nyavalyák gyógyításában igen nagy jártasságot mutató Széplaki Demeter gyóntató atyát, mivel az ott lakó kunok közt különös, halálosnak tetsző betegség ütötte fel a fejét, ezért papot kérnek, mert nem szeretnék utolsó kenet és bűnbocsánat nélkül meghalni.”²⁵

Az egykori gyógynövénykertről olvasottakat segít szemléltetni a kötetben egy szintén a 18. századból fennmaradt metszet.

Universitasok: szegedi diákok külföldi egyetemeken

„Egy idő után lassan elmaradtak a szerzetesi fogadalom körüli eszmecserek, helyettük egyre többször került szóba az univerzitás. Gyulai Mátyás atya elárulta nekem, hogy évek óta nem tudtak tanítványt küldeni a külföldi magas egyetemekre, mert Szeged általuk nevelt ifjúsága nem mutatott túlságosan nagy érdeklődést az egyetemi tanulmányok iránt. Ez nagy szomorúsága mindannyiuknak, mert Szeged városa a szebb időkben élen járt a peregrinus diákok nevelésében. Párizstól Páduáig, Prágától Krakkóig járták a világ egyetemeit a szegedi ifjak a török előtti évszázadokban. Azóta alig egy-kettő indult útnak, azok is évtizeddel korábban, eretnek németalföldi univerzitásokra” – olvasuk a *Hollók gyomra* című regényben.²⁶

Bálint Sándor így ír Szeged egyetemi műveltségéről: „Szeged gazdasági virágzását, előrehaladott urbanizációját találóan jellemzi, hogy minden más hazai város fiait túlszárnyalva, a közép-kor végén alighanem szegedi diákok tanulnak legnagyobb számmal külföldön.”²⁷

²⁵ BENE Zoltán: *Hollók gyomra. Kompiláció néhány lehetséges kézirat-töredékből*. Hungarovox Kiadó, Budapest, 2010, 60. oldal

²⁶ BENE Zoltán: *Hollók gyomra. Kompiláció néhány lehetséges kézirat-töredékből*. Hungarovox Kiadó, Budapest, 2010, 66–67. oldal.

²⁷ BÁLINT Sándor: *Szeged reneszánsz kori műveltsége*. Akadémia Kiadó, Budapest, 1975, 75. oldal.

A *Hollók gyomra* történetének egyik vezérszálát adja a tanulmányokban való előrehaladás lehetősége. Tar Bálint a szegedi kolostorban szerzett tudását és szorgalmát felhasználva, élve a ferences atyák támogatásával, tanulmányait Padovában folytatja. Meghatározó lesz számára a külföldön töltött időszak, amely döntés elé állítja: merre tovább? Vajon klerikusként, a teológiai doktorátust megszerezve folytassa pályáját, vagy világiként, magasabb fokú tanulmányokkal? Bene Zoltán izgalmasan és gazdagon tárja elénk a 16. század nyújtotta lehetőségeket, az egyetemi körülményeket, a megélhetés kérdését, a felmerülő lelkiismereti problémákat. Padova utcáin sétálva mi magunk is részeseivé válhatunk a magyar vagy német kollégiumok közösségének, akár felidézhetjük magunk előtt saját egyetemi éveink kihívásait.

„...előbb a facultas artiumra iratkozom majd be, hogy a septem artes liberales, a szabad emberekhez méltó hét művészet, a triviumot alkotó grammatika, retorika és dialektika, valamint a quadriviumot kitevő aritmetika, geometria, zene és asztrológia titkait kutassam. Mindezek révén baccalaureusi címet szerezzek, majd a (Páduában híresen nagy szakértelemmel oktató) jogi tudományok fakultásán magisteri és doktori vizsgát tegyek; végül megkezdhessem teológiai tanulmányaimat. Az atyák ugyan nem szabták meg, hogy végérvényesen az egyházi rend tagjává kell lennem, a jogi stúdiumok után megállhattam volna, vagy a teológia szolgálóleányát, a filozófiát választhattam volna mellé, ám én már akkor eldöntöttem, hogy teológiát fogok tanulni a jogi vizsgák után – annak ellenére, hogy még mindig nem állt szándékomban szerzetesnek állni.”²⁸

Bálint Sándor *Szeged reneszánsz kori műveltsége* című munkájából kiderül, hogy a 15. század végétől szinten minden évben volt Szegedről származó egyetemi hallgatója főként a bécsi egyetemnek, de Krakó, Padova, Siena felsőfokú oktatási intézményeibe is kijutottak szegedi diákok. A török megszállásának idejében, 1543-ban Wittenberg egyetemén tanult Szegedi Kis István. Két évvel később

²⁸ BENE Zoltán: *Hollók gyomra. Kompiláció néhány lehetséges kézirat-töredékből*. Hungarovox Kiadó, Budapest, 2010, 14. fejezet – 57–58. oldal.

szintén Wittenbergben, majd 1548-ban és '49-ben Bécsben hallgattak stúdiumokat szegediek. Bálint Sándor gyűjtésében 1551-ről ezt olvashatjuk: „Padova: Caspar Fraxinus Segedius. »Artium et medicinae studens.«” Egy évvel később Caspar Fraxinus névvel mint magisterrel találkozunk Perugiában, „diplomáját (doctoratus ain artius et medicina) itt szerezte meg”²⁹

Caspar Fraxinusról így szól részletesebben Bálint Sándor:

„Gáspár doktor több nyelven írt és olvasott... Nyelvét derűs, bölcs humor és töretlen szegedi tájszólás jellemzi. Eddig ismert leveleiből világnézete is visszatükröződik. Nem tesz nyílt hitet sem a katolikus egyház, sem a protestáns felekezetek mellett. Valami humanista, Erasmusra emlékeztető kereszténység hívének tetszik. Egyéniségén nyilván megőrizte Padova független, szabad, nagyvonalú reneszánsz szellemének bélyegét is. Különös, hogy leányának igen jellemzően és sokat sejtetően a »Bogumila« nevet adta, ez talán még szegedi gyermekkorának eretnekgyanús emlékeit tükrözi.”³⁰

Hit, tudás, malefícium: világnézeti sajátosságok

A Bálint Sándor által is említett világnézet központi szerepet játszik Bene Zoltán regényeiben, mivel a lelkiismereti kérdések életre szóló döntések elé állítják főhőseinket. Éppen a hittel átítatott léthelyzetek dilemmái, a fél évezreddel ezelőtti észjárás hiteles, érzékletes ábrázolása adja mind a *Hollók gyomra*, mind a *Farkascseresznye* egyediségét, kiválóságát. Hiszen a szereplők vívódásai, reményeik, életük sodrának alakulása csakis a 16. századi gondolkodásmód fényében válik érthetővé, és Bene Zoltán ebbe mesterien avatja be az olvasót.

Vajon a testvéri szeretet vagy a kor erkölcsi mércéje mentén meghozott ítélet az erősebb? Felül tudja-e írni egyik a másikat?

²⁹ BÁLINT Sándor: *Szeged reneszánsz kori műveltsége*. Akadémia Kiadó, Budapest, 1975, 75. oldal.

³⁰ BÁLINT Sándor: *Szeged reneszánsz kori műveltsége*. Akadémia Kiadó, Budapest, 1975. 75–76. oldal.

Létezhet-e együtt a kettő? Vajon a hit, a tudás, a babonáság, a szerelem vagy önmaguk boldogulása vezérli a szereplőket a döntéseik meghozatalakor?

A két regény hősei útjuk során bajba sodorják önmagukat, barátaikat, testvéreiket, máskor pedig éppen a környezetükért, városukért, a később ott élőkért hoznak meg olyan döntéseket, amely akár saját sorsukat is megpecsételheti. Ezek a fordulatok is a 16. század Európáját, azon belül is Szegedet hozzák közel az olvasóhoz mindkét regényben.

*

Összefoglalásként elmondhatjuk, hogy Bene Zoltán két regénye, a *Hollók gyomra* és a *Farkascseresznye* olyan hősök révén tárja eléink a hódoltságkori Szeged világát, mindennapjait, akik akár mi magunk is lehetnénk. Velük együtt sétálhatunk a Palánkot Alsóvárossal összekötő Szentháromság utcában, velük érkezhetünk meg Alsóváros évszázados kolostorának falai közé, lehetünk a ferences testvérek óráinak hallgatói, gyógynövényes kertjüknek gondozói. Gondolatban végigjárhatjuk az őelőttük kitárulkozó 16. századi Európa nagyvárosait, egyetemeit, és az ő dilemmáik érzékeltetik számunkra, hogy milyen lelkiismereti nehézségekkel kellett szembenéznie a kor emberének. A regényeken keresztül tehát képesek lehetünk megérteni magát a korszakot: a 16. századot; egyúttal elmélyülhetünk Szeged egy meghatározó időszakának alaposabb megismerésében.

DEBÜT

Bukovenszki-Nagy Eszter

El innen

*És végül el kell költözniük innen,
 a hideg téglá befűt(het)etlen mohóságából,
 a dermedt konvektor sziszifuszi pöfögéséből.
 Csörömpöl a zománc az üres lábasokon,
 míg szelíden rotyog a rántott leves,
 és az illatoktól eltelve lassabban majszolódik
 a hajszálvékonyan megkent margarinos kenyér.
 Reggel borzogatások, este borzongatások. És újra bor.
 És csattanás. Csettintés. Ajtócsapkodás.
 Sárguló linóleumon szétgurult csötésztaék,
 pókeledelek a zsíros sarokban.
 Kockás pléd az állandó útitárs,
 ha az elszánt vacogás ráhegesedik.
 Nincs hova költözni innen,
 csak mélyre, ahol nyirkos és hűvös,
 akárcsak idefent.
 Ráadásul talán nem is tudják,
 a koporsóban nincs térerő.*

Egy csipet só

*Az a csipet só, ami kimaradt.
 A fázás a nyakon a levágott haj után.
 A fületlen bögre csorbasága.
 Az ötrészes étkezéslet.
 A leszakadt gomb az ing ujjáról.*

*A fiókban heverő tompa olló.
A kiégett izzó a lámpában.
Az álmatlan éjszaka.
A néma tücsök a csontszáraz fűben.
A megszakadt hívás az elköszönés előtt.
A márciusban lefagyott barackkrügy.
A jéghideg radiátor.
A fedetlen horzsolás.
A kitört hegyű ceruza.
A könyvből kitépott utolsó oldal.
Az vagy.*

BUKOVENSZKI-NAGY ESZTER 1987-ben született Miskolcon, azóta is ott él. Filozófia szakon diplomázott 2011-ben a Miskolci Egyetemen. Szabadúszó szerkesztő a Kossuth Kiadónál és az Álomgyárnál, illetve különböző rendezvények kreatív szövegírójaként veti a betűket, melyeknek egészen kis korától a büvöletében él. Nem emlékszik rá, volt-e valaha is olyan, amikor nem írt. Bohém, modern hippi, természetimádó, kíváncsi örök gyerek. Versei korábban antológiákban, a Spanyolnátha és a Parnasszus folyóiratokban jelentek meg.

2023. május

- 3 **Böszörményi Zoltán:** Felragyog a remény gyémántja (vers)
6 **Varga Melinda:** Húsvét utáni séta (vers)
8 **Novák Valentin:** Dr. Rotácsot beszélgetik (próza)
13 **Sántha Attila:** Közbülső hegytető; Johara; Esőcsepp (vers)
15 **Szegedi Melinda:** Technika (próza)
17 **Király Farkas:** gyönyörű tavasz virrad ránk (vers)
20 **Sztaskó Richard:** Tiszta égbolt, felhők nélkül (próza)
25 **Lackfi János:** Egy adott ponton (vers)
26 **Péter János:** Egyirányú utca (próza)
30 **André Ferenc:** töredék a halálról; macskajáték; holdkövek (versek)
33 **Abafáy-Deák Csillag:** Kézfej (próza)
36 **Szilágyi-Nagy Ildikó:** Gnosztikus tavasz (vers)
37 **Nagy Zopán:** Átjárások / Szervi tágulások... (próza)
40 **Bogár Gábor:** Dante bűvös útján (vers)
42 **Zsidó Ferenc:** Anti (regényrészlet)
53 **Ónody Éva:** Nagy Gáspár és a kicsi Kinga első kézcsókja (próza)
59 **Magyar Miklós:** Találkozásom Alain Robbe-Grillet-vel (tárca)
64 **Marte Huke:** Cím nélküli versek – Kovács katáng Ferenc fordításai
68 A hónap alkotója: **Kovács Újszászy Péter** – Balkáni álom; Idegen szag; húsvét vasárnap; Ahogy még nem volt
70 **Vencz Balázs:** Embertől állatig, állattól emberig
73 Az „állatos költő/állatok költője” jelző nem stigma, ha-
nem ismertetőjegy – **Lázár Kinga** és **Ferencz-Nagy Zoltán**
beszélgetése Kovács **Újszászy Péterrel**
77 **Oláh András:** Nőszorsok a múltban és a ma (Mezey Katalin: Régi napok rendje)
81 **Kégl Ildikó:** Múltújrateremtés metaforákkal – Tűnődések Fecske Csaba versvilágáról (Fecske Csaba: Hiteles nyomat)
88 **Kovács Újszászy Péter:** Az élettelen elevensége (Drávucz Zsolt: Képeslapok Sziszüphosznak)
91 **Pusztai Ilona:** Falstaffok és Falstaffinák irodalmunkban (László Ferenc: Honi bestiárium. 33 portré és pályakép a XX. századi magyar irodalomból)
95 **Baráth Tibor:** Egy csónakban evezünk? (Szabó Gergely: Közös vizeink)
99 **Pusztai Ilona:** Történelem törpenézetből (Cserna-Szabó András: Zerkó, Attila törpéje)
103 **Kiss Norbert:** Hit, tudás, maleficium – Mindennapok a hódoltságkori Szegeden Bene Zoltán regényei nyomán (esszé)
118 Debüt – **Bukovenszki-Nagy Eszter:** El innen; Egy csipet só

LAPSZÁMUNKBÓL

○ **Böszörményi Zoltán:**

Felragyog a remény gyémántja

○ **Varga Melinda:** *Húsvét utáni séta*

○ **Novák Valentin:** *Dr. Rotácsot beszögelik*

○ **Sántha Attila:**

Közbülső hegytető; Johara; Esőcsepp

○ **Szegedi Melinda:** *Technika*

○ **Király Farkas:**

gyönyörű tavasz virrad ránk

○ **Sztaskó Richard:**

Tiszta égbolt, felhők nélkül

○ **Lackfi János:** *Egy adott ponton*

○ **Péter János:** *Egyirányú utca*

○ **André Ferenc:**

töredék a halálról; macskajáték; holdkövek

○ **Abafáy-Deák Csillag:** *Kézfej*

○ **Szilágyi-Nagy Ildikó:** *Gnosztikus tavasz*

○ **Nagy Zopán:**

Átjárások / Szervi tágulások...

○ **Bogár Gábor:** *Dante bűvös útján*

○ **Zsidó Ferenc:** *Anti*

○ **Ónody Éva:**

Nagy Gáspár és a kicsi Kinga első kézcsókja

A hónap alkotója:

Kovács Újszászy Péter

Balkáni álom; Idegen szag;

húsvét vasárnap;

Ahogy még nem volt

○ **Vencz Balázs:** *Embertől állatig,
állattól emberig*

○ Az „állatos költő/állatok költője”
*jelző nem stigma,
hanem ismertetőjegy –*

Lázár Kinga

és **Ferencz-Nagy Zoltán**

beszélgetése

Kovács Újszászy Péterrel

1000 FORINT • 10 RON • 2,20 EURÓ

Nemzeti
Kulturális
Alap